PROVINCIE

Noord-Holland

Monumenten Inventarisatie Project Noord-Holland

Alkmaar

Gemeentebeschrijving, augustus 1990.

Inhoud

Verantwoording *7*

1. **Inleiding** *9*

2. **Stadsontwikkeling tot 1850** *11*

3. **Geografische kenmerken** *13*
3.1 Bodem *13*
3.2 Afwatering *13*
3.3 Grondgebruik en verkaveling 1850-1940 *13*
3.4 Situatie infrastructuur in 1850 *14*

4. **Infrastructuur en functionele ontwikkelingen 1850-1940** *15*
4.1 Voornaamste ontwikkelingen in de infrastructuur *15*
4.1.1 Landwegen *15*
4.1.2 Kanalen en haven *15*
4.1.3 Spoorwegen *15*
4.2 Handel *16*
4.3 Nijverheid, industrie en nutsvoorzieningen *16*
4.4 Dienstensector, inclusief bestuur *16*
4.5 Bevolkingsontwikkeling *16*

5. **Stedebouwkundige ontwikkelingen in het stadsgebied** *17*
5.1 Invloed van wet- en regelgeving op stadsontwikkeling *17*
5.2 Stadsontwikkeling 1850-1940 in hoofdlijnen *17*
5.2.1 Ontwikkelingen in de binnenstad *17*
5.2.2 Stadsuitbreidingen *18*
5.2.3 (Volks)huisvesting en wijkvoorzieningen *18*
5.2.4 Groenvoorziening *18*
5.3 Naoorlogse ontwikkelingen *18*

6. **Ruimtelijke ontwikkelingen buiten de stadsbebouwing** *21*
6.1 Ontwikkelingen in het buitengebied van de gemeente *21*
6.2 Ontwikkelingen per kern in het buitengebied
6.2.1 Koedijk *21*
6.2.2 Oudorp *21*
6.2.3 Omval *22*
6.2.4 Nollen *22*

7. **Ontwikkelingen in de stedelijke bebouwing** *23*
7.1 Algemene karakteristiek binnenstad *23*
7.2 Specifieke bijzonderheden van de plaatselijke bebouwing *23*

8. **Stadsdeelbeschrijving Westerhoutkwartier** *25*
8.1 Inleiding *25*
8.1.1 Verband met overige MIP-wijken *25*
8.2 Prestedelijke situatie *25*
8.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling *25*
8.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing *26*
8.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940 *26*
8.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur *26*
8.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen *26*
8.3.3 Planmatige ontwikkelingen *26*
8.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing *26*

8.4 Naoorlogse ontwikkelingen *27*
8.4.1 Overzicht voornaamste stedebouwkundige veranderingen *27*
8.4.2 Veranderingen in bebouwingsbeeld *27*

9. Stadsdeelbeschrijving Spoorbuurt *29*
9.1 Inleiding *29*
9.2 Prestedelijke situatie *29*
9.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling *29*
9.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing *29*
9.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940 *29*
9.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur *29*
9.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen *29*
9.3.3 Planmatige ontwikkelingen *29*
9.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing *30*

10. Stadsdeelbeschrijving Emmakwartier *31*
10.1 Inleiding *31*
10.1.2 Verband met de overige MIP-wijken *31*
10.2 Prestedelijke situatie *31*
10.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling *31*
10.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing *31*
10.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940 *31*
10.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur *31*
10.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen *31*
10.3.3 Planmatige ontwikkelingen *31*
10.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing *32*
10.4 Naoorlogse ontwikkelingen *32*

11. Stadsdeelbeschrijving Nassaukwartier *33*
11.1 Inleiding *33*
11.1.2 Verband met overige MIP-wijken *33*
11.2 Prestedelijke situatie *33*
11.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling *33*
11.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing *33*
11.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940 *33*
11.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur *33*
11.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen *33*
11.3.3 Planmatige ontwikkelingen *34*
11.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing *34*

12. Stadsdeelbeschrijving Bloemenkwartier *35*
12.1 Inleiding *35*
12.1.2 Verband met overige MIP-wijken *35*
12.2 Prestedelijke situatie *35*
12.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling *35*
12.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing *35*
12.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940 *35*
12.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur *35*
12.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen *36*
12.3.3 Planmatige ontwikkelingen *36*
12.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing *36*

13. Stadsdeelbeschrijving Lyceumkwartier *37*
13.1 Inleiding *37*
13.1.2 Verband met overige MIP-wijken *37*
13.2 Prestedelijke situatie *37*
13.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling *37*
13.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing *37*

13.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940 *37*
13.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur *37*
13.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen *37*
13.3.3 Planmatige ontwikkelingen *38*
13.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing *38*
13.4 Naoorlogse ontwikkelingen *38*
13.4.1 Voornaamste stedebouwkundige veranderingen *38*
13.4.2 Veranderingen in het bebouwingsbeeld *39*

14. Stadsdeelbeschrijving Rochdalekwartier *41*
14.1 Inleiding *41*
14.1.2 Verband met overige MIP-wijken *41*
14.2 Prestedelijke situatie *41*
14.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling *41*
14.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing *41*
14.3 Lokale ruimtelijke-historische ontwikkelingen 1850-1940 *41*
14.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur *41*
14.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen *41*
14.3.3 Planmatige ontwikkelingen *41*
14.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing *42*
14.4 Naoorlogse ontwikkelingen *42*
14.4.1 Voornaamste stedebouwkundige veranderingen *42*
14.4.2 Veranderingen in het bebouwingsbeeld *42*

15. Stadsbeeldbeschrijving Burgemeesterswijk *43*
15.1 Inleiding
15.1.2 Verband met overige MIP-wijken *43*
15.2 Prestedelijke situatie *43*
15.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling *43*
15.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing *43*
15.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen *43*
15.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur *43*
15.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen *43*
15.3.3 Planmatige ontwikkelingen *43*
15.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing *43*

16. Stadsdeelbeschrijving Alkmaar-West *45*
16.1 Inleiding *45*
16.1.2 Verband met overige MIP-wijken *45*
16.2 Prestedelijke situatie *45*
16.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling *45*
16.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing *45*
16.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen *45*
16.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur *45*
16.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen *45*
16.3.3 Planmatige ontwikkelingen *45*
16.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing *45*
16.4 Naoorlogse ontwikkelingen *46*

17. Stedebouwkundige typologie *47*

18. Gebied met bijzondere waarden *49*

Verantwoording inventarisatie *51*

Geraadpleegde werken *53*

Tabellen *55*

Herkomst afbeeldingen *57*

Afbeeldingen *59*

Register *83*

Register en wijkverwijzing *91*

Colofon *95*

Verantwoording

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is ontwikkeld op initiatief van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur om geheel Nederland te inventariseren op het gebied van architectuur en stedebouw uit de periode 1850-1940. Het project wordt, in samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, uitgevoerd door de provincies en de vier grote steden.

De doelstellingen van het MIP zijn:
- het verkrijgen van een landelijk overzicht van jongere bouwkunst en stedebouw uit de periode midden 19de eeuw-Tweede Wereldoorlog;
- het bevorderen van kennis en waardering voor historische stads- en dorpsgezichten en monumenten van geschiedenis en kunst uit de periode midden 19de eeuw-Tweede Wereldoorlog;
- basisgegevens aan te leveren voor wetenschappelijk onderzoek op architectuurhistorisch, bouwhistorisch, stedebouwkundig, historisch-geografisch en/of industrieel-archeologisch terrein;
- bouwstenen aandragen voor te ontwikkelen beleid van de drie bestuurslagen ten aanzien van ruimtelijk ordening, stadsontwikkeling en monumentenzorg en als basis voor planologische en stedebouwkundige afwegingen;
- selectie- en registratie-activiteiten van de drie bestuurslagen ten aanzien van objecten, ensembles, structuren en gezichten mogelijk te maken.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden zijn de provincies in regio's onderverdeeld. Binnen deze inventarisatie-gebieden wordt het werk per gemeente verricht.
Van elk inventarisatiegebied en van elke gemeente wordt een beschrijving gemaakt waarin geografische, sociaal-economische en stedebouwkundige ontwikkelingen binnen het betreffende gebied c.q. gemeente worden geschetst, toegespitst op de periode 1850-1940. Voorts worden waardevolle gebouwen en ruimtelijke structuren uit de betreffende periode in beeld gebracht.

De nu volgende gemeentebeschrijving richt zich op de gemeente Alkmaar. Voor geografische, sociaal-economische en cultuurhistorische ontwikkelingen in groter verband kan de MIP-regiobeschrijving Noord-Kennemerland worden geraadpleegd.

De gemeentebeschrijving is tot stand gekomen op basis van vergelijking van kaartbeelden uit circa 1850, 1900 en 1940, literatuuronderzoek en inventarisatie in het veld.

De gemeentebeschrijving volgt de door mw. dr. M.C. Kuipers samengestelde opzet voor een stadsbeschrijving en opzet voor een stadsdeelbeschrijving, Rijksdienst voor de Monumentenzorg, november 1988. Hieraan zijn een stedebouwkundige typologie, een beschrijving van het gebied met bijzondere waarden, alsmede een verantwoording met betrekking tot de inventarisatie toegevoegd.

Bij de totstandkoming van gemeentebeschrijving en inventarisatie werd gebruik gemaakt van het onderzoeksmateriaal dat mw. drs. S. Pathuis, werkzaam bij het Bureau Monumentenzorg van de gemeente Alkmaar, ten behoeve van het MIP ter beschikking stelde.

De MIP-werkzaamheden betreffende de gemeente Alkmaar zijn verricht door drs. E. van der Kleij, als inventarisator jongere bouwkunst verbonden aan de provincie Noord-Holland.

I. Inleiding

„Een middelgrote Hollandse stad met een overwegend op lokale en regionale marktvorming afgestemde handels- en vervoerssector en met een hoofdzakelijk verzorgende nijverheid en winkelstand, zo mag Alkmaar vanuit economisch gezichtspunt vanaf de middeleeuwen tot in deze eeuw worden genoemd".[1]

De gemeente Alkmaar ligt in het noord-oosten van Noord-Kennemerland en bevat naast de stad Alkmaar de dorpen Koedijk en Oudorp, alsmede de buurtschappen Huiswaard, Zes Wielen, Nollen, Huigendijk, Omval en 't Ooievaarsnest. De huidige omvang is 3091 ha en het aantal inwoners bedraagt 88.571 personen (31-12-1989).

De gemeente Alkmaar wordt begrensd door de gemeenten St. Pancras (noord), Heerhugowaard (noord-oost), Schermer (zuid-oost), Heiloo (zuid), Egmond (zuid-west) en Bergen (west).
De huidige omvang van de gemeente Alkmaar ontstond na anexatie van grondgebied dat tot 1972 behoorde tot de voormalige gemeenten Koedijk en Oudorp en tot de gemeenten Bergen en Heiloo (afb. 8).

De gemeente Alkmaar behoort tot het MIP-inventarisatie gebied (MIP-regio) Noord-Kennemerland. Deze regio omvat voorts de gemeenten Bergen, Castricum, Egmond, Heemskerk, Heiloo, Limmen en Schoorl.

Ten behoeve van een overzichtelijke inventarisatie is de gemeente Alkmaar opgedeeld in dertien zogenaamde MIP-deelgebieden: Centrum, Westerhoutkwartier, Spoorbuurt, Emmakwartier, Nassaukwartier, Bloemenkwartier, Lyceumkwartier, Rochdalekwartier, Burgemeesterswijk, Alkmaar-West, Koedijk, Oudorp en buitengebied (afb. 7). Afgezien van het buitengebied vormen de deelgebieden te zamen de bebouwde kommen van de stad Alkmaar en de dorpen Koedijk en Oudorp volgens de situatie van 1940. Het buitengebied betreft het resterende gemeentelijk grondgebied binnen de grenzen van 1972. Sinds 1945 zijn de ruimtelijke ontwikkelingen hier aanzienlijk. De voor het MIP relevante ontwikkelingen zijn hier echter vooral van agrarisch en waterstaatkundig karakter. Tot het buitengebied behoren ook de eerder genoemde buurtschappen, waarvan alleen de voor het MIP nog herkenbare kernen Nollen en Omval bij de inventarisatie zijn betrokken.
De chronologisch geordende MIP-deelgebieden binnen de stad Alkmaar komen grotendeels overeen met de wijkindeling zoals die wordt gehanteerd door de Dienst Openbare Werken van de gemeente Alkmaar.
(Zie afbeeldingen 1, 7, 8.)

[1] Eerenbeent, pp. 449-646.

2. Stadsontwikkeling tot 1850

Alkmaar ontstond vóór het jaar 1000 als geestnederzetting op de noordoostelijke punt van de middelste Noordkennemer strandwal. Een uitgroei tot grachtenstad in de drassige strandvlakte naar oostelijker gelegen open water, ging gepaard met het ontstaan van een regionale handelsfunctie vanaf de 12de eeuw. In de 13de eeuw diende Alkmaar (stadsrechten 1254) de graven van Holland tot steunpunt in de strijd tegen de Westfriezen. Omstreeks 1530 kreeg de stad een vestinggordel, die tussen 1560 en 1590 door een ruimere en meer moderne gordel werd vervangen, welke aan de oostzijde de Alkmaarse haven omsloot. Buiten deze omwalling vonden tot het laatste decennium van de 19de eeuw geen stadsuitbreidingen plaats. Wel ontstond in de 17de eeuw een wandel-, lust- en moestuingebied op de zandgronden aan de zuidwestzijde van de stad. De formele aanleg van dit gebied werd vanaf de eerste helft van de 19de eeuw door een landschappelijke vervangen.

Een belangrijke ingreep binnen de structuur van de oude vestingstad vormde het tussen 1819 en 1824 gegraven Noordhollands Kanaal. Doordat het kanaal door het oostelijk havengebied werd gegraven geraakte dit stadsdeel in een min of meer geïsoleerde positie.
(Zie afbeeldingen 13, 14, 16.)

3. Geografische kenmerken

3.1 Bodem

De bodem van de gemeente Alkmaar bestaat aan de oppervlakte globaal uit twee soorten gronden: zandgronden en veen- en kleigronden. De zandgronden vormen de rond 1900 voor Christus gevormde strandwal waarop Alkmaar en Huiswaard ontstonden en de ruim duizend jaar oudere, meer oostelijk gelegen strandwal onder Oudorp. De in oorsprong beboste strandwallen werden kort na 1000 ontgonnen. Hierdoor ontstonden hoger gelegen complexen akkerland met een overwegend ovale hoofdvorm, de zogenaamde geesten. In de noord-zuidverbindingen van het zuidwestelijk deel van de Alkmaarse binnenstad en in de oude structuur van Oudorp en Nollen zijn deze geesten herkenbaar gebleven. In de binnenstad vormen Paardenmarkt, Koorstraat, Ritsevoort en Kennemerstraatweg de oostelijke begrenzing en Snaarmanslaan en Westerweg de westelijke begrenzing van deze voormalige middeleeuwse landbouwgronden.
De veen- en kleigronden vormen het aangrenzend polderland van strandvlakten en droogmakerijen. De droogmakerijen ontstonden in diverse fasen na 1530.
(Zie afbeelding 10.)

3.2 Afwatering

Van 1824 af vervult het Noordhollands kanaal – als onderdeel van de Schermerboezem – een belangrijke functie voor de afwatering van de gemeentegronden van Alkmaar, Oudorp en Koedijk. Tot de Schermerboezem behoorden in 1850 eveneens de in west-oostelijke richting lopende Hoornse Vaart (17de eeuwse trekvaart) en het zuidelijk deel van de ringvaart om de Heerhugowaard, welke eveneens van west naar oost loopt.
Van 1941 af vervult het in zuid-noordelijke richting lopende kanaal Omval-Kolhorn – ten dele een vergraving van de Schermer Ringvaart – eveneens een afwateringsfunctie als onderdeel van de Schermerboezem. In 1941 werd de boezemfunctie van de Hoornse Vaart door verbreding vergroot.
(Zie afbeelding 10.)

3.3 Grondgebruik en verkaveling 1850-1940

Het poldergebied van de gemeente Alkmaar, Koedijk en Oudorp diende in 1850 grotendeels als wei- en hooiland. Afgezien van het weidegebied in de Schermeerpolders, waar sprake was van een regelmatige rechthoekige verkaveling, was de verkaveling overwegend onregelmatig blokvormig van karakter.
De geest van Oudorp kende een strookvormige verkaveling haaks op de lengterichting van de geest. De zandgronden ten zuidwesten van de stad Alkmaar waren veelal in kleine rechthoekige kavels verdeeld ten behoeve van moes- en pleziertuinen.
Wijzigingen in het verkavelingspatroon deden zich in de periode 1850-1940 niet opvallend voor. Waar in deze periode de woonwijken werden gebouwd is de hoofdrichting van de verkaveling veelal in de hoofdlijnen van het stratenpatroon herkenbaar gebleven. In de decennia na 1945 werd het agrarische buitengebied voor het grootste deel met woonwijken en bedrijfsterreinen bebouwd. Alleen aan de randen van het gemeentelijk grondgebied bleef het polderland onbebouwd.

Ten zuidoosten van Koedijk werd aan dit polderland een recreatieve bestemming gegeven, waardoor alleen in de Bergermeer- en de Schermeerpolders het agrarisch karakter behouden bleef.
(Zie afbeeldingen 2a, 2b.)

3.4 Situatie infrastructuur in 1850

De gemeente Alkmaar werd rond 1850 vanuit de vier windstreken door verharde wegen ontsloten. Vanuit het noorden de Frieseweg en de wegen aan weerszijden van het Noordhollands kanaal. Vanuit het oosten via de Hoornse- en de Schermerweg. Vanuit het zuiden via de Kennemerstraatweg en vanuit het westen via de Bergerweg. Laatstgenoemde weg splitste zich ter hoogte van de huidige westelijke ringweg in de richtingen Bergen en Egmond.
De gemeente Koedijk profiteerde wat betreft de wegverbinding van haar ligging langs het Noordhollands Kanaal.
De gemeente Oudorp werd via de Schermerweg en via de Munnikenweg – een middeleeuwse uitvalsweg van Alkmaar naar West-Friesland – met Alkmaar verbonden. De Munnikenweg heet bij Kuyper Heerenweg.
(Zie afbeeldingen 3a, 3b, 3c, 10.)

Een belangrijke nationale en regionale waterweg vormde het in 1824 opengestelde Noordhollands Kanaal van Amsterdam naar Den Helder. Een meer regionale waterverbinding vormde de 17de eeuwse Hoornse Vaart, welke overging in de Ringvaart Heerhugowaard. Ook was het gedeelte van de Schermer Ringvaart tussen Huigendijk en Omval van regionaal belang. Daarnaast zorgden tal van binnenwateren voor regionale en interlokale verbindingen.

In 1865 (Kuyper) waren er in het gebied van de gemeenten Alkmaar, Koedijk en Oudorp twee dijken relevant bij de stedebouwkundige ontwikkeling tot 1940. Het betreft hier de Oudorper Dijk – onderdeel van de Westfriese Omringdijk op de grens van Alkmaar en Oudorp – en de Heilooërdijk of -weg, gelegen ten zuiden van de oude stad Alkmaar tussen Kennemerstraatweg en Noordhollands Kanaal. Een gedeelte van de Heilooërdijk vormde in 1865 de gemeentegrens tussen Alkmaar en Heiloo.

4. Infrastructuur en functionele ontwikkelingen 1850-1940

4.1 Voornaamste ontwikkelingen in de infrastructuur

4.1.1 Landwegen

De vier in 3.4 genoemde uitvalswegen bleven in de decennia na 1890, de periode waarin de stadsuitbreidingen tot stand kwamen, steeds in het groeiende patroon van de stad herkenbaar en vormen sindsdien de scheidingen tussen de diverse woonwijken.
(Zie afbeelding 10.)

4.1.2 Kanalen en haven

De Schermerringvaart – de westelijke begrenzing van de Schermer – werd tussen 1937 en 1939 verbreed tot het kanaalgedeelte Omval-Huigendijk. Dit gedeelte behoort tot het in 1941 opengestelde kanaal Omval-Kolhorn. In 1941 werd het zijkanaal Huigendijk-Alkmaar voltooid. Dit kanaal loopt van het Kanaal Omval-Kolhorn bij de Huigendijk naar het Noordhollands kanaal bij Alkmaar en staat met beide in open verbinding. Dit zijkanaal kwam tot stand door verruiming van de Hoornse Vaart, de 17de-eeuwse trekvaart naar Hoorn. De naam Hoornse Vaart wordt overigens nog steeds gebruikt. Hetzelfde geldt voor de naam Schermerringvaart.

In verband met de bouw van een spoorbrug over het Noordhollands Kanaal in 1865, werd de loop van dit kanaal ten dele naar het oosten verlegd. Het betrof hier het kanaalgedeelte tussen Geestersingel en stationsemplacement.
Door de wijziging ontstond het zogenaamde Afgesneden Kanaalvak dat als haven dienst ging doen. Daarnaast bestond er de havenfunctie van de langs het Noordhollands Kanaal gelegen Kanaal- en Bierkade. Deze kaden namen bij de opening van het Noordhollands Kanaal de havenfunctie van het afgesneden oostelijk stadsdeel over.
(Zie afbeelding 10.)

4.1.3 Spoorwegen

In 1865 werd de spoorlijn Alkmaar-Schagen-Den Helder aangelegd. Twee jaar later werd Alkmaar via Uitgeest met Haarlem verbonden. In 1878 kreeg Alkmaar door de verbinding tussen Uitgeest en Amsterdam een directe aansluiting op de hoofdstad. Het Alkmaarse spoorwegstation verrees in 1865 in de Eendrachtspolder, een ten noordwesten van de oude stad gelegen weide- en moestuingebied tussen de Bergerweg en het Noordhollands Kanaal (afb. 16).
Tussen 1896 en 1955 vormde Alkmaar het begin- en eindpunt van vier regionale tramverbindingen. Het tramwegennet, dat door diverse particuliere maatschappijen werd ontwikkeld, moest vaak al na enige decennia door concurrentie van autobus en vrachtwagen worden opgeheven: Alkmaar-Haarlem (1896-1924); Alkmaar-Egmond aan Zee (1905-1934); Alkmaar-Bergen-Bergen aan Zee (1905-1955); Alkmaar-Schoorl-Warmenhuizen-Schagen (1913-1931), daarna tot 1947 niet verder dan Warmenhuizen); Alkmaar-Hoorn (1895-1931). Binnen de gemeente Alkmaar zijn aan de stoomtramverbindingen geen duidelijk zichtbare herinneringen overgebleven.
(Zie afbeelding 10.)

4.2 Handel

De binnenstad bleef in de periode 1850-1940 regionaal centrum voor veeteelt- en landbouwproducten. Langs het Noordhollands Kanaal verschenen een aantal grootschalige pakhuizen. Na 1890 ontwikkelde zich in de binnenstad langs Laat en het oostelijk deel van de Langestraat een kernwinkelapparaat. Dit laatste mede als gevolg van de stadsuitbreidingen. In hoofdstraten als Langestraat en Laat werden diverse woonhuizen tot winkelwoonhuis verbouwd, of ontstond grootschaliger nieuwbouw.

4.3 Nijverheid, industrie en nutsvoorzieningen

Nijverheid en industrie kende Alkmaar in de periode 1850-1940 voornamelijk op regionale schaal. Hierbij behorende bebouwing ontstond voornamelijk aan de noordoostelijke zijde van het Noordhollands Kanaal. Hier vestigden zich bedrijven die in de druk bevolkte binnenstad niet konden uitbreiden.
Ook de bekende chocoladefabrikant Ringers stichtte aan de noordelijke kanaaloever een fabriek. Aan de zuidwestelijke zijde beperkte de bedrijfsbebouwing zich tot een enkele fabriek en wat pakhuizen. Voorts stonden nog enige kalkovens aan de westelijke oever van het kanaal nabij Omval (afb. 4a). Gedurende de MIP-periode heeft hier ook enige scheepsbouw plaatsgevonden.
Thans is van de bedrijfsbebouwing uit de genoemde periode slechts een fragment bewaard gebleven. Wel heeft de functie van nijverheid en industrie zich op de genoemde locaties gehandhaafd en uitgebreid.
De gronden van het huidige industrieterrein Huiswaard waren hiertoe reeds vóór 1940 bestemd (Uitbreidingsplan 'Noord' 1938).
Het gasbedrijf en gemeentelijk slachthuis ontwikkelden zich aan de westzijde van het Noordhollands Kanaal langs de Helderseweg.

4.4 Dienstensector, inclusief bestuur

Tussen 1850 en 1940 versterkte zich de functie van Alkmaar als dienstencentrum. In het centrum verrezen relatief grootschalige gebouwen voor bank- en verzekeringswezen, het kadaster, de posterijen, onderwijs en politie. Buiten de singels verrezen een gerechtshof, een gymnasium, twee gevangenissen en een ziekenhuis.

4.5 Bevolkingsontwikkeling

Na 1870 begon de Alkmaarse bevolking sterk in aantal te vermeerderen. Deze toename zou zich na 1890 gaan manifesteren in stadsuitbreiding buiten de singels. Tot die tijd werd de bevolkingsgroei opgevangen door verdichting van de bebouwing in de binnenstad. De stadsuitbreidingen tussen 1890 en 1940 geschiedden in samenhang met een bevolkingstoename van 15.553 personen. De uitbreidingen tussen 1940 en 1988 in samenhang met een toename van 53.197 personen.
(Zie tabellen 1, 2, 3.)

5. Stedebouwkundige ontwikkelingen in het stadsgebied

5.1 Invloed van wet- en regelgeving op stadsontwikkeling

Voor 1909 was de invloed van de gemeente op het ontwikkelen en inrichten van het gebied buiten de singels gering. Eigenbouwers en exploitatiemaatschappijen hadden zich alleen te houden aan gemeentelijke voorschriften wat betreft bestrating, riolering en verlichting. Ook bepaalde de gemeente de minimale huurwaarde van de aan de straten te bouwen woonhuizen. Hiermee kon de gemeente het aanzien van een straat bepalen. Wijken die in de periode tot 1909 ontstonden zijn: het Westerhoutkwartier, de Spoorbuurt, het Emmakwartier en het Nassaukwartier.

Als gevolg van de Woningwet van 1901 stelde Alkmaar een Plan van Uitbreiding op. Het werd ontworpen door G. Looman, directeur gemeentewerken Alkmaar. Het plan werd in 1906 ter beoordeling aangeboden en in 1909, na voorzien te zijn van aanvullingen, aangenomen. In de beoordelingscommissie zaten J.A. Mulockhouwer, directeur gemeentewerken Groningen, L.A. Springer, tuinarchitect uit Haarlem en G. Looman zelf.
Het plan voorzag in het behoud van Alkmaar als provincieplaats van middelbare afmeting. Het bevatte een asymmetrisch stratenplan van gebogen straten en pleinen, geflankeerd door relatief lage bebouwing met veel openbaar en particulier groen. Dit laatste door middel van voor- en achtertuinen. Men had het beeld van een tuinwijkachtige indeling voor ogen. Het plan werd sterk gewijzigd uitgevoerd. Zo kan bij de zuidoostelijke stadsuitbreidingen alleen de loop van de Lyceumstraat in het plan worden herkend (afb. 18).

5.2 Stadsontwikkeling 1850-1940 in hoofdlijnen

'De opbloei van de handel in Nederland in de tweede helft van de 19de eeuw en de daarop volgende industrialisatie leidden ook in Alkmaar tot nieuwe stedelijke expansie. Het open landschap direct buiten de stad werd bebouwd. De agrarische regio werd door de stadsuitbreiding verkleind.
De oude kern ontwikkelde zich daarbij tot centrum voor een veel groter stedelijk gebied'.[2]

5.2.1 Ontwikkelingen in de binnenstad
De laat 16de-eeuwse vestinggracht werd in de jaren 1819-1824 ten behoeve van het Noordhollands Kanaal gedeeltelijk vergraven. Een gedeelte van de vestinggracht kwam buiten het tracé van het nieuwe kanaal te liggen. Het werd gedempt en getransformeerd tot het Victoriepark. 'De wal langs het kanaal tussen de Herenstraat en de Kaarsemakersgracht werd in het midden van de 19de eeuw afgegraven en vervangen door de Handelskade, nu onderdeel van de Kanaalkade.
De kade ten westen daarvan kwam pas tegen het eind van de eeuw tot stand'.[2]
Omstreeks 1873 werd tussen Ritsevoort en Baangracht het Kennemerpark ontwikkeld. Op het rechthoekig terrein van de 17de-eeuwse lijnbaan verrezen villa's en herenhuizen in stedebouwkundige relatie tot stadswandeling en singel. De gebogen lijn van de landschappelijke aanleg werd in de loop van de kademuur doorgezet (vgl. afb. 15, 16).

---

[2] Stadsgezicht Alkmaar, p. 10.

Het stedebouwkundig plan werd uitgevoerd naar ontwerp van de landschapsarchitect L.P. Zocher (1820-1915).

Tussen 1850 en 1900 werden diverse stadsgrachten gedempt. Na de Nieuwe Sloot, waarvan een deel reeds in 1840 was gedempt, volgden in 1870 de Laat; in 1871 het resterende gedeelte van de Nieuwe Sloot; in 1872 de Baansloot; in 1879 de Keetkolk en in 1899 het Geestwater. Een andere ingreep vormde onder andere een in 1912 gerealiseerde doorbraak tussen Waagplein en Gedempte Nieuwesloot, waardoor de oost-west gerichte Markstraat tot stand kwam.
(Zie afbeeldingen 13, 16, 17.)

5.2.2 Stadsuitbreidingen
Van 1890 af ontwikkelde zich de stadsuitbreidingen buiten de singels. Tot 1909 gebeurde dit op basis van particulier initiatief. Na 1909 nam de invloed van overheid en woningbouwcorporaties toe. De uitbreidingen vonden hoofdzakelijk plaats aan de west- en zuidzijde van de binnenstad. Voor 1909 kwamen achtereenvolgens de volgende woonwijken tot ontwikkeling: Westerhoutkwartier, Spoorbuurt, Emmakwartier en Nassaukwartier. Na 1909 betrof dit het Bloemenkwartier, het Lyceumkwartier, het Rochdalekwartier, de Burgemeesterswijk en Alkmaar-West.

In 1940 werd de noordgrens van de bebouwde kom globaal gevormd door Noorderkade, Oudorper Dijkje en Schermerweg; de zuid-oostelijke grens door Karel Doormankade, Uitenboschstraat, Baansingel, Dr. Schaepmankade, Troelstrakade, de in plan aanwezige Willem de Zwijgerlaan, Van Houtenkade, Heilooërdijk en Kennemerstraatweg; de westzijde door Westerhoutpark, Rozenstraat, spoorlijn Haarlem-Alkmaar, Hoevervaart-Steesloot, oude Hoeverweg en Jan van Scorelkade.
Zie ook de hoofdstukken 7 tot en met 16.
(Zie afbeelding 7.)

5.2.3 Volkshuisvesting en wijkvoorzieningen
De wijken die ontstonden na het verschijnen van het Plan van Uitbreiding (1909) kunnen worden getypeerd als woonwijken voor arbeiders en middenstand. Voor arbeiders en middenstand werd gebouwd in het Bloemen- en in het Lyceumkwartier. Het Rochdalekwartier kende tot 1940 alleen woningbouw voor arbeiders.
De Burgemeesterswijk en Alkmaar-West typeren zich door woningbouw voor middenstand. De woningbouw voor arbeiders en middenstand karakteriseert zich steeds door architectuur die als bouwblok dan wel als complex is opgevat. De bouwhoogte varieert van één tot twee bouwlagen met kap.

Los van genoemde wijken ontstond na 1909 woningwetbouw in de Spoorbuurt en het noordoostelijk deel van het centrum. Laatstgenoemde deel betreft de bebouwing tussen Tienenwal en Oudorper Dijkje.

Elke uitbreidingswijk werd voorzien van één of meerdere schoolgebouwen voor kleuter en lager, dan wel middelbaar onderwijs. Kerken werden in de wijken niet gebouwd. Een uitzondering hierop vormt de rooms-katholieke kerk aan de Nassaulaan. De winkelfuncties concentreerden zich op de straathoeken en in een incidenteel geval aan weerszijden van een poort die naar een binnenterrein leidt (Boomkampstraat). Op sommige punten treft men thans nog

gemeenschapgebouwen aan. Zo kent het Varnebroek (Westerhoutkwartier) nog een voormalige parochiezaal. Hetzelfde geldt voor de – weliswaar binnen de singels – gelegen parochiezalen aan Kweerenpad en Laat.

5.2.4 Groenvoorziening
Het openbaar groen van de singels en het Victoriepark werd reeds in 5.2.1 beschreven.

Het Westerhoutkwartier kent veel openbare groen. Het grootste deel van het in aanleg 17de-eeuwse bosgebied werd in de 19de eeuw in landschapsstijl heringericht. Hier worden de drie Alkmaarse begraafplaatsen aangetroffen welke dateren uit de periode 1830-1940. Uit het interbellum dateert de aanleg van de sportterreinen aan de zuid-oost zijde van het Westerhoutkwartier.

Het Nassaukwartier werd ten dele ontwikkeld op de voormalige Geester Hout, een in 1865 nog symmetrisch ingericht wandelgebied tussen Stadsgracht, Egmondervaart (thans Hoevervaart), Westerweg en Geesterweg (afb. 15). Hiervan resteert thans de met bomen en struikgewas beplante rotonde van de Bergerhout. Het kwartier kent voorts de met bomen en gazons beplante middenplantsoenen van Nassaulaan en Nassauplein.

Een beplant middenplantsoen treft men ook op het Dr. Schaepmanplein, gelegen in het Lyceumkwartier en in de Burgemeester G. Bosstraat, welke behoort tot de voormalige gemeente Oudorp. Openbaar groen vindt men voorts in al dan niet aflopende taluds langs waterwegen. De meeste straten in de geïnventariseerde wijken zijn beplant met straatbomen. Een uitzondering hierop vormt de Spoorbuurt, waar de trottoirbreedte boomaanplant nauwelijks toelaat.

5.3 Naoorlogse ontwikkelingen

Ter verbeteringen van de bereikbaarheid van de oude stad werd in de jaren '50 de Korte Vondelstraat aangelegd. Met de aanleg van deze straat ontstond via Bierkade en Wageweg een route voor doorgaand noord-zuid verkeer in de stad. De verdere verbetering van de bereikbaarheid door autoverkeer van de oude stad en de sanering en reconstructie van de omgeving van de Grote Kerk vanaf de jaren na 1960, vormden een onderdeel van het Basisplan. Hiervan dateert de eerste versie uit 1958.

Ontwikkelingen in het kader van het Basisplan zijn fragmentarisch terug te vinden in de sanering om de Grote Kerk en de aanleg van een zeer brede brug over de Oude Gracht ter hoogte van het Klein Nieuwland. De geprojecteerde verkeersweg, welke deze ingreep nodig maakte werd niet uitgevoerd.

Doordat de gemeente Alkmaar in 1957 een groeitaak kreeg en bij de annexaties van 1972 qua grondoppervlak sterk groeide, nam de bebouwing in de randgebieden, zowel van woonwijken als van bedrijfsterreinen sterk toe. Bij deze aanzienlijke stadsuitbreidingen is in incidentele gevallen een element uit de prestedelijk situatie bewaard gebleven.

6. Ruimtelijke ontwikkelingen buiten de stadsbebouwing

6.1 Ontwikkelingen in het buitengebied van de gemeente

De verspreide bebouwing in het agrarische buitengebied bestaat voornamelijk uit stolpboerderijen. Daarnaast komen woonhuizen en gemalen voor. De bebouwing staat al naar gelang de aard van de polder langs een onregelmatig, dan wel regelmatig wegenpatroon. Aan de westzijde van de stad staat de bebouwingbinnen de onregelmatige structuur van de Bergermeerpolder op geruime afstand van de weg, terwijl de bebouwing in de ten oosten van de stad gelegen Schermer zich op relatief geringe afstand langs kaarsrechte wegen bevindt. Een uitzondering op dit kaarsrechte, vormt de situering van de boerderijen langs de noordwestelijke dijk van deze droogmakerij. De stolpen staan hier aan de lage oostzijde van de slingerende lijn die door deze dijk wordt gevormd.

6.2 Ontwikkelingen per kern in het buitengebied

De dorpen Koedijk en Oudorp, alsmede de buurtschappen Omval en Nollen, vormen kernen die voor wat betreft de MIP-periode herkenbaar zijn. De overige kernen, genoemd in hoofdstuk 1, werden door de ruimtelijke ontwikkelingen na 1945 dusdanig gewijzigd, dat van een herkenbare MIP-structuur geen sprake meer is.

6.2.1 Koedijk

Het dorp Koedijk (MIP-deelgebied XI) ligt in de noordpunt van de gemeente Alkmaar. Kenmerkend voor de ruimtelijke structuur van het dorp is de éénzijdige lintbebouwing langs de oostzijde van het Noordhollands Kanaal. In oorsprong ontwikkelde Koedijk zich langs de Westfriese Omringdijk waarvan de westzijde hier door het Noordhollands Kanaal in hoofdlijn wordt gevolgd. Langs het kanaal stond in 1865 voornamelijk agrarische bebouwing. Tot 1940 trad verdichting op in de vorm van woonhuizen.

(Zie afbeeldingen 2b, 3b, 7.)

6.2.2 Oudorp

Het dorp Oudorp (MIP-deelgebied XII) ligt in het noordoosten van de gemeente Alkmaar. Kenmerkend voor de ruimtelijke structuur van Oudorp is de min of meer noord-zuid lopende hoofdstraat die de naam Herenweg draagt. Gedeeltelijk parallel hiermee loopt de hiervan aftakkende Westerstraat. Westerstraat en Herenweg worden via de oost-west lopende Kerklaan met elkaar verbonden.
Meer naar het noorden, ter hoogte van de voormalige middeleeuwse vesting Nijenburg, ontmoet de Herenweg de middeleeuwse Munnikenweg in een T-splitsing. Nabij de kruising van de Kerklaan en Westerweg bevinden zich de in oorsprong 16de-eeuwse kerk en het 19de-eeuwse gemeentehuis.
De langwerpige en ten dele ovale structuur van het dorp hangt samen met de noord-zuid richting van de onderliggende geest. De bebouwing langs Herenweg, Westerstraat en Munnikenweg manifesteerde zich omstreeks 1865 als fragmentarische tweezijdige lintbebouwing. Tot 1940 trad vervanging en verdichting met voornamelijk woonbebouwing op. In het zuidwesten van de (voormalige) gemeente Oudorp werd omstreeks 1920 een kleine arbeiderswijk gebouwd met als centrum de rechthoekig pleinvormige G. Bosstraat. De deels complexmatige woningbouw bestaat uit bouwblokken van één bouwlaag met kap.

(Zie afbeeldingen 2b, 3c, 4a, 4b, 7.)

6.2.3 Omval

Het buurtschap Omval ligt in het oosten van de gemeente Alkmaar nabij de aansluiting van het Kanaal Omval Kolhorn, ook genoemd Schermerringvaart, op het Noordhollands Kanaal.
De ruimtelijke structuur wordt gevormd door tweezijdige lintbebouwing langs het in 1930/31 gedempte deel van de Noordervaart.
De Noordervaart is een oost-west gerichte waterweg door de Schermeerpolders die tot de demping bij Omval in het Noordhollands Kanaal uitmondde. De Kuyper-kaart (3c) toont aan de zuidzijde van de Noordervaart een straatweg tussen Alkmaar en de Schermer. Mogelijk had Omval enige betekenis als verkeersknooppunt, ook al door het feit dat de stoomtram naar Hoorn de Schermerringvaart tussen 1890 en 1931 bij dit buurtschap kruiste. Tijdens en na de MIP-periode trad vervanging en verdichting van de bebouwing op. Rond 1980 werd in de as van de voormalige Noordervaart een restaurant gebouwd, als gevolg waarvan het ruimtelijk karakter van dit, voor de object-inventarisatie overigens niet interessante, buurtschap werd gewijzigd.
(Zie afbeeldingen 2b, 3c, 4a, 6.)

6.2.4 Nollen

Het buurtschap Nollen sluit in het noorden aan op Oudorp.
Door situering op dezelfde geest heeft Nollen dezelfde ovaalvormige structuur als in Oudorp. De bebouwing heeft zich echter voornamelijk tweezijdig lintvormig ontwikkeld langs de Herenweg, de doorgaande weg naar het noordelijker gelegen St. Pancras. In de MIP-periode en daarna trad vervanging en verdichting van de bebouwing op. De bebouwing komt niet voor object-inventarisatie in aanmerking.
(Zie afbeeldingen 2b, 3c, 6.)

7. Ontwikkelingen in de stedelijke bebouwing

7.1 Algemene karakteristiek binnenstad

Tussen 1865 en 1900 werden aan de binnenstad een viertal grootschalige elementen toegevoegd. Het betreft hier de beide neogotische kerken van P.J.H. Cuypers, respectievelijk aan Laat (gesloopt ca. 1980) en Verdronken Oord, de voormalige Rijks Hogere Burgerschool aan de Paardenmarkt en het Weeshuis aan het Kerkplein (gesloopt ca. 1970). Langs de Handelskade werden tussen 1850 en 1900 villa-achtige woonhuizen gebouwd met rijk versierde windveren. Tussen 1930 en 1940 bouwde men aan het Kerkplein een politiebureau en een verzekeringskantoor maar ontwerp van A.J. Kropholler. De gebouwen vormen te zamen een visuele eenheid en zijn beeldbepalend voor het Kerkplein. De ontwikkeling van het kernwinkelapparaat manifesteert zich in een aantal grote winkelpanden aan Langestraat en Laat.

Voor een algemene karakteristiek van de bebouwing in de uitbreidingswijken uit de MIP-periode wordt verwezen naar de stadsdeelbeschrijvingen.

7.2 Specifieke bijzonderheden van de plaatselijke bebouwing

Specifiek voor de stad Alkmaar lijkt de wijze waarop de rooilijn van de aaneengebouwde herenhuizen langs het Kennemerpark het slingerende patroon van de straat volgt. In steden als Haarlem en Leiden is de rooilijn van de aaneengebouwde woonhuizen langs de getransformeerde vesting recht en volgen alleen de hekken van de voortuinen (Leiden) het slingerende patroon in de straat.

Getuigend van lokale aannemersarchitectuur zijn de vele woonhuizen welke zijn geïnspireerd op de bouwkunst van de neo-renaissance. Voorbeelden hiervan treft men door de gehele stad. Voor welgestelden en middenstand in de binnenstad, Westerhoutkwartier en Emmakwartier; voor middenstand en arbeiders in de Spoorbuurt.

De schoolgebouwen die tussen 1900 en 1940 in de uitbreidingswijken werden gebouwd zijn Traditionalistisch en Kubistisch Expressionistisch van karakter. In deze categorie worden geen voorbeelden van de Nieuw Zakelijke architectuur aangetroffen.

Een typerend bouwmateriaal voor Alkmaar is de grote grijze kalkzandsteen met grint. Deze steen wordt in diverse formaten aangetroffen, maar is steeds groter dan de gemiddelde 19de-eeuwse baksteen. De bouwsteen komt veel voor aan het Kennemerpark maar ook elders in de stad. Vaak kan aan objecten waarin deze steen is verwerkt de naam van de Alkmaarse bouwondernemer W.F. Stoel worden verbonden.

8. Stadsdeelbeschrijving Westerhoutkwartier

8.1 Inleiding

Het Westerhoutkwartier (MIP-deelgebied II) ligt direct ten zuidwesten van de oude binnenstad en valt grotendeels samen met de gronden van Wester- en Voorhout (thans gezamenlijk Alkmaarderhout) en een tussenliggend voormalig moestuingebied. Het kwartier wordt begrensd door Wilhelminalaan, Prins Bernhardlaan, Westerweg, Lindenlaan en Varnebroek. Ten behoeve van de MIP-inventarisatie is het gebied naar het zuiden vergroot. De grenzen van het MIP-deelgebied zijn: Kennemerstraatweg, Regulierslaan, Zandersweg, Beatrixlaan, Westerweg, Lindenlaan en Varnebroek.

Van circa 1890 af ontwikkelde de bebouwing zich in hoofdzaak langs bestaande wegen. Er werd hoofdzakelijk gebouwd voor gegoede burgerij en middenstand. De eerste groep vestigde zich langs Wilhelminalaan, Kennemerstraatweg en Metiusgracht; de tweede grotendeels in het noorden van de wijk. In de wijk werd een aantal instellingen van overheid en dienstverlening gevestigd. Zo kwamen hier de Cadettenschool, de gevangenis Schutterswei, een tweetal bejaardentehuizen en een aantal voorzieningen op sportgebied. Van de drie begraafplaatsen in de wijk ontstond de bebouwing in de periode 1850-1940. Een uitzondering hierop vormt de bebouwing van de Algemene Begraafplaats welke dateert van ca. 1830.
(Zie afbeeldingen 7, 16, 19a.)

8.1.1 Verband met overige MIP-wijken

Aan de noord-oostzijde van de wijk ontstond door de samenkomst van Wilhelminalaan en Kennemerstraatweg een bajonetachtige aansluiting op de binnenstad. Er is hier een stedebouwkundig verband met het Emmakwartier. Opmerkelijk is voorts de overgang van de groene long tussen Wilhelminalaan en Kennemerstraatweg in het groen langs de singels. Relatie in bebouwing is zichtbaar in Lindenlaan en Varnebroek en aan de Westerweg. Het gaat hier respectievelijk om de aansluiting met het Nassau- en het Bloemenkwartier. De Lindenlaan karakteriseert zich wat betreft de bebouwing aan beide zijden door grotendeels aaneengebouwde woonhuizen, deels met winkelfunctie, bedoeld voor arbeiders en kleine middenstand. Er is sprake van groepen identieke – soms gespiegelde – dan wel met elkaar aan bouwkundige eenheid vormende objecten, al dan niet met verdieping, al dan niet met kap. De noklijnen zijn haaks en evenwijdig ten opzichte van de straat.
De bebouwing van de Westerweg bestaat voor wat betreft de drie kwartieren uit aaneengesloten woonhuisbebouwing van twee bouwlagen met kap bedoeld voor middenstand. Noklijnen zijn haaks, dan wel evenwijdig ten opzichte van de straat.

8.2 Prestedelijke situatie

8.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling

De bodem bestaat uit zandgrond. De gronden waren vanaf de 17de eeuw in gebruik als stedelijke recreatiegebied en als moes- en siertuinen. Omstreeks 1880 manifesteerde zich het recreatiegebied als in landschapsstijl ingerichte gronden om een ruim, in relatief rechthoekige kavels verdeeld moestuingebied. Kleinere rechthoekige kavels concentreerden zich langs Lindenlaan en Varnebroek (afb. 16).

8.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing
Op de kaart van 1858 is een patroon van wegen herkenbaar dat in grote lijnen al op de kaart van Jacob van Deventer uit 1560 voorkomt (afb. 2a, 13). Het betreft hier voornamelijk noord-zuid georiënteerde wegen die via een oost-westelijke dwarsweg met elkaar worden verbonden.
Eerstgenoemde groep wegen bevat de huidige Kennemerstraatweg, Wilhelminalaan en Westerweg. De dwarsweg is de huidige Prinses Julianalaan. De oost-west gerichte Lindenlaan, de noordelijke begrenzing van de wijk, is zichtbaar op de kaart van rond 1650 (afb. 14). De kaart van 1865 (afb. 16), toont fragmentarisch lineaire bebouwing langs de westzijde van de huidige Wilhelminalaan (voorheen Harddraverslaan), langs de oostzijde van de Kennemerstraatweg en langs beide zijden van Varnebroek en huidige Lindenlaan (voorheen Beukenlaan). Het betreft hier invalswegen naar de binnenstad.

8.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940

8.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur
Het bestaande stratenpatroon breidde zich in de periode 1850-1940 uit met enige woonstraten in de nabijheid van de Lindenlaan (Metiusgracht en Metiusstraat, Houtweg) en in de oost-west verbinding tussen Kennemerstraatweg en Westerweg (Prins Bernhardlaan), alsmede de Sportlaan, toegangsweg naar het huidige sportpark Jong Holland.

8.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen
De ontwikkeling van de woonbebouwing in het Westerhoutkwartier was voornamelijk individueel en hoogstens per straat planmatig. Het betreft hier de uitvoering van ontwerpen in opdracht van exploitatie-maatschappijen.

8.3.3 Planmatige ontwikkelingen
Op de kaart van 1865 (afb. 16) zijn de Wester- en Alkmaarder Hout landschappelijk ingericht. Dit geschiedde mogelijk tegelijkertijd met de aanleg van de Algemene Begraafplaats in 1829, naar ontwerp van J.D. Zocher jr.
Aan de zuidzijde van de Prinses Julianalaan (toen Doodenweg) werd in 1902 naar ontwerp van L.A. Springer de Hertenkamp met slingerende waterpartij aangelegd.

8.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing
Langs Wilhelminalaan, Metiusgracht en Kennemerstraatweg staat veelal representatieve bebouwing uit de periode tot 1920.
De Wilhelminalaan is alleen bebouwd aan de noord-west zijde. De bebouwing bestaat uit vrijstaande en aaneengesloten panden waarbij de lijstgevel overheerst. Laatstgenoemde categorie bevat herenhuizen die met vier of meer een bouwkundige eenheid vormen. De bouwhoogte is twee lagen met kap. Noklijnen zijn haaks, dan wel evenwijdig ten opzichte van de Wilhelminalaan. De bebouwing kent ten dele voortuinen. Als groot vrijstaand object geldt de in 1892 gebouwde voormalige Cadettenschool, in 1929 omgevormd tot Centraal Ziekenhuis.
De Metiusgracht is alleen bebouwd aan de noordzijde. Het betreft grotendeels aaneengesloten woonhuisbebouwing bestaande uit individuele, dubbele en vier of meer, met elkaar een bouwkundige eenheid vormende herenhuizen. De topgevel overheerst. De bouwhoogte is twee lagen met kap.
Noklijnen zijn haaks dan wel evenwijdig aan de straatrichting. Op enige tientallen meters ten westen van de hoek met de Wilhelminalaan springt

de rooilijn in. Vanaf dat punt zijn er voortuinen. De op de neo-renaissance geïnspireerde bebouwing langs de Metiusgracht is representatief voor de lokale aannemersarchitectuur. Dit laatste komt met name tot uiting in de decoratieve behandeling van de topgevels.
De oostzijde van de Kennemerstraatweg behoort tot het Westerhoutkwartier. Deze zijde wordt tussen binnenstad en Vier Staten voornamelijk gevormd door de Alkmaarder Hout.
Een opvallend element in de spaarzame bebouwing is de grote villa die rond 1900 naar ontwerp van J.W. Hanrath in de stijl van het 17de-eeuws Hollands Klassicisme werd gebouwd. Het pand werd omstreeks 1930 aanzienlijk vergroot in verband met de bestemming van rusthuis. Vanaf Vier Staten (nabij de afsplitsing van de Nieuwpoortslaan), wordt de bebouwing tot aan de Regulierslaan geleidelijk eenvoudiger van signatuur.
Andere opvallende elementen in de wijk worden gevormd door het bejaardentehuis Westerlicht en de Gevangenis Schutterswei. Westerlicht werd rond 1925 tegenover de Hertenkamp in een opvallende stedebouwkundige situering gebouwd. Het aan de voorzijde symmetrisch opgezette tehuis is opgetrokken in een strakke baksteenarchitectuur onder markante samengestelde kap. Schutterswei dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw. De gevangenis manifesteert zich aan de staatzijde als een symmetrisch opgezet complex van hoofdgebouw met markante ingang, aan weerszijden geflankeerd door een blok dienstwoningen.
Naast de Algemene Begraafplaats kent de wijk nog een rooms-katholieke en een Joodse begraafplaats. De eerstgenoemde begraafplaats manifesteert zich in een laat 19de-eeuwse kapel en een monumentaal hek. De Joodse begraafplaats kenmerkt zich door een rond 1925 gebouwde kleine aula met uitgemetselde steunberen die doen denken aan 17de-eeuwse Hollandse kerkarchitectuur, geïnspireerd op een contemporaine voorstelling van de Tempel van Salomon uit het Oude Testament.
Binnen het Sportpark dient nog het stadion genoemd te worden dat hier rond 1920 naar ontwerp van Jan Wils werd gebouwd.

8.4 Naoorlogse ontwikkelingen

8.4.1 Overzicht voornaamste stedebouwkundige veranderingen
Afgezien van de demping van de Metiusgracht in 1969, deden zich geen noemenswaardige stedebouwkundige veranderingen voor.

8.4.2 Veranderingen in bebouwingsbeeld
Het in 1929 tot ziekenhuis omgebouwde complex van de Cadettenschool werd na 1945 uitgebreid. Het complex vormt thans een zeer grootschalig element binnen het Westerhoutkwartier.

9. Stadsdeelbeschrijving Spoorbuurt

9.1 Inleiding

De Spoorbuurt (MIP-deelgebied III) wordt begrensd door Geestersingel, Geesterweg, Scharlo, Bergerweg, het emplacement van de Nederlandse Spoorwegen en de Helderseweg.
De Spoorbuurt ontstond tussen het in 1865 geopende spoorwegstation en de oude stad. De wijk ontwikkelde zich rond 1900 grotendeels tot arbeiderswijk met enige herenhuizen langs Geesterweg en Stationsweg. Er wordt hoofdzakelijk particuliere woningbouw aangetroffen, daarnaast woningbouw door woningbouwverenigingen. Woningwetbouw is in de minderheid. Het gesloten straatbeeld overheerst. Openbaar groen ontbreekt nagenoeg.
(Zie afbeeldingen 16, 19.)

9.2 Prestedelijke situatie

9.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling
De bodem bestaat uit zand- en veengrond. Het gebied behoorde tot de Eendrachtspolder met een verkaveling in oost-westelijke richting.
De gronden nabij de Singelgracht waren in gebruik als moestuinen.

9.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing
Rond 1865 (afb. 16) was de huidige begrenzing in de vorm van wegen en spoorwegen aanwezig. Ditzelfde geldt voor de Snaarmanslaan, gelegen in het verlengde van de Westerweg. Voorts was er de toegangsweg tussen Scharlo-Bergerweg en Stationsplein. Gespreide bebouwing stond langs de Singelgracht, Geesterweg en Scharlo.

9.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940

9.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur
Binnen de aanwezige infrastructuur van spoorlijn, Helderseweg, Geestersingel en Geesterweg-Scharlo-Bergerweg werd op basis van de bestaande slotenverkaveling vanaf 1890 het overwegend oost-westelijk stratenpatroon aangelegd. Het spoorwegstation was 25 jaar eerder schuin op de verkaveling geplaatst. Tussen station en Spoorbuurt werd geen stedebouwkundige relatie gelegd. Een stationsas bleef achterwege.
Door het volgen van de hoofdrichting in de verkaveling ontstond de diagonale situering van de oost-west straten ten opzichte van de Stationsweg.

9.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen
Niet van toepassing.

9.3.3 Planmatige ontwikkelingen
De ontwikkeling van het stratenpatroon en bebouwing was voornamelijk individueel en hoogstens per straat planmatig.
Het betrof hier de uitvoering van ontwerpen in opdracht van exploitatiemaatschappijen en woninbouwverenigingen.
Planmatige ontwikkelingen per straat geschiedden door de Coöperatieve Alkmaarse Bouwvereniging 'Kennemerland' en door de NV Woningmaatschappij 'Alkmaar'. De laatstgenoemde maatschappij bepaalde het beeld van een aantal straten.

In 1920 kocht de RK Woningbouwvereniging 'Goed Wonen' een terrein tussen Snaarmanslaan en Stationsweg. Op basis van de Woningwet werden hier arbeiderswoningen gebouwd. Aan de Stationsweg bouwde dezelfde maatschappij middenstandswoningen.

9.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing
De bouw van woonhuizen door particulieren bestaat over het algemeen uit aaneengebouwde individuele, soms gespiegelde, soms met drie of meer een bouwkundige éénheid vormende panden van één of twee bouwlagen met kap. De noklijnen zijn overwegend haaks op de straatrichting. Binnen de categorie van twee bouwlagen met kap zijn er zowel grotere als kleinere voorbeelden. Grotere voorbeelden staan langs de hoofdstraten.
De rond 1900 gerealiseerde woningbouw van 'Kennemerland' en 'Alkmaar' vormt steeds een bouwkundige eenheid. Er is sprake van één of twee bouwlagen met kap. Noklijnen zijn in hoofdzaak evenwijdig aan de straatrichting.
De woningwetbouw van 'Goed Wonen' karakteriseert zich door een totaal ontwerp van stratenplan en bebouwing. Deze woningbouw komt eenmalig in de wijk voor. De complexmatige woningbouw bestaat uit ten opzichte van elkaar verspringende bouwblokken van één bouwlaag met kap. De blokken bevatten twee of drie woningen.

10. Stadsdeelbeschrijving Emmakwartier

10.1 Inleiding

Het Emmakwartier (MIP-deelgebied IV) wordt begrensd door Nieuwlandersingel, Blekerskade, Jan van Houtenkade, Juliana van Stolberglaan en Kennemerstraatweg.
In de Klappolder, aan de zuid-westzijde van de binnenstad begon de exploitatiemaatschappij Rijnecom van 1894 af met de ontwikkeling van het Emmakwartier. De voor gegoede burgerij en middenstand bedoelde woonwijk werd hoofdzakelijk tussen 1894 en 1920 bebouwd. Het gesloten straatbeeld overheerst.
Vrijwel alle huizen langs de relatief smalle straten zijn voorzien van voor- en achtertuin.
(Zie afbeeldingen 7, 16, 19a.)

10.1.2 Verband met overige MIP-wijken
Aan de zijde van de Nieuwlandersingel is sprake van een uit stedebouwkundig oogpunt aantrekkelijke aansluiting op het Kennemerpark. Dit geldt met name voor het gebied rond de brug over de Singelgracht ter hoogte van de Emmastraat.
Komende uit het Emmakwartier wordt men hier via een trechtervormige toegang het Kennemerpark en de binnenstad ingeleid.

10.2 Prestedelijke situatie

10.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling
Langs de Kennemerstraatweg bestaat de bodem uit zand. De rest van de wijk staat op de veengrond van de voormalige Klappolder. Het gebied was voornamelijk in gebruik als wei- enhooiland. Alleen in de noordwestelijke hoek, tussen Kennemerstraatweg en Nieuwlandersingle bevond zich enige bebouwing. Het weiland van de Klappolder kende een grootschalige oostwestelijke verkaveling die aan oost- en zuidzijde werd begrensd door de Zander- en de Blekersloot.

10.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing
In 1865 waren de huidige begrenzingen aanwezig.
De Juliana van Stolberglaan vormt hierop een uitzondering. Wel was ter plekke van laatstgenoemde laan een waterweg, de Zandersloot.
Fragmentarische bebouwing was aanwezig langs de gehele Nieuwlandersingel en langs het direct aan de Singelgracht grenzende gedeelte van de Kennemerstraatweg.

10.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940

10.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur
Binnen de aanwezige infrastructuur werd op basis van de bestaande polderverkaveling het stratenpatroon aangelegd.
Een afwijkend element vormt de diagonale projectie van de Emmastraat. De bebouwing toont hierdoor op bepaalde delen een zaagtandpatroon.

10.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen
Niet van toepassing.

10.3.3 Planmatige ontwikkelingen
Het gebied ten noorden van de lijn Emmastraat-Costerstraat werd ontwikkeld door de exploitatiemaatschappij Rijnecom.

Bekend is dat deze de Roemer Visscher- en Tesselschadestraat liet aanleggen naar een stedebouwkundig ontwerp van de Alkmaarse architect E. Kalverboer.
Het Plan van Uitbreiding uit 1909 bevatte voor het Emmakwartier een aantal stedebouwkundige oplossingen die nooit zijn uitgevoerd. Zo werd een uitbreiding van de bebouwing ten zuiden van de lijn Emmastraat-Costerstraat onmogelijk gemaakt door de bouw van het St. Elisabethziekenhuis in 1923. Ook werd de Prins Hendrikstraat nooit met de Nieuwlandersingel verbonden (afb. 18).

10.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing
De bebouwing langs de Kennemerstraatweg bestaat over het algemeen uit grote representatieve panden. Het zijn vrijstaande, dubbele en aaneengebouwde herenhuizen met invloeden van diverse architectuuropvattingen. Nabij de hoek met de Nieuwlandersingel overheerst de lijstgevel, tussen Emmastraat en Juliana van Stolberglaan overheerst de topgevel. De bouwhoogte is twee lagen met kap, soms boven souterrain. Uitzondering hierop vormen een aantal kleinere panden aan een sterk naar achter liggende rooilijn, een toestand die teruggaat op de prestedelijke situatie. Sommige panden getuigen hier nog van.
Langs de Nieuwlandersingel staan aan weerszijden van de Hofdijkstraat grote aaneengebouwde herenhuizen. Ook hier is de invloed van diverse architectuuropvattingen zichtbaar.
Art Nouveau overheerst. De overige straten bevatten vrijstaande, dubbele en meerdere aaneengesloten panden. Het gesloten straatbeeld overheerst. Hierin ook herenhuizen die met drie, vier of meer een bouwkundige eenheid vormen. Met uitzondering van de Emmastraat en de Van Everdingenstraat zijn de panden aan de overige straten van een eenvoudige signatuur. In Emmastraat en Van Everdingenstraat staan enige panden die in de behandeling van de topgevels invloed van de contemporaine Engelse landhuisarchitectuur vertonen.

10.4 Naoorlogse ontwikkelingen

Na 1945 werd het St. Elisabethziekenhuis uitgebreid langs de Juliana van Stolberglaan. Het vormt thans een zeer grootschalig element in het Emmakwartier.

11. Stadsdeelbeschrijving Nassaukwartier

11.1 Inleiding

Het Nassaukwartier (MIP-deelgebied V) sluit aan op de westzijde van de binnenstad. De Kennemersingel vormt hier de grens. Aan de zuidzijde wordt de wijk begrensd door de Lindenlaan, aan de westzijde door de Westerweg en aan de noordzijde door de Geesterweg.
De wijk werd vanaf 1907 ontwikkeld op initiatief van de Alkmaarsche Exploitatiemaatschappij. De maatschappij richtte zich op gegoede burgerij en middenstand. Het Nassaukwartier heeft relatief brede straten met op belangrijke punten openbaar groen in de vorm van plantsoenen. Het gesloten staatbeeld overheerst. Vrijwel alle huizen hebben voor- en achtertuin.
(Zie afbeeldingen 7, 16, 19a.)

11.1.2 Verband met overige MIP-wijken
Aan de noordzijde is er door middel van de Berger Hout sprake van een aantrekkelijke stedebouwkundige aansluiting op de Geesterweg (Spoorbuurt). Voorts sluit de tot het Nassaukwartier behorende oostelijke straatwand van de Westerweg qua bebouwing aan op de westelijke straatwand die behoort tot het Bloemenkwartier.

11.2 Prestedelijke situatie

11.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling
De bodem van het kwartier bestaat voornamelijk uit zand. Het gebied werd oorspronkelijk gebruikt als weiland en ten behoeve van plezier-en moestuinen. De grove verkaveling in dit strandwalgebied ontwikkelde zich voornamelijk in oost-westelijke richting. De kleinschalige rechthoekige noord-zuidelijke verkaveling van de plezier- en warmoeziertuinen concentreerde zich aan beide zijden van de Lindenlaan en in de noordoostelijke hoek die wordt begrensd door Kennemersingel en Hoevervaart (voorheen Egmondervaart).

11.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing
In 1907 waren de wegen die de huidige begrenzingen vormen aanwezig. Het gebied werd ten dele diagonaal doorsneden door de Oude Zandersloot. Incidentele bebouwing stond langs Kennemersingel, Lindenlaan en Zandersloot.

11.3 Lokale ruimtelijke-historische ontwikkelingen 1850-1940

11.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur
Het stratenplan werd ten dele ontwikkeld in relatie tot het bestaande patroon van wegen en poldervaarten. Zo volgen de zuidelijke rooilijnen van Nassauplein en Nassaulaan – zij het op enige afstand – de loop van de vóór 1910 gedempte Zandersloot (afb. 16, 19a). De overige straten werden aangelegd op het onverkavelde gebied tussen Oude Zandersloot, Westerweg en Hoevervaart.

11.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen
De noordelijke bebouwing van de Lindenlaan behoort tot het MIP-deelgebied Nassaukwartier. De lineaire ontwikkeling langs deze oude oost-westverbinding maakte geen deel uit van het stedebouwkundig plan van Springer.

11.3.3 Planmatige ontwikkelingen
Het stedebouwkundig plan voor het Nassaukwartier was ontworpen door de landschapsarchitect L.A. Springer. Het plan werd diverse malen herzien en uiteindelijk niet geheel uitgevoerd. Hiervan getuigen een nooit op volle breedte tot de Kennemersingel doorgetrokken Koornlaan en een niet ontwikkeld binnenterrein tussen Nassaulaan en Lindenlaan. Hoofdelementen in de uitgevoerde delen van Springer's plan vormen de brede Nassaulaan met beplante middenberm, waarop aan de westzijde het driehoekige Nassauplein met openbaar plantsoen aansluit. Dit plein functioneert als groen hart van de buurt en wordt in de hoeken door verbindingswegen ontsloten.

11.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing
De bebouwing kwam geleidelijk tot stand. Bouwgrond was vanaf 1909 beschikbaar. Alleen de bebouwing langs de Westerweg verrees vlot. Aan de Nassaulaan bouwde men tussen de jaren 1908-1918 dertien panden, in de daarop volgende tien jaar vierentwintig. Een vergelijkbare situatie deed zich voor aan het Nassauplein.
De bebouwing toont invloed van diverse architectuur-opvattingen: Neo-Gotiek, Art Nouveau, Overgangsarchitectuur (= combinatie Rationalisme, Neo-Renaissance, Art Nouveau en rustieke elementen), Haags Expressionisme en Traditionalisme. De woonbebouwing bestaat uit vrijstaande, dubbele en meerdere aaneengesloten panden.
Laatstgenoemde categorie bevat panden die met drie, vier of meer een bouwkundige éénheid vormen. De bouwhoogte is twee lagen met kap.
De overige bebouwing concentreert zich grotendeels aan de noord-oostzijde en bestaat uit een rooms-katholiek kerkgebouw, een gymnasium, een gerechtsgebouw met huis van bewaring, een scholen-complex voor basis- en middelbaar onderwijs en een stedelijk conservatorium. De gebouwen zijn meestal vrijstaand en geplaatst op markante punten in de wijk.

12. Stadsdeelbeschijving Bloemenkwartier

12.1 Inleiding

Het Bloemenkwartier (MIP-deelgebied VI) ligt direct westelijk van het Nassaukwartier en direct zuidelijk van de Spoorbuurt.
De wijk wordt begrensd door Hoevervaart, Westerweg, Fritz Conijnlaan en de spoorlijn Alkmaar-Haarlem. Voor de MIP-inventarisatie is het gebied aan de noordzijde vergroot binnen de grenzen Bergerweg, Scharlo, Westerweg, Hoevervaart en spoorlijn Alkmaar-Haarlem.

Het stratenplan en de bebouwing van het Bloemenkwartier werd na 1906 gedeeltelijk op particulier en gedeeltelijk op initiatief van de Vereniging voor Volkshuisvesting 'Alkmaar' aangelegd. De wijk was bedoeld voor middenstand en arbeiders. Het gesloten straatbeeld overheerst. Groen is sporadisch aanwezig.
(Zie afbeeldingen 7, 16, 19a.)

12.1.2 Verband met overige MIP-wijken
Aan de Westerweg sluit het bebouwingsbeeld aan op dat van het Nassaukwartier. Langs deze weg werden voornamelijk middelgrote middenstandswoningen gebouwd.

12.2 Prestedelijke situatie

12.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling
De bodem van het kwartier bestaat grotendeels uit veen. Aan de oostzijde, langs de Westerweg, ligt zandgrond. In de pre-stedelijke situatie werd het gebied grotendeels gebruikt als weiland. Aan de westzijde van de Berger Hout lagen warmoeziertuinen met bijbehorende kleinschalige verkaveling.

12.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing
In 1865 waren aanwezig: Hoevervaart, Westerweg, spoorlijn Alkmaar-Haarlem, Bergerweg, Scharlo. Parallel aan de Westerweg liep een landweg ter hoogte van de huidige Zocherstraat. Het gebied werd voorts doorsneden met een aantal sloten, evenwijdig aan Bergerweg en Hoevervaart.
Tussen huidige Zocherstraat en Westerweg lag een aantal evenwijdige wegen haaks op de Westerweg. Incidentele bebouwing was aanwezig in de rechthoek Westerweg, Hoevervaart, huidige Zocherstraat en Scharlo. Langs de Westerweg bleef deze prestedelijke bebouwing ten dele behouden. Hier worden nog enige rentenierswoningen en een tuinkoepel aangetroffen. Ook langs de Hoevervaart bleef de oorspronkelijke bebouwing incidenteel behouden.

12.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940

12.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur
Het stratenplan werd grotendeels aangelegd op basis van de aanwezige infrastructuur van landwegen en poldervaarten. Dit wordt duidelijk getoond door de loop van bijvoorbeeld de Zocherstraat, die werd aangelegd ter plekke van een sloot, welke diende als westelijke begrenzing van de moes- en pleziertuinen aan de westzijde van de Berger Hout.

12.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen
Niet van toepassing.

12.3.3 Planmatige ontwikkelingen
Het gebied tussen Scharlo, Westerweg, Hoevervaart, spoorlijn Alkmaar-Den Helder en Bergerweg werd ontwikkeld door exploitatie-maatschappijen.
Binnen het gebied Van der Woudestraat, Westerweg, Boomkampstraat en spoorlijn Alkmaar-Haarlem ontstond rond 1920 complexmatige woningwetbouw naar ontwerp van Jan Stuyt.
De woningen werden gebouwd in opdracht van de Vereniging voor Volkshuisvesting Alkmaar.

12.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing
In het door exploitatiemaatschappijen ontwikkelde gebied staat particuliere woningbouw. Er is sprake van aaneengebouwde, gespiegelde, of meerdere met elkaar een bouwkundige éénheid vormende panden van één bouwlaag met kap. Noklijnen zijn haaks, dan wel evenwijdig aan de straat.
De kwalitatief betere woningwetbouw onderscheidt zich over het algemeen door van hoek tot hoek ontworpen bouwblokken en één of twee bouwlagen met zadeldak. De hoeken zijn over het algemeen benadrukt door hogere risalerende volumen onder tentdak. Daarnaast komen eenvoudige en kleinere bouwblokken, zonder benadrukking van de hoek voor.

De wijk kent in het noordwesten een concentratie van schoolgebouwen voor basis- en lager beroepsonderwijs, alsmede een complex bejaardenwoningen. Deze woningen, de zogenaamde Karenhuizen, werden in 1917 als gevolg van een gewonnen prijsvraag naar ontwerp van de architecten Johannes Duiker en Bernard Bijvoet gebouwd.

13. Stadsdeelbeschrijving Lyceumkwartier

13.1 Inleiding

Het Lyceumkwartier (MIP-deelgebied VII) werd aangelegd in de Overdiepolder en sluit derhalve aan op de zuid-oostelijke zijde van de binnenstad. De wijk wordt begrensd door Nieuwlandersingel, Baansingel, Baanpad, Spieghelstraat, Coornhertkade, Vondelstraat, Cort van der Lindenkade en Blekerskade. Het MIP-inventarisatiegebied werd naar het zuidoosten uitgebreid met het gebied tussen Zeglis, Karel Doormankade en Uitenboschstraat.

Het stratenplan van Lyceumkwartier werd gedeeltelijk op particulier en grotendeels onder invloed van het uitbreidingplan van 1909 uitgevoerd. Het stratenplan toont overeenkomsten met het vroegere verkavelingspatroon van de Overdiepolder. De wijk werd ontwikkeld voor arbeiders en middenstand. Het straatbeeld is op de hoeken gesloten. Groen in door middel van voortuinen en een openbaar plantsoen aan het Dr. Schaepmanplein aanwezig.
(Zie afbeeldingen 7, 16, 19b.)

13.1.2 Verband met overige MIP-wijken
De bebouwing langs Nieuwlandersingel tussen Blekerskade en Lyceumstraat sluit qua karakter aan op de straatwand van de Nieuwlandersingel in het Emmakwartier.

13.2 Prestedelijke situatie

13.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling
De bodem van het kwartier bestaat uit veen. Het gebied was grotendeels in gebruik als weiland. Tussen de huidige Popelmanslaan en Dr. Schaepmankade lagen moestuinen in een kleinschalige rechthoekige verkaveling. Dit gold ook voor de Nieuwlandersingel ter hoogte van de huidige Landstraten (afb. 16).

13.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing
In 1865 waren aanwezig: Nieuwlandersingel, Baansingel, Baanpad, huidige Cort van der Lindenkade (vml. Molentocht), Blekerskade (vml. Die). Binnen deze grenzen bestonden reeds het Overdiepad en de Popelmanslaan. Bebouwing was aanwezig in het kleinschalig verkavelde gebied van de warmoeziertuinen. Langs de Nieuwlandersingel is een deel van deze prestedelijke bebouwing tussen de latere bebouwing bewaard gebleven.

13.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen 1850-1940

13.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur
Binnen de aanwezige infrastructuur werd op basis van de bestaande verkaveling het stratenplan aangelegd. De situering van hoofdstraten als Lyceumstraat en Dr. Schaepmankade werd bepaald door de loop van de aanwezige poldersloten. De Cort van der Lindenkade is aangelegd langs de oude Molentocht.

13.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen
De bebouwing in de twee moestuingebieden werd ontwikkeld door exploitatiemaatschappijen (13.3.4).

13.3.3 Planmatige ontwikkelingen
Op afb. 18 een stratenplan voor dit gebied volgens het Plan van Uitbreiding aangegeven. Het plan werd in de uitvoeringsperiode – die na 1945 tussen Dr. Schaepmankade en Vondelstraat werd voortgezet – sterk gewijzigd. In tegenstelling tot het geprojecteerde stratenplan zou de loop van een gebogen poldervaart de situering van de structuurbepalende Dr. Schaepmankade – en daarmee 13 van alle hierop aansluitende dwarsstraten – gaan bepalen. De overwegend bloksgewijze oost-west en noord-zuid situering van het stedebouwkundig plan werd hiermee genegeerd. Alleen de loop van de beide Lyceumstraten kan op de kaart van 1910 worden herkend. Opvallende stedebouwkundige oplossingen zijn het Dr. Schaepmanplein, een driehoekig plein met middenplantsoen, en de tot Cort van der Lindenkade omgevormde Molentocht (afb. 19). Te zamen met de Lyceumstraat is hier een bajonetachtige aansluiting ontstaan op de N.G. Piersonstraat in het aangrenzende Rochdalekwartier. De verbinding komt tot stand via een brug over de voormalige Molentocht.

13.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing
In het gebied onder 13.3.2 staat particuliere woningbouw voor arbeiders die zich karakteriseert door aaneengebouwde, individuele, gespiegelde en met elkaar een bouwkundige éénheid vormende bebouwing van één bouwlaag met kap. De noklijnen zijn haaks, dan wel evenwijdig ten opzichte van de straat.

De wijk werd voorts bebouwd met woningwet- en middenstandsbouw. Woningwetbouw karakteriseert zich over het algemeen door van hoek tot hoek ontworpen complexmatige bouwblokken van één of meer bouwlagen met kap. Hoeken zijn soms met hogere en risalerende volumen benadrukt. Noklijnen lopen overwegend evenwijdig aan de straat. De eerste Alkmaarse volkswoningbouw in het kader van de Woningwet werd in 1912 gebouwd aan de huidige Uitenboschstraat (toen Oosterstraat). Tot 1932 gebeurde dit door de RK Woningbouwverening 'Goed Wonen'. Dezelfde vereniging bouwde voorts aan Dr. Schaepmankade, Popelmanslaan en Baansingel.
De woningbouw voor middenstand kenmerkt zich door bouwblokken van meerdere woningen onder doorlopende relatief zware kap. Er zijn steeds twee bouwlagen. De noklijnen lopen overwegend evenwijdig aan de straat. De woningen werden onder andere gebouwd door de NV Bouwmaatschappij 'Lyceumkwartier'. Deze maatschappij bouwde aan de Blekerskade, Lyceumstraat en Korte Lyceumstraat. De particuliere woningbouw voor arbeiders verrees in de periode tot 1909. De overige bebouwing grotendeels tussen 1919 en 1935.

De wijk kent een concentratie van schoolgebouwen in het gebied tussen Lyceumstraat en Blekerskade. De naam Lyceumkwartier is ontleend aan het omstreeks 1930 gebouwde RK Lyceum naar ontwerp van de architect Nies Molenaar.
Voorts staan schoolgebouwen aan de Dr. Schaepmankade en aan de Vondelstraat. Met name de school aan de Vondelstraat toont overeenkomsten met rond 1930 gebouwde scholen van de architect W.M. Dudok te Hilversum.

13.4 Naoorlogse ontwikkelingen

13.4.1 Voornaamste stedebouwkundige veranderingen
Het wijkgedeelte ten oosten van de Dr. Schaepmankade werd na 1945 ontwikkeld. Er ontstond een eenvoudig haaks op de Dr. Schaepmankade

gericht patroon van overwegend korte straten. De Vondelstraat ging de oostelijke begrenzing vormen. Ten zuiden van Hooftstraat en Uitenboschstraat werden enige hieraan evenwijdige en dwars op deze oost-westelijke hoofdrichting geprojecteerde woonstraten aangelegd.

13.4.2 Veranderingen in het bebouwingsbeeld
Binnen dit stratenplan verrees strokenbouw. Dit gebeurde ook ten zuiden van Hooftstraat en Uitenboschstraat.

14. Stadsdeelbeschrijving Rochdalekwartier

14.1 Inleiding

Het Rochdalekwartier (MIP-deelgebied VIII) grenst direct zuidelijk aan het Lyceumkwartier en direct oostelijk aan het Emmakwartier. De wijk, die zijn naam ontleent aan de alhier opererende coöperatieve woningbouwvereniging Rochdale, wordt begrenst door de in hoofdlijn driehoekige omtrek van de P.J. Troelstrakade, de Willem de Zwijgerlaan en de Blekerskade.

Het stratenplan en de bebouwing van het Rochdalekwartier werd tussen 1920 en 1930 ontwikkeld door de arbeiders-woningbouwvereniging Rochdale. Het stratenplan is in overeenstemming met het verkavelingspatroon van de vroegere Overdiepolder. Hoewel de wijk grotendeels was bedoeld voor arbeiders werd tevens grond voor middenstandswoningen gereserveerd. Het straatbeeld heeft een relatief open karakter. In de K. van 't Veerstraat is dit karakter tuinwijkachtig. Groen is door middel van voortuinen aanwezig in de genoemde K. van 't Veerstraat en in de N.G. Piersonstraat.
(Zie afbeeldingen 7, 16, 19b.)

14.1.2 Verband met overige MIP-wijken
Een stedebouwkundige relatie wordt gevormd door de aansluiting van de N.G. Piersonstraat op het Dr. Schaepmanplein in het Lyceumkwartier.

14.2 Prestedelijke situatie

14.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling
De bodem van het kwartier bestaat uit veen. Het gebied behoorde tot de Overdiepolder en was in gebruik als weiland met een grootschalige verkaveling.

14.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing
In 1865 waren de Blekersloot en de Molentocht (water langs huidige Mr. P.J. Troelstrakade) aanwezig. Binnen deze lijnen bestond slechts een onregelmatig slotenpatroon. Bebouwing was er niet.

14.3 Lokale ruimtelijk-historiche ontwikkelingen 1850-1940

14.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur
Binnen de aanwezige infrastructuur werd het vrij strakke stratenpatroon aangelegd. De loop van Rochdalestraat en Piersonstraat toont overeenkomst met het patroon van vroegere poldersloten.

14.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen
Niet van toepassing.

14.3.3 Planmatige ontwikkelingen
Het stratenplan wijkt af van het Plan van Uitbreiding uit 1909 (afb.18). Drie hoofdassen doorsnijden de wijk. Van noord naar zuid de N.G. Piersonstraat en van oost naar west de Rochdale- en de K. van 't Veerstraat. Langs de huidige Willem de Zwijgerlaan reserveerde men een strook grond ter breedte van 30 meter voor de bouw van middenstandswoningen.

14.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing
De bebouwing van de K. van 't Veerstraat werd uitgevoerd naar ontwerp van de Alkmaarse architect P.J. van der List.
De complexmatige bouwblokken van drie en vier woningen onder één kap zijn dusdanig ten opzichte van elkaar geplaatst dat een tuinwijk-achtig straatbeeld is ontstaan. Van de overige bebouwing is de architect vooralsnog onbekend. De bouwhoogte bestaat over het algemeen uit één bouwlaag met kap.
Daarnaast komen twee bouwlagen zonder kap voor. Buurtwinkels werden gesitueerd op de straathoeken. In de noordwestelijke hoek van de wijk verrees de Rochdaleschool voor het lager onderwijs. De school vormt een belangrijk stedebouwkundig accent in de wijk.

14.4 Naoorlogse ontwikkelingen

14.4.1 Voornaamste stedebouwkundige veranderingen
Niet van toepassing.

14.4.2 Veranderingen in het bebouwingsbeeld
Na 1945 werd de strook grond langs de Willem de Zwijgerlaan gevuld met strokenbouw van drie en vier bouwlagen zonder kap voor middenstand.

15. Stadsdeelbeschrijving Burgemeesterswijk

15.1 Inleiding

De Burgemeesterswijk (MIP-deelgebied IX) ligt ten zuiden van het Emmakwartier en wordt begrensd door de Juliana van Stolberglaan, de Van Houtenkade, de Heilooërdijk en de Kennemerstraatweg. Voor de MIP-inventarisatie werd het gebied uitgebreid met de oostzijde van de Kennemerstraatweg tot de Heilooër Tolweg.

Het stratenplan volgt ten dele het Plan van Uitbreiding en ten dele een nieuw ontwerp. De wijk werd ontwikkeld voor middenstand. Evenwijdig aan de straatrichting geplaatste bouwblokken bepalen het straatbeeld. Openbaar groen is aanwezig in de vorm van een plantsoen langs de Van Houtenkade. In de vrij brede straten zijn straatbomen geplaatst. De meeste woningen hebben voor- en achtertuinen.
(Zie afbeeldingen 7, 16, 19a.)

15.1.2 Verband met overige MIP-wijken
De bebouwing langs de Juliana van Stolberglaan sluit qua karakter aan op de aangrenzende bebouwing van het Emmakwartier. Ditzelfde geldt ten opzichte van het Westerhoutkwartier voor de bebouwing van de Kennemerstraatweg.

15.2 Prestedelijke situatie

15.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling
De bodem van het kwartier bestaat grotendeels uit veen.
Langs de Kennemerstraatweg bestaat de bodem uit zand. Het oorspronkelijke poldergebied was grotendeels in gebruik als weiland in een grootschalige rechthoekige verkaveling.

15.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing
In 1858 waren de huidige begrenzingen in de vorm van land- en waterwegen aanwezig. De Juliana van Stolberglaan was in 1865 de Zandersloot, de Van Houtenkade werd aangelegd langs de Bleekersloot. Binnen de begrenzingen lagen enkele poldersloten. Er was vrijwel geen incidentele bebouwing.

15.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen

15.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur
Binnen de aanwezige infrastructuur werd het stratenplan aangelegd met deels rechte en deels geknikte straten.

15.3.2 Niet-planmatige ontwikkeling
Niet van toepassing.

15.3.3 Planmatige ontwikkelingen
De grond tussen Juliana van Stolberglaan en Maclaine Pontstraat werd ontwikkeld naar het Plan van Uitbreiding uit 1909. Het ten zuiden hiervan gelegen stratenplan van de wijk werd uitgevoerd naar ontwerp van de meergenoemde Alkmaarse architect P.J. van der List. De hoofdas in de wijk is de diagonale Rippingstraat die door parallel lopende gekromde straten wordt doorsneden.

15.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing
De architectuur – voornamelijk woonbebouwing – dateert grotendeels uit de jaren twintig en dertig van de 20ste eeuw. Er is sprake van bouwblokken, bestaande uit meerdere woonhuizen onder één kap. De bouwblokken zijn veelal als bouwkundige éénheid van hoek tot hoek ontworpen. Er zijn steeds twee bouwlagen onder de kap. De noklijnen zijn overwegend evenwijdig aan de straatrichting.

Tussen de Juliana van Stolberglaan en de Maclaine Pontstraat bouwde men enkele en dubbele woonhuizen van twee bouwlagen met kap.

Ten zuiden van de Heilooërdijk vindt men lang de Kennemerstraatweg deels vrijstaande, deels aaneengebouwde woonhuizen die grotendeels dateren uit de tweede helft van de 19de eeuw. Hier kan worden gesproken van een lineaire ontwikkeling.

16. Stadsdeelbeschrijving Alkmaar-West

16.1 Inleiding

Alkmaar-West (MIP-deelgebied X) ligt ten westen van de spoorlijn Alkmaar-Haarlem en wordt begrensd door de Jan van Scorelkade, Nicolaas Beetskade, Ruysdaelkade en Oude Hoeverweg.

Het stratenplan en de bebouwing werd grotendeels tussen 1930 en 1940 ontwikkeld voor middenstand. Sporadisch zijn de overeenkomsten van het stratenplan met de vroegere polderverkaveling. Evenwijdig aan de straatrichting geplaatste bouwblokken bepalen het straatbeeld. De vrij brede straten zijn steeds beplant met straatbomen en langs de Jan van Scorelkade ter hoogte van de kruising Rembrandstraat-Ferdinand Bolstraat is openbaar groen in de vorm van plantsoenen aanwezig. Voorts zijn de meeste woningen voorzien van voor- en achtertuinen.
(Zie afbeeldingen 7, 16, 19a.)

16.1.2 Verband met de overige MIP-wijken
Qua karakter komt Alkmaar-West overeen met de Burgemeesterswijk. In het Lyceumkwartier ademen het Dr. Schaepmanplein, de Lyceum- en de Korte Lyceumstraat dezelfde geest.

16.2 Prestedelijke situatie

16.2.1 Bodem, grondgebruik en verkaveling
De bodem van de wijk bestaat uit veen. Het gebied was in gebruik als weiland. Ten noorden van de Bergerweg was de verkaveling regelmatig rechthoekig. Ten zuiden van deze weg onregelmatig vierkant.

16.2.2 Aanwezige infrastructuur en bebouwing
In 1858 waren de huidige begrenzingen in de vorm van land- en waterwegen aanwezig. Binnen deze begrenzingen lagen de Bergerweg en een aantal poldersloten. Incidentele bebouwing was aanwezig langs Houtvaart - waarlangs thans de Nicolaas Beetskade - en Bergerweg. Deze prestedelijke bebouwing verdween bij de ontwikkeling van de wijk.

16.3 Lokale ruimtelijk-historische ontwikkelingen

16.3.1 Veranderingen in de plaatselijke infrastructuur
Binnen de aanwezige begrenzingen werd op basis van een vooralsnog onbekend ontwerp het door geknikte straten gekenmerkte en ten zuiden van de Bergerweg overwegend in rechthoeken verdeelde stratenpatroon aangelegd.

16.3.2 Niet-planmatige ontwikkelingen
Niet van toepassing.

16.3.3 Planmatige ontwikkelingen
Het stratenplan en de bebouwing werden planmatig ontwikkeld. Namen van architecten zijn vooralsnog niet bekend.

16.3.4 Bijzonderheden in de plaatselijke bebouwing
De architectuur van vóór 1940 bestaat overwegend uit woonbebouwing. Er is sprake van bouwblokken bestaande uit meerdere woningen onder samengestelde kap met de noklijn evenwijdig aan de straat.

De bouwblokken zijn veelal als bouwkundige eenheid van hoek tot hoek ontworpen. Er zijn steeds twee bouwlagen onder de kap. Soms worden de hoeken benadrukt door bebouwing van één bouwlaag onder een hogere kap. De noklijn is dan haaks op de straat. In de wijk komen geen etagewoningen voor.

16.4 Naoorlogse ontwikkelingen

Na 1945 werd de, aan de zuidzijde, niet geheel volgebouwde wijk voltooid. Het vooroorlogse stratenplan werd ten dele benut. De naoorlogse woonbebouwing komt qua karakter overeen met de bebouwing uit de dertiger jaren. Naast woningbouw werd een aantal scholen gebouwd.

17. Stedebouwkundige typologie

De stedebouwkundige typologie richt zich op de ruimtelijke ontwikkelingen in de stad Alkmaar tussen 1850 en 1940. De gebruikte terminologie en arcering is merendeels gebaseerd op de publicatie: **Stedebouwkundige ontwikkelingen (1850-1940), Zeist 1987**, pp 54-74. De typologische indeling dient tevens als achtergrond voor de aanduiding van 'gebied met bijzonder waarden', een gebied waarvan de stedebouwkundige waarde op lokaal niveau opmerkelijk is (zie 18).

Algemeen: Het als zodanig gearceerde gebied bevat het merendeel van de wijksgewijze ontwikkelingen tussen 1900 en 1920. Het betreft een overwegend op de woonfunctie gericht gebied met een stratenplan dat merendeels is geënt op de prestedelijke structuur van wegen, vaarten en polderverkavelingen. De bebouwing voor diverse maatschappelijke klassen is overwegend tot stand gekomen door exploitatie-maatschappijen. Daarnaast komt woningwetbouw door woningbouw-verenigingen en gemeente voor, echter overwegend zonder bijzondere vormkenmerken in het stratenpatroon.

Tuinwijkachtige ontwikkelingen: Deze gebieden bevatten door woningbouwverenigingen ontwikkelde complexmatige woningbouw voor arbeiders (woningwetbouw) en middenstand binnen een stratenplan met – bescheiden – bijzondere vormkenmerken. De tuinwijkachtige woningwetbouw is gering van omvang en wordt aangetroffen in het Rochdalekwartier; in het Bloemenkwartier en in de Spoorbuurt. Afgezien van het Rochdalekwartier is eigenlijk sprake van tuinwijkachtige incidenten. De vormkenmerken in het stratenplan worden over het algemeen veroorzaakt door de situering van de huizenblokken. Zo heeft de in het Rochdalekwartier gelegen K. van 't Veerstraat een pleinachtige vorm doordat de woonblokken aan begin en eind van de straat ten opzichte van de rooilijn naar voren springen. In het Bloemenkwartier ontstaat het tuinwijkachtige karakter door de situering van korte woningblokken nabij de kruising van Boomkampstraat en Dahliastraat. In de Spoorbuurt geldt ditzelfde voor het RK woningbouwcoplex rond de St. Josephstraat.
De Burgemeesterswijk en Alkmaar-West zijn voorbeelden van ruim aangelegde middenstandswijken met complexmatige woningblokken binnen een ruim gevarieerd stratenplan. Het compexmatige karakter is het meest duidelijk nabij de samenkomst van Jan van Scorelkade en Nicolaas Beetskade in Alkmaar-West.

Groene gebieden: Gearceerd is de stadswandeling ter plekke van de vroegere vestingwerken, het Victoriepark en het bos- en parkgebied van de Alkmaarderhout en Hertenkamp. Het betreft hier gebieden waarvan de huidige aanleg merendeels in de MIP-periode tot stand is gekomen. In het laatstgenoemde gebied staat gespreide bebouwing, behorende tot de gevangenis Schutterswei en de Algemene, rooms-katholieke en Israëlitische Begraafplaats. Een zuidelijk uitloper wordt gevormd door het sportpark 'Jong Holland' (stadion Jan Wils).

Industriegebied: Gearceerd is een langwerpig gebied langs de noord-oostzijde van het Noordhollands Kanaal tussen Hoornse Vaart en spoorbaan. Het betreft hier dat deel van het huidige handels- en industriegebied 'Huiswaard' dat tot 1940 was ontwikkeld. Reeds kort na 1900 werden langs deze zijde van het Noordhollands Kanaal bedrijven

gevestigd. Rond 1930 verrees hier de thans verbouwde fabriek van de inmiddels verdwenen chocoladefabrikant Ringers.

Lineaire ontwikkelingen: Het betreft hier de tweezijdige lintbebouwing langs de Kennemerstraatweg ten zuiden van de Heilooërdijk. De oostzijde behoorde tot 1972 bij de gemeente Heiloo en kan worden beschouwd als een uitgroei van deze gemeente in noordelijke richting. Lineair is voorts de Oudorpse uitgroei met woonbebouwing langs de oostzijde van de Frieseweg tussen Ooievaarstraat en afsplitsing van de Munnikenenweg. Tenslotte kan nog de tweezijdige lintbebouwing langs de Westerweg ten zuiden van de strafgevangenis Schutterswei worden genoemd. Ook hier staat voornamelijk woonbebouwing, gerealiseerd vanaf 1900.

18. Gebied met bijzondere waarden

Binnen de stad Alkmaar is een ruim gebied met bijzondere stedebouwkundige waarden aangewezen. Het gebied beslaat een belangrijk deel van de tot 1920 gerealiseerde zuidwestelijke stadsuitbreidingen en de landschappelijk ingerichte groene gebieden op de strandwal. Het betreft hier vooral stadsuitbreidingen die door particuliere exploitatiemaatschappijen ten behoeve van middenstand en welgestelden werden gerealiseerd. Via Geester-, Kennemer- en Nieuwlandersingel sluit dit gebied aan op de binnenstad.
Singels en Kennemerpark ressorteren onder het beschermd stadsgezicht Alkmaar. Omdat de huidige verschijningsvorm echter voornamelijk in de MIP-periode ontstond zijn de singels met de stadswandeling over de verlandschappelijkte voormalige stadswal en de bebouwing van het Kennemerpark ook bij het bijzondere MIP-gebied getrokken.

Aan de noord-oostzijde wordt het gebied begrensd door de Baanstraat en Gedempte Baansloot, aan de zuid-oostzijde door de lijn Baangracht-Blekerskade en de achtererfscheidingen van Nieuwlandersingel en Kennemerstraatweg. Aan de zuid-westzijde wordt de begrenzing gevormd door de Prins Bernhardlaan, de rooms-katholieke, de Israëlitische en de Algemene Begraafplaats en aan de noord-westzijde vormen Westerweg, Geesterweg en Geestersingel de begrenzing.
Binnen dit gebied liggen het Nassaukwartier, het grootste deel van het Westerhoutkwartier en de noordwestelijke rand van het Emmakwartier. Het Kennemerpark en de singels met de stadswandeling behoren tot de binnenstad.

Het gebied geeft diverse voorbeelden van stedebouwkundige opvattingen uit de MIP-periode in en om een middelgrote voormalige vestingstad. De stadswandeling binnen de singels en de in relatie hiermee ontwikkelde bebouwing van het Kennemerpark vormen een Alkmaarse variant op het landelijke verschijnsel uit de tweede helft van de 19de eeuw waarbij villa's en herenhuizen op en nabij de in landschapsstijl getransformeerde stadswallen werden gebouwd.
De op de Nieuwlandersingel gerichte bebouwing van het Kennemerpark (ca. 1875) staat in een harmonische relatie met de rond 1900 ontwikkelde herenhuizen in het iets lagere polderland aan de rechte zuidzijde van deze singel. Dit geldt met name nabij de brug tussen Zilverstraat en Emmastraat, de eerste nieuwe ontsluiting van de bebouwing buiten de singels die kort voor 1900 als voetgangersbrug werd aangelegd en later door het huidige exemplaar werd vervangen.

De zuidzijde van de Nieuwlandersingel en de oostzijde van de Kennemerstraatweg vormen de randen van het Emmakwartier. Het zijn overwegend gave straatwanden die een gevarieerd beeld geven van hoofdzakelijk door lokale architecten en aannemers ontworpen bebouwing voor welgestelden en middenstand. De oostzijde van de Kennemerstaatweg staat in een bijzondere ruimtelijke relatie met de wigvormige landschappelijk ingerichte Alkmaarderhout tussen de westzijde van deze weg en de Wilhelminalaan. Het resterende deel van het Emmakwartier onderscheidt zich niet door bijzondere stedebouwkundige kwaliteiten.
Het Westerhoutkwartier vertegenwoordigt met de diverse landschappelijk ingerichte groengebieden vooral een waarde op het gebied van de 19de-eeuwse en vroeg 20st-eeuwse landschapsarchitectuur. In dit verband verdient de door J.D. Zocher jr. ontworpen Algemene Begraafplaats

speciale vermelding. Naast bebouwing voor welgestelden en middenstand wordt dit deel van het bijzondere gebied gekarakteriseerd door qua functie en stijl uiteenlopende 19de-eeuwse bebouwing zoals poort en paviljoens van de Algemene Begraafplaats, de gevangenis Schutterswei en de voormalige Cadettenschool.
Een bijzondere stedebouwkundige waarde wordt gevormd door de Prinses Julianalaan in relatie tot het poortgebouw van de Algemene Begraafplaats, tot de Hertenkamp en het hiertegenover gelegen bejaardentehuis Westerlicht.
Wilhelminalaan en Metiusgracht zijn eenzijdig bebouwde hoofdwegen. De voor welgestelden en middenstand bedoelde bebouwing is voornamelijk gaaf bewaard gebleven en geeft vooral langs de Metiusgracht een goed beeld van lokale architectuuropvattingen. Langs de Wilhelminalaan is de bebouwing plaatselijk van meer dan lokale betekenis.
De overgang naar het planmatige Nassaukwartier wordt gevormd door het saneringsgebied ten noordwesten van het Centraal Ziekenhuis, de tweezijdige bebouwing van de prestedelijke Lindenlaan en Varnebroek en de nooit tot ontwikkeling gekomen gronden tussen Linden- en Nassaulaan. Afgezien van het Varnebroek is dit een zwak onderdeel van het bijzondere gebied.
Het Nassaukwartier is de enige wijk in het bijzonder gebied die werd ontwikkeld op basis van een stedebouwkundig plan dat meer inhield dan het volgen van de prestedelijke infrastructuur. De nooit voltooide wijk met als hart een ruim, aan vijf zijden ontsloten driehoekig plein, werd in grote lijnen ontwikkeld volgens een stedebouwkundig plan van L.A. Springer. De voor welgestelden en middenstand bedoelde bebouwing toont een variëteit aan architectonische opvattingen, ten dele van meer dan lokale betekenis. Een opvallend element in de wijk is de rooms-katholieke kerk op de hoek van de Nassaulaan en Kennemersingel. De kerk vormt een stedebouwkundig en architectonisch accent aan het begin van de brede Nassaulaan, die kan worden beschouwd als de belangrijkste toegang tot de wijk vanaf de singel.
De laan heeft deze functie nimmer geheel kunnen vervullen doordat de nabijgelegen voetgangersbrug over de singelgracht nooit door een, in het verlengde van deze laan geprojecteerde verkeersbrug, werd vervangen. Laatstgenoemde brug maakte deel uit van een stedebouwkundig plan dat een betere aansluiting beoogde van de uitbreidingswijken op de binnenstad. Hier zouden dan enige verkeersdoorbraken noodzakelijk worden.

Verantwoording inventarisatie

Binnen de grenzen van de gemeente Alkmaar is de bebouwing binnen het gebied van bijzonder waarden steeds intensief geïnventariseerd. Met name is gelet op situering, onderlinge samenhang en relatie tot het ruimtelijk concept. Hierdoor is ook architectonisch minder waardevolle, alsmede minder gave architectuur opgenomen.

Buiten het bijzondere gebied zijn objecten als kerken, redelijk gave (voormalige) bestuursgebouwingen, scholen (voormalige) kloosters, (voormalige) verenigingsgebouwen, (voormalige) openbare gebouwen, gebouwen van nutsbedrijven, industrieële objecten steeds geïnventariseerd. In het buitengebied betrof de inventarisatie vooral voorbeelden van agrarische en waterstaatkundige architectuur. De karakteristieke Noordhollandse stolpboerderij is ruim vertegenwoordigd.

Van de omvangrijke hoeveelheid woonbebouwing werd een indeling gemaakt naar maat en situering van de plattegrond – haaks dan wel evenwijdig aan de openbare weg, vaak te traceren door de richting van de noklijn – bouwhoogte en kapvorm. Voor de wijk representatieve woonbebouwing werd vaak in de vorm van straatwand, of met meerdere exemplaren tegelijk opgenomen. Dit laatste geld overigens ook voor de bebouwing binnen het bijzondere gebied. Woningwetbouw is ruim vertegenwoordigd. Architectuurhistorische, sociaalhistorische en ten dele ook stedebouwkundige argumenten liggen hieraan ten grondslag.

Tot de kleinere geïnventariseerde objecten uit de MIP-periode behoort de straatverlichting van het type: 'Keulse Paal'.
Het strakke model werd rond 1910 ontworpen, als reactie op de rijk geornamenteerde 19de-eeuwse gietijzeren modellen.
Rond 1960 werden de oorspronkelijke armaturen vervangen.
De Keulse Paal wordt nog veelvuldig aangetroffen in de Burgemeesterswijk en Alkmaar-West.

De geïnventariseerde objecten en complexen zijn per MIP-deelgebied alfabetisch op straatnaam geordend.

Geraadpleegde werken

Alkmaar, gevels van de binnenstad, gemeente Alkmaar 1980.

'De Alkmaarse Industrie- en Huishoudschool', **Bouwkundig Weekblad**, 19e jaargang 1899, no. 43, p. 334.

'Auto Garage te Alkmaar, arch. Jan Wils', **Bouwkundig Weekblad** 1914 (34), pp 125-127.

Beschrijving van de provincie Noord-Holland, behorende bij de Waterstaatskaart, bewerkt door de directie Algemene Dienst van de Rijkswaterstaat, 's Gravenhage 1950.

De bodem van Noord-Holland, uitgave van de Stichting voor bodemkartering, Wageningen 1974.

Cordfunke, E.H.P., *Alkmaar in prehistorie en middeleeuwen.* Tien jaar stadskernonderzoek, Zutphen 1978.

Cremers, E., Kaay, F., Steenbergen, C.M., *Bolwerken als stadsparken*, vakgroep landschapskunde en ekologie, TH Delft. Delftse Universitaire Pers, 1981.

Don, P., *Kunstreisboek Noord-Holland*, Zeist 1987.

Eerenbeent, van den e.a. (red), *Tijdschrift voor Geschiedenis*, aflevering 4, jaargang 1975, pp 449-646.

Eggenkamp, W.H.N., Negentiende eeuwse gietijzeren lantaarnpalen, *Heemschut* juni 1983, no. 6, pp 92-96.

Fanelli, G., *Moderne architectuur in Nederland*, 1900-1940, 's-Gravenhage 1978.

Fasel, W.A. e.a. *Alkmaar, gevels van de binnenstad*, Alkmaar 1980.

'De Karenhuizen te Alkmaar', *Bouwkundig Weekblad 1920* (41), pp 151-154.

Kok, K., *Stoomtrams rond Alkmaar*, Schoorl 1981.

Koolwijk, H., Alkmaar anders bekeken, Alkmaar 1975.

O, O, wat zijn we blij, Honderd jaar onvrij, Jubileumboek, uitgegeven ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Penitaire inrichting Schutterswei Alkmaar, 1986.

Pathuis, S., onderzoeksmateriaal jongere bouwkunst te Alkmaar i.o.v. gemeentelijk bureau monumentenzorg.

'De Tribune in het gemeentelijk sportpark te Alkmaar van Jan Wils, architect B.N.A.', **Bouwkundig Weekblad Architectura**, jrg. 52, 1931, no. 9, pp 73-76.

Stadsgezicht Alkmaar, Toelichting op het besluit tot aanwijzing van Alkmaar als beschermd stadsgezicht, Rijksdienst voor de Monumentenzorg 1986.

Stedebouwkundige ontwikkelingen (1850-1940), Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist 1987.

Tabellen

De volgende gegevens werden ontleend aan de Databank van de Universiteit van Amsterdam, vakgroep sociale geografie, 1988. Het bevolkingsaantal in 1988 komt uit het jaarboek voor de provincie Noord-Holland, 1988. Dit het aantal van 31-12-1987. De totaalaantallen vanaf 1890 tot 1940 en de bevolkingstoename zijn door de auteur toegevoegd.

Tabel 1 **Aantal inwoners gemeente Alkmaar 1850 en 1940 per tien jaar.**

Jaar	Aantal	Mannen	Vrouwen	Toename
1851	10.394			
1860	10.516			122
1870	11.384			868
1880	13.610			2.226
1890	15.649	7.480	8.169	2.039
1900	18.304	8.898	9.406	2.655
1910	21.261	10.272	10.989	2.957
1920	24.236	11.791	12.445	2.975
1930	28.305	13.657	14.648	4.069
1940	33.837	16.461		5.532
1988	87.034			53.197

Tabel 2 **Aantal inwoners gemeente Koedijk 1850 en 1940 per tien jaar.**

Jaar	Aantal	Mannen	Vrouwen	Toename
1851	809			
1860	897			88
1870	972			75
1880	1.067			95
1890	1.086	543	543	19
1900	1.224	620	604	138
1910	1.518	790	728	294
1920	1.881	982	899	363
1930	1.930	1.010	920	49
1940	1.989	946	1.043	59

Tabel 3 **Aantal inwoners gemeente Oudorp 1850 en 1940 per tien jaar.**

Jaar	Aantal	Mannen	Vrouwen	Toename
1851	469			
1860	502			33
1870	597			85
1880	713			116
1890	736			23
1900	821			85
1910	820			1
1920	872			52
1930	1.466			594
1940	1.954			488

Herkomst afbeeldingen

1. MIP-Inventarisatiegebieden Noord-Holland:
   ingetekend op kaart Provinciale Planologische Dienst van Noord-Holland 1984, volgens de gemeentelijke indeling per 14-3-1988.

2a. Gemeente Alkmaar 1858: Militaire kaart (Ministerie van Oorlog), no. 19, Alkmaar, verkend in 1858, gegraveerd topografisch bureau 1864.

2b. Gemeenten Koedijk en Oudorp 1858, idem.

3a. Gemeente Alkmaar 1865: Kuyper, J. *Gemeente-atlas van de provincie Noord-Holland* 1867.

3b. Gemeente Koedijk 1865, idem.

3c. Gemeente Oudorp 1865, idem.

4a. Gemeenten Alkmaar en Oudorp ca. 1910 (noordelijk deel): samengesteld uit de topografische kaarten schaal 1:250000: 261 Bergen; 262 Alkmaar; 278 Heiloo; 279 Schermer. Gemiddeld verkend tussen 1877 en 1893, rond 1900 herzien en uitgeven rond 1905.
   278 en 279 zijn respectievelijk in 1922 en 1923 uitgegeven.

4b. Gemeenten Alkmaar en Oudorp (zuidelijk deel): idem.

5. Gemeente Alkmaar ca. 1940: Rijksarchief Noord-Holland, A(492.629.004)17.

6. Gemeente Alkmaar 1983: Dienst Ruimte en Groen provincie Noord-Holland.

7. MIP-deelgebieden: ingetekend door auteur op basis afb. 6.

8. Wijziging gemeentegrenzen 1972: ingetekend door auteur op basis afb. 6.

9. Bodem en grondgebruik: ingetekend door auteur op basis afb. 6.

10. Infrastructuur: overgetrokken en ingetekend door auteur op basis afb. 6.

11. Stedebouwkundige typologie: ingetekend door auteur op basis afb. 6.

12. Gebied met bijzondere waarden. ingetekend door auteur op basisstadskaart Alkmaar, uitgave Openbare Werken Alkmaar, afd. Grondbedrijf, 1988.

13. Alkmaar rond 1560: (kaart Jacob van Deventer), Alkmaar gevels van de binnenstad p. 10.

14. Alkmaar rond 1650: idem, p. 19.

15. Alkmaar rond 1750: idem, p. 21.

16. Alkmaar rond 1865: idem, p. 27.

17. Alkmaar rond 1880: Wandelkaart Alkmaar en omstreken, Rijksarchief Noord-Holland A(492.629.004)14.

18. Plan van uitbreiding (zuid-oostelijk deel), gemeentearchief Alkmaar.

19a. Fragment huidige stadsplattegrond Alkmaar betreffende de bebouwde kom in 1940, bron afb. 12.

19b. idem.

1. MIP-inventarisatiegebieden Noord-Holland

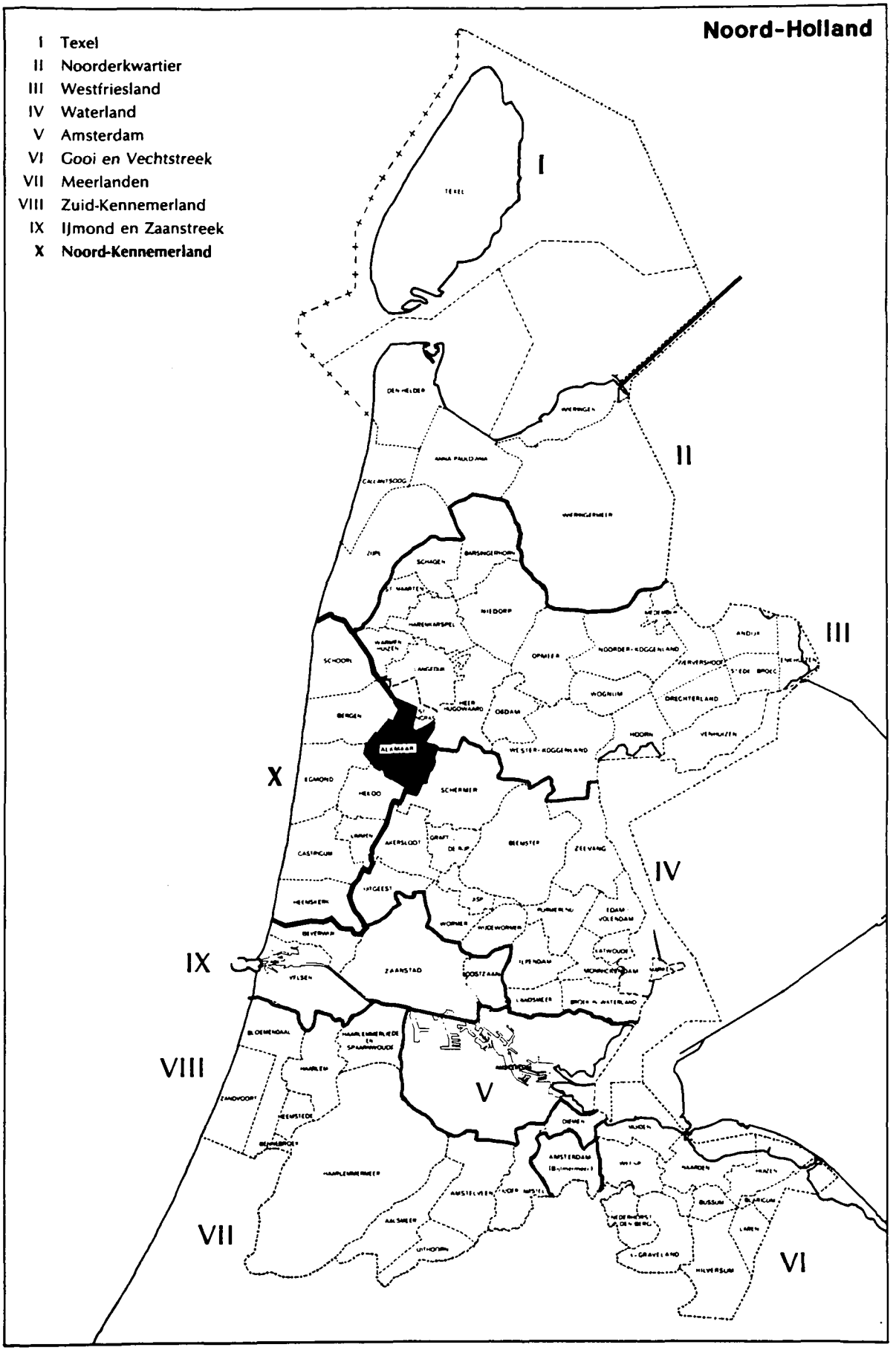

2a. Gemeente Alkmaar 1858

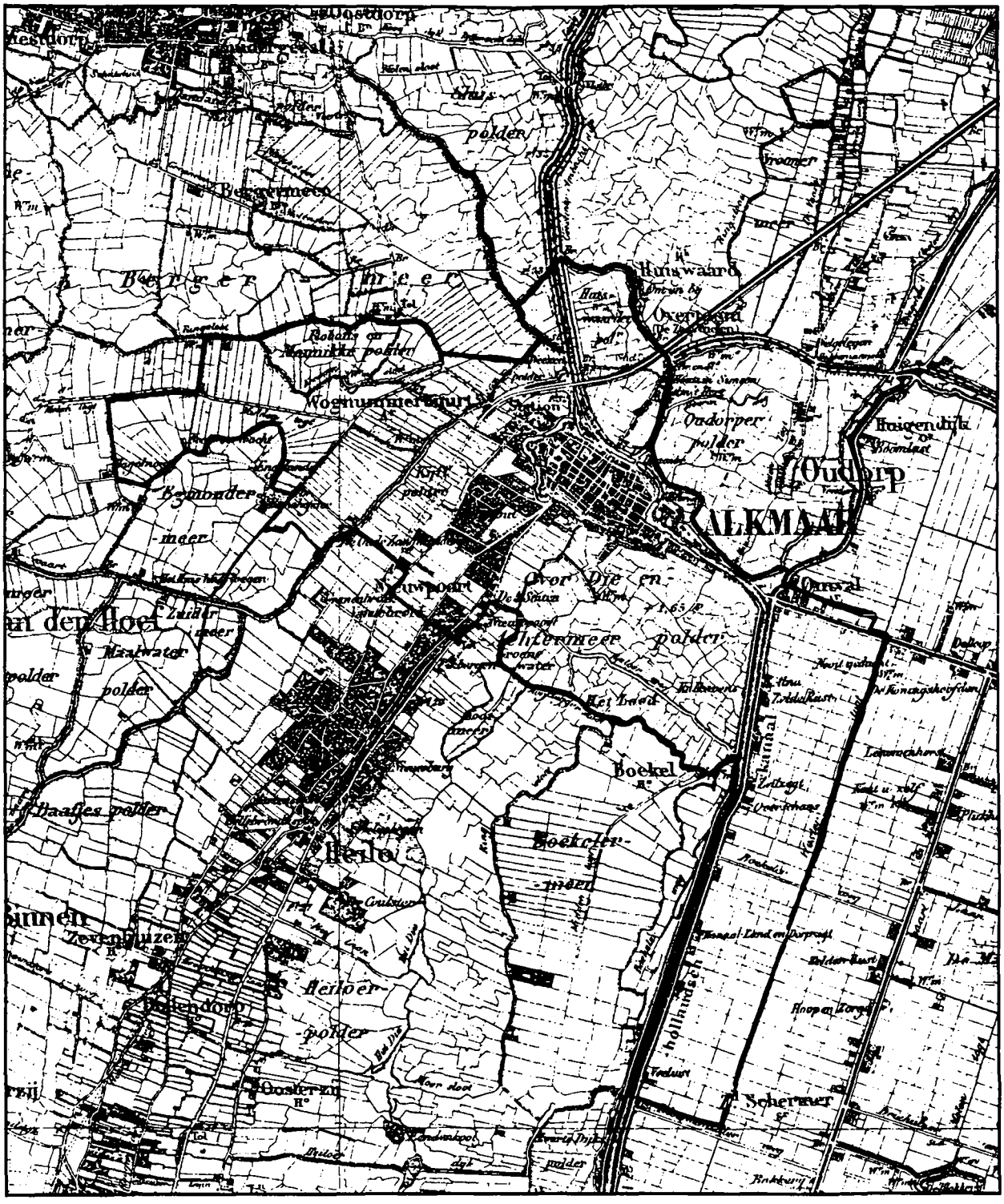

2b. Gemeenten Koedijk en Oudorp 1858

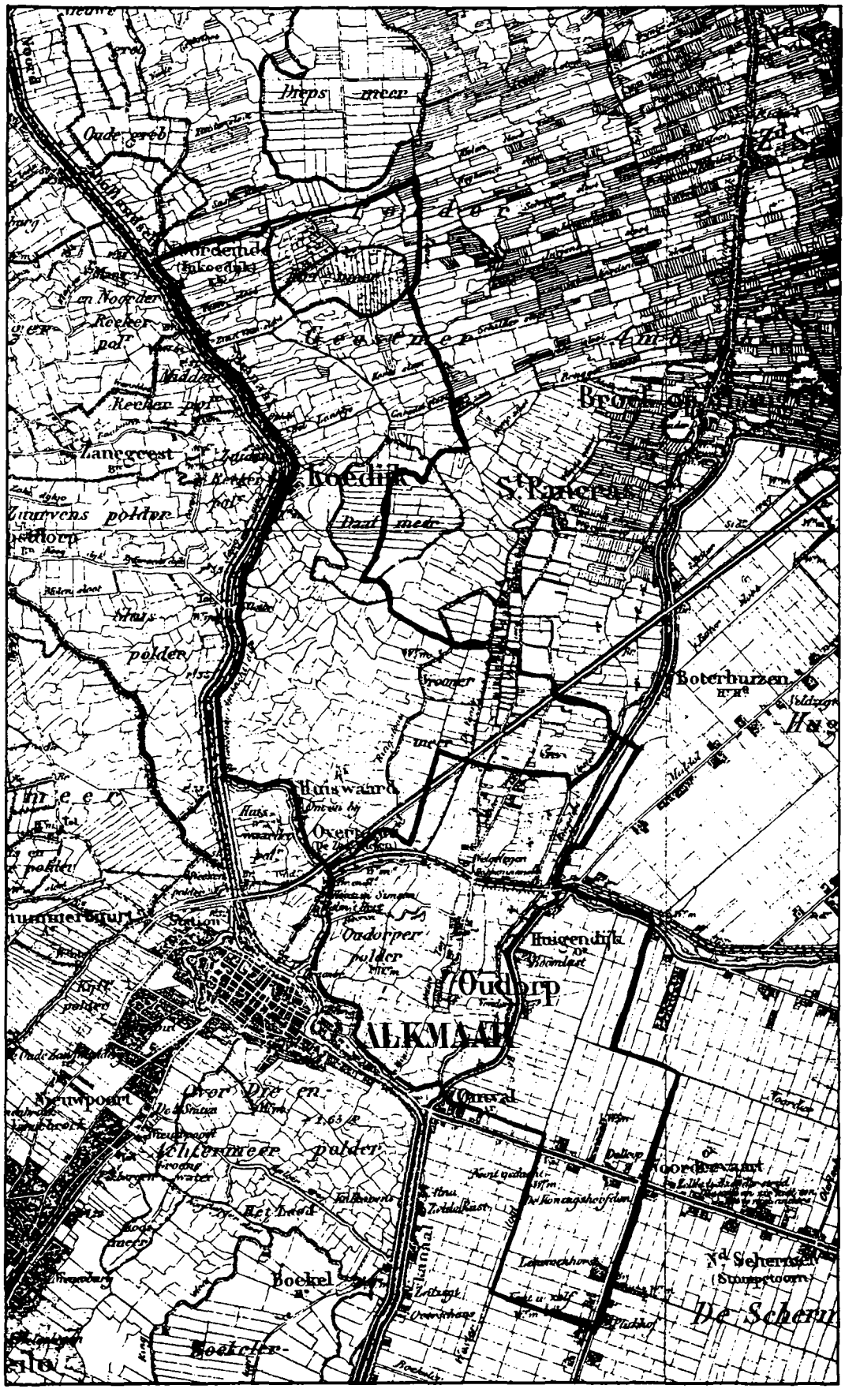

3a. Gemeente Alkmaar 1865

PROVINCIE NOORD-HOLLAND. GEMEENTE ALKMAAR.

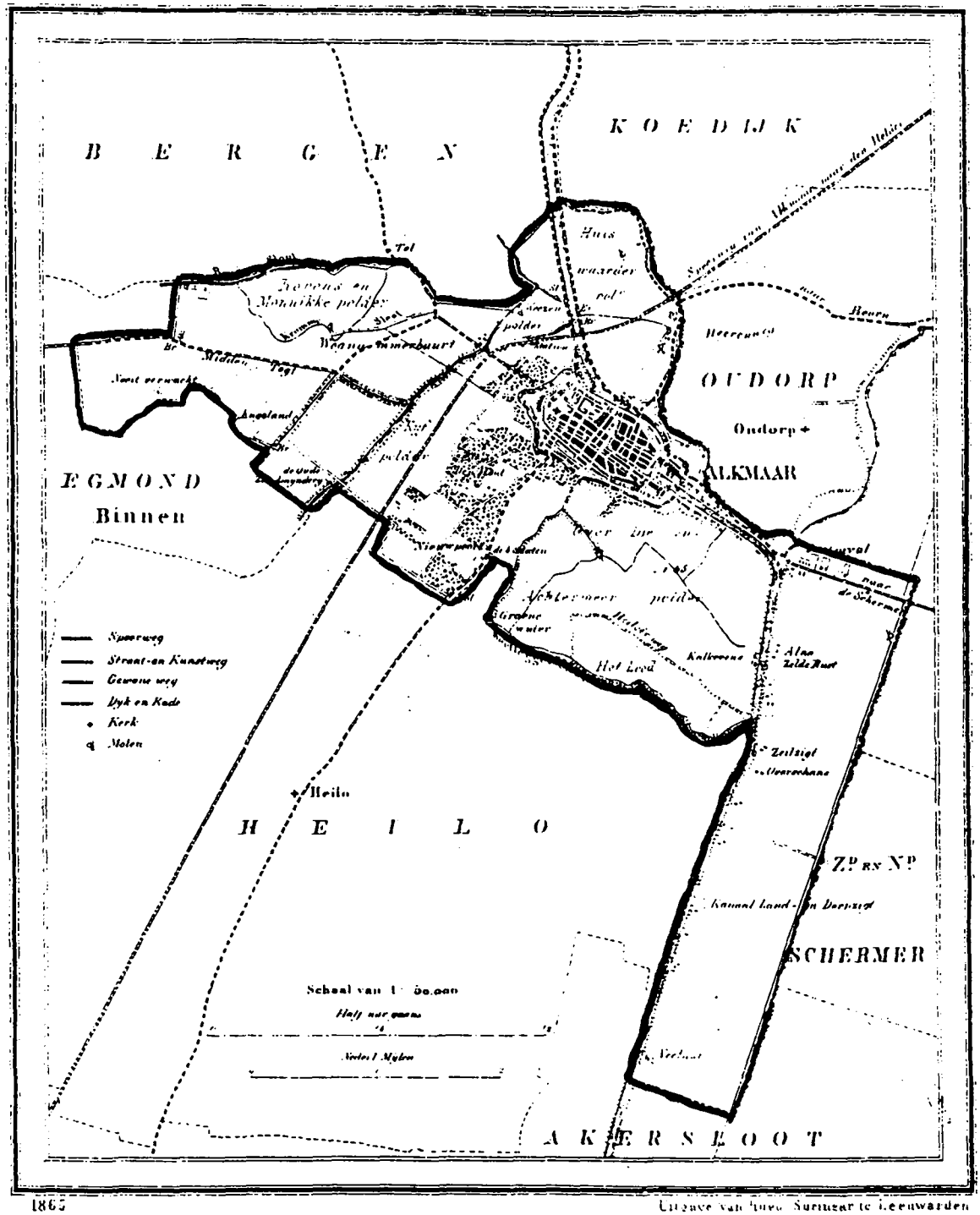

1865 Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

1446 Runders 10500 Inwoners.

3b. Gemeente Koedijk 1865

PROVINCIE NOORD-HOLLAND. GEMEENTE KOEDIJK

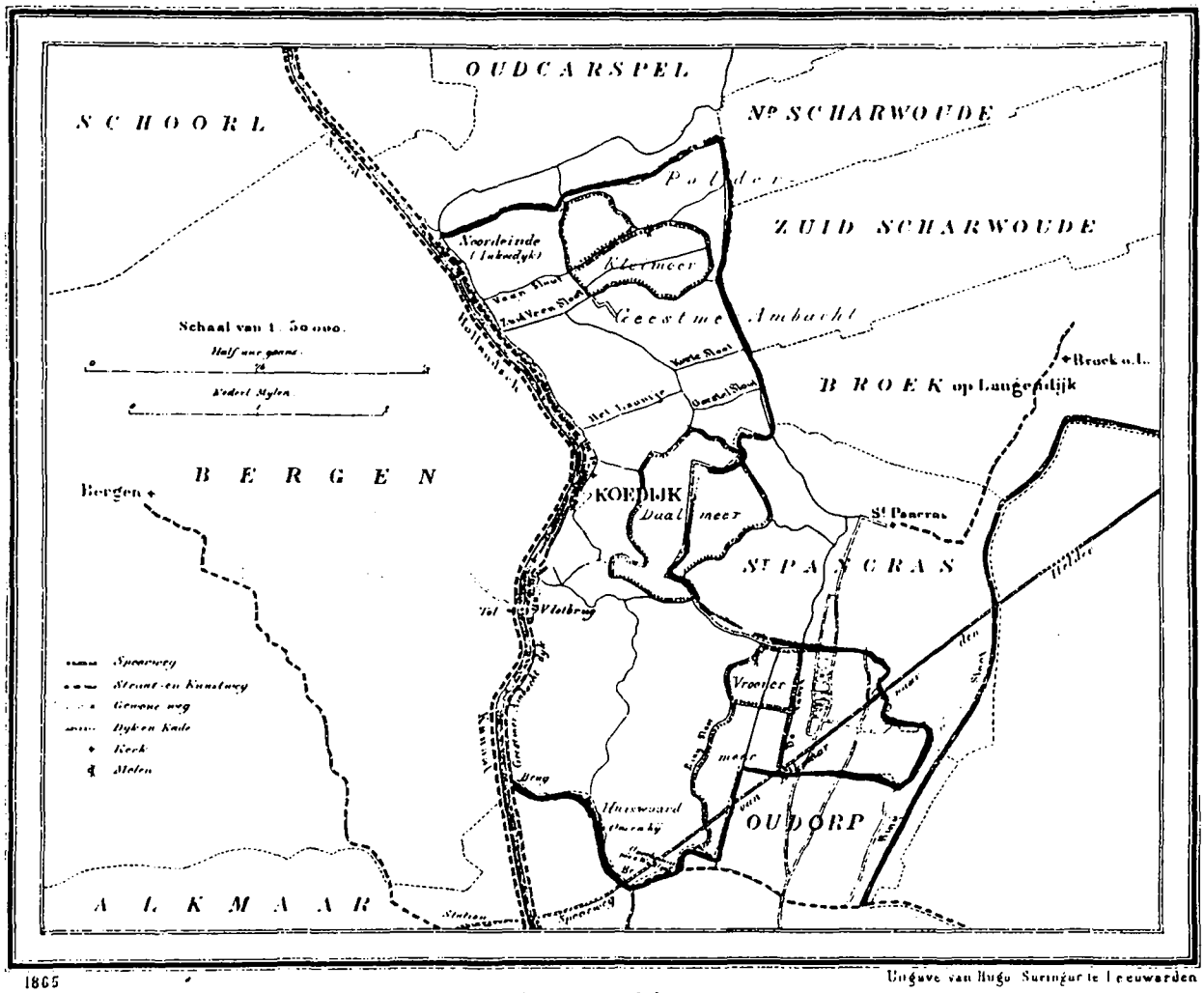

1865 Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

949 Bouwlers. 925 Inwoners.

3c. Gemeente Oudorp 1865

PROVINCIE NOORD-HOLLAND. GEMEENTE OUDORP.

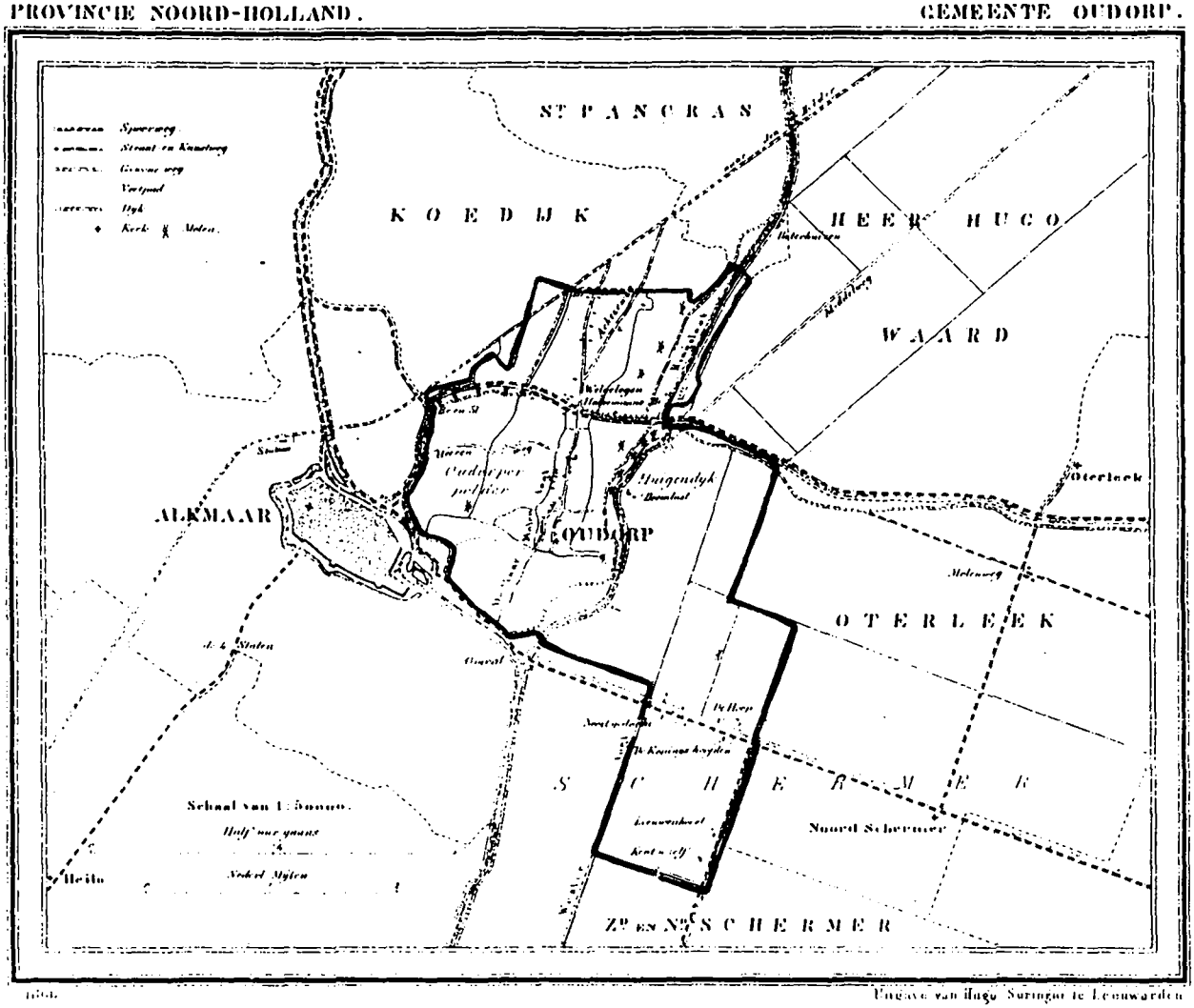

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

833 Bunders, 500 Inwoners

4a. Gemeenten Alkmaar en Oudorp ca. 1910 (noordelijk deel)

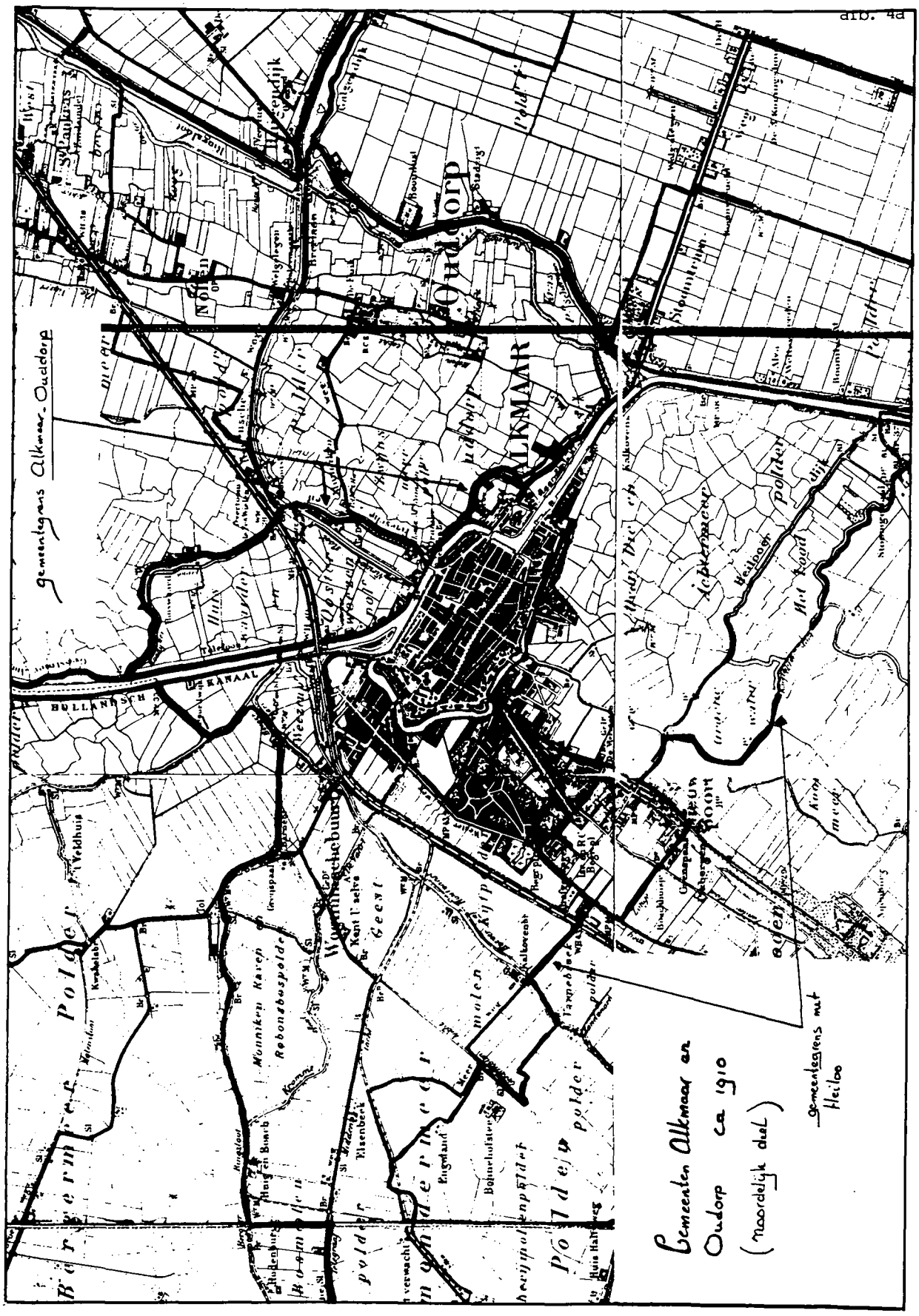

4b. Gemeenten Alkmaar en Oudorp ca. 1910 (zuidelijk deel)

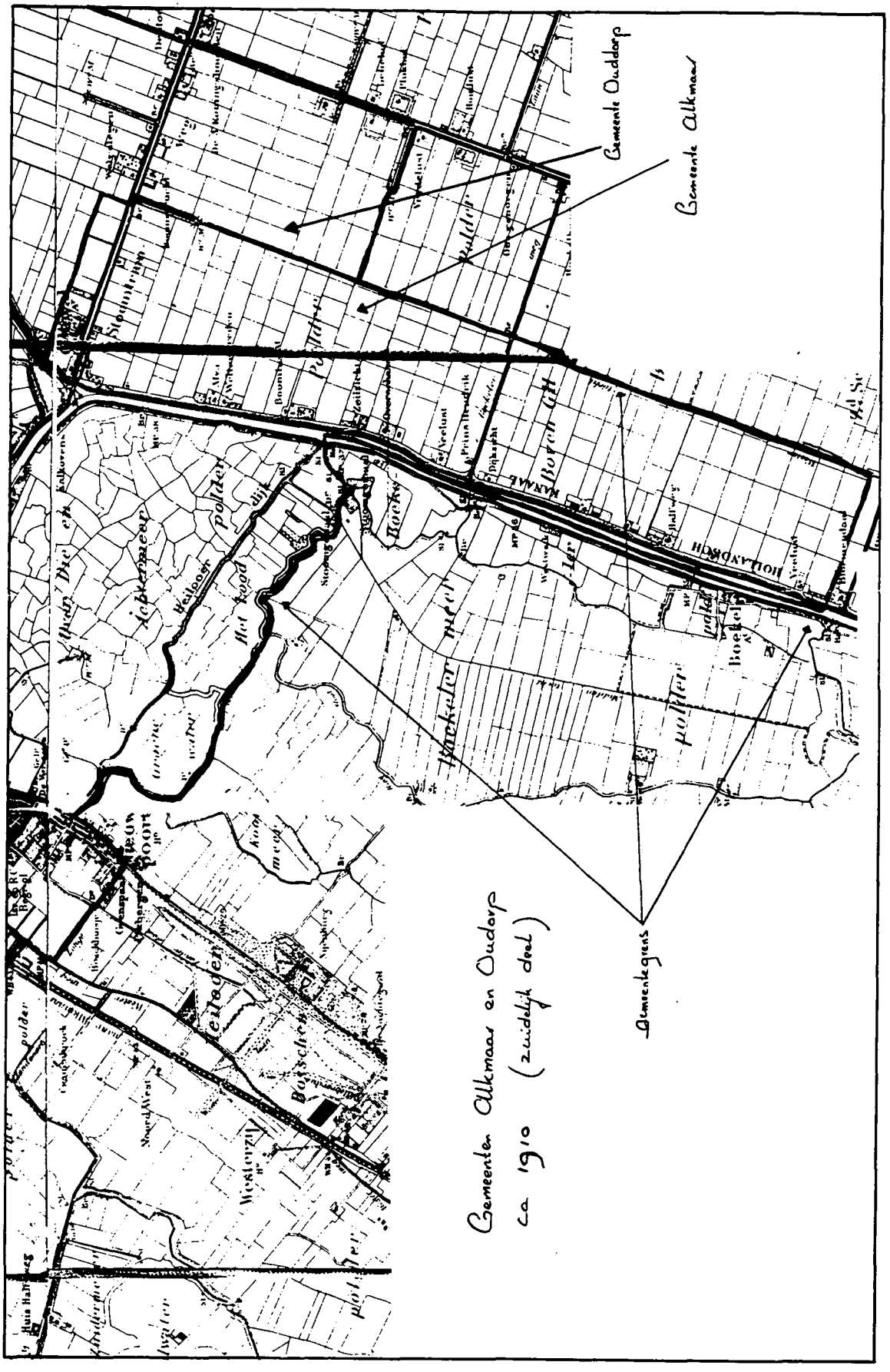

5. Gemeente Alkmaar ca. 1940

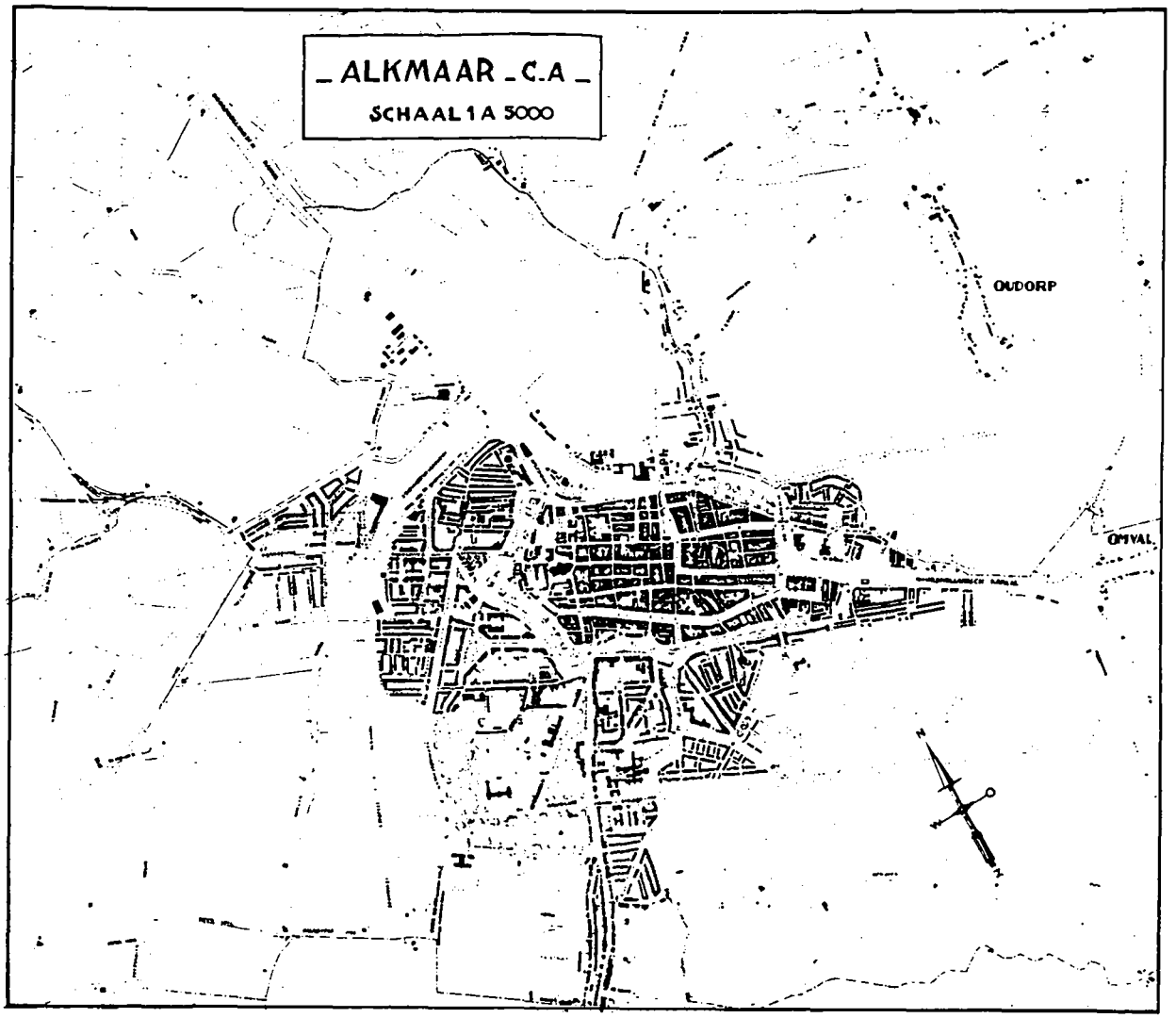

6. Gemeente Alkmaar 1983

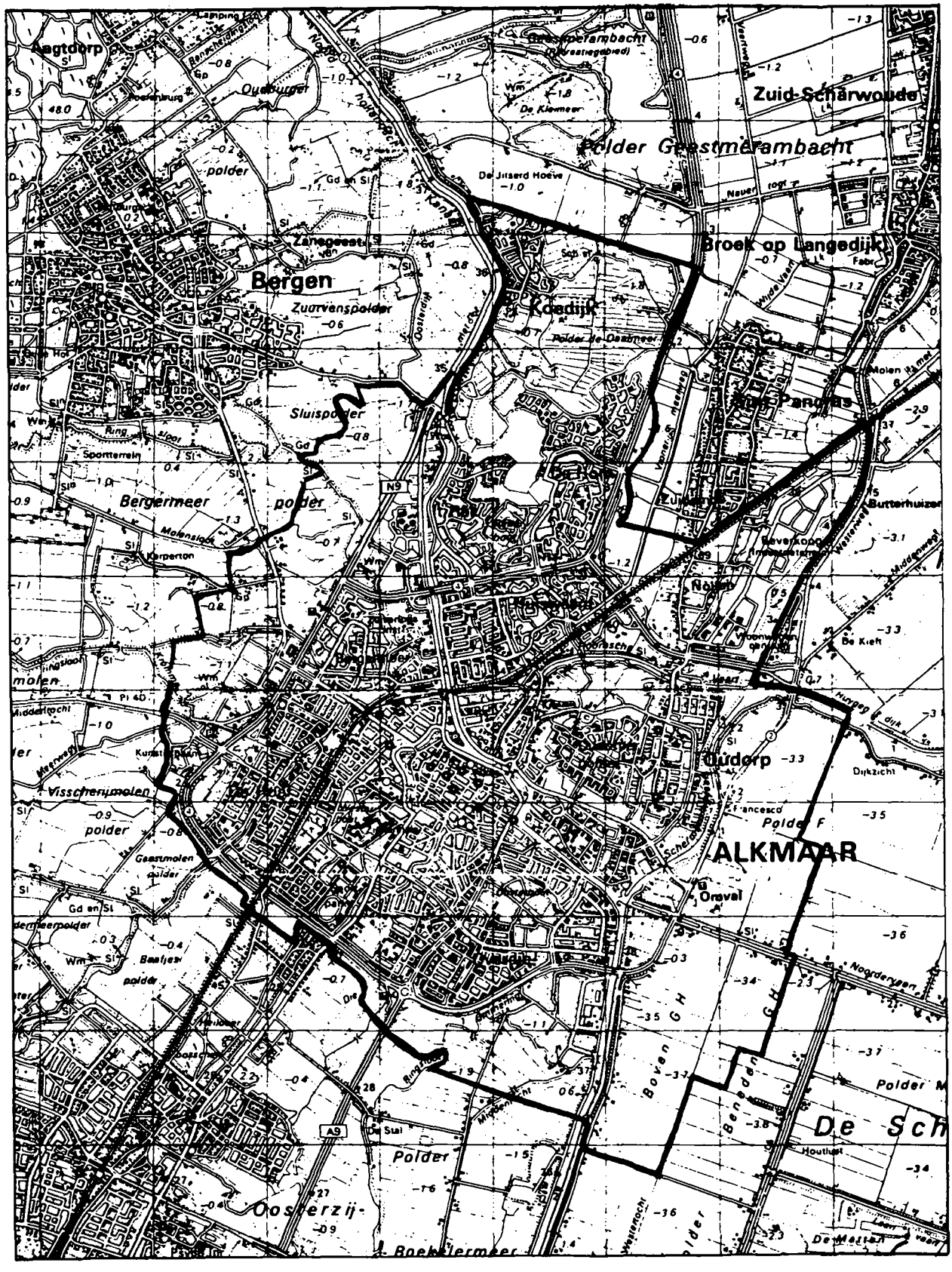

7. MIP-deelgebieden

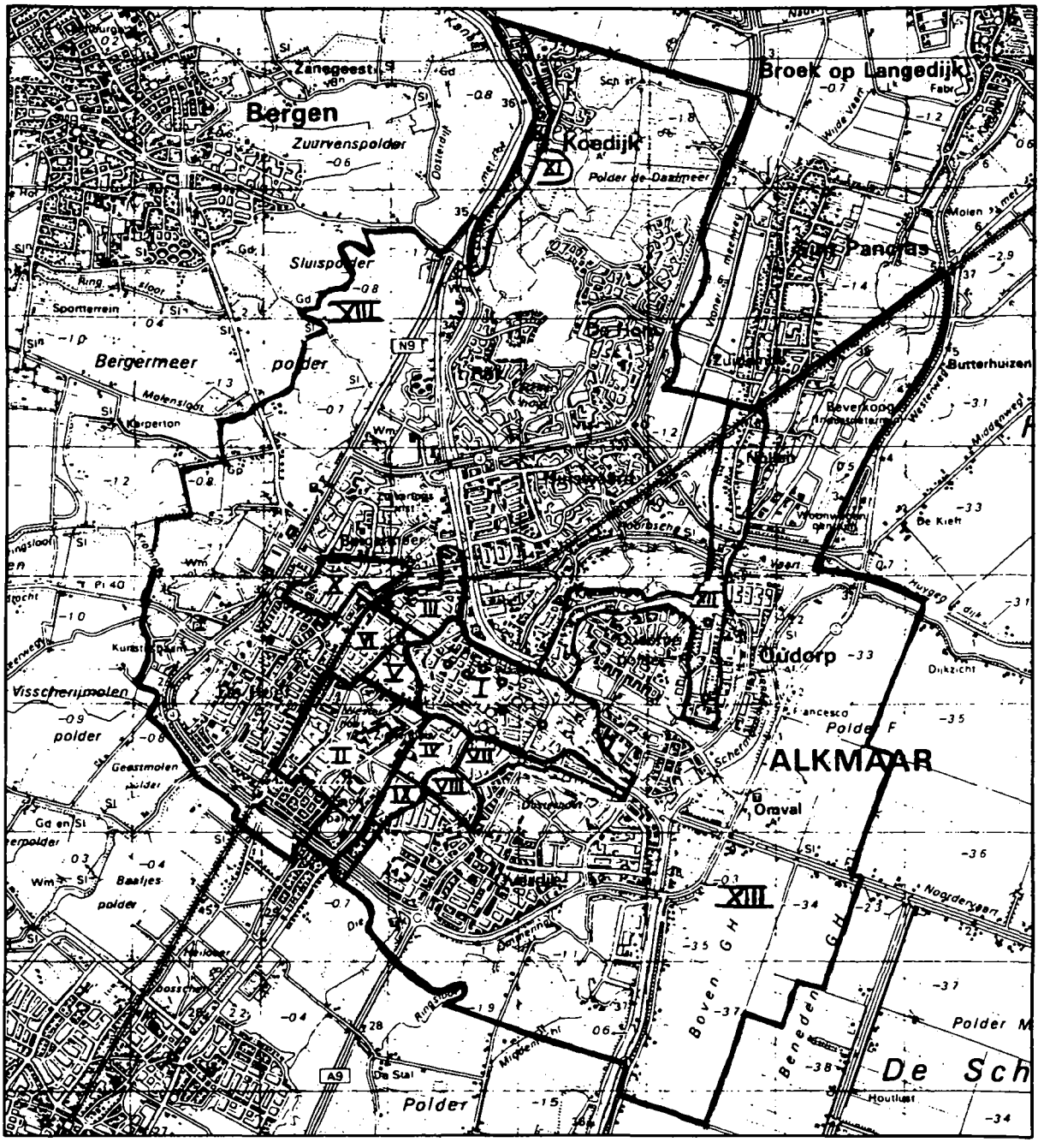

MIP- deelgebieden

I	Centrum	VIII	Rochdalekwartier
II	Westerhoutkwartier	IX	Burgemeesterswijk
III	Spoorbuurt	X	Alkmaar- West
IV	Emmakwartier	XI	Koedijk
V	Nassaukwartier	XII	Oudorp
VI	Bloemenkwartier	XIII	Buitengebied
VII	Lyceumkwartier		

8. Wijziging gemeentegrenzen 1972

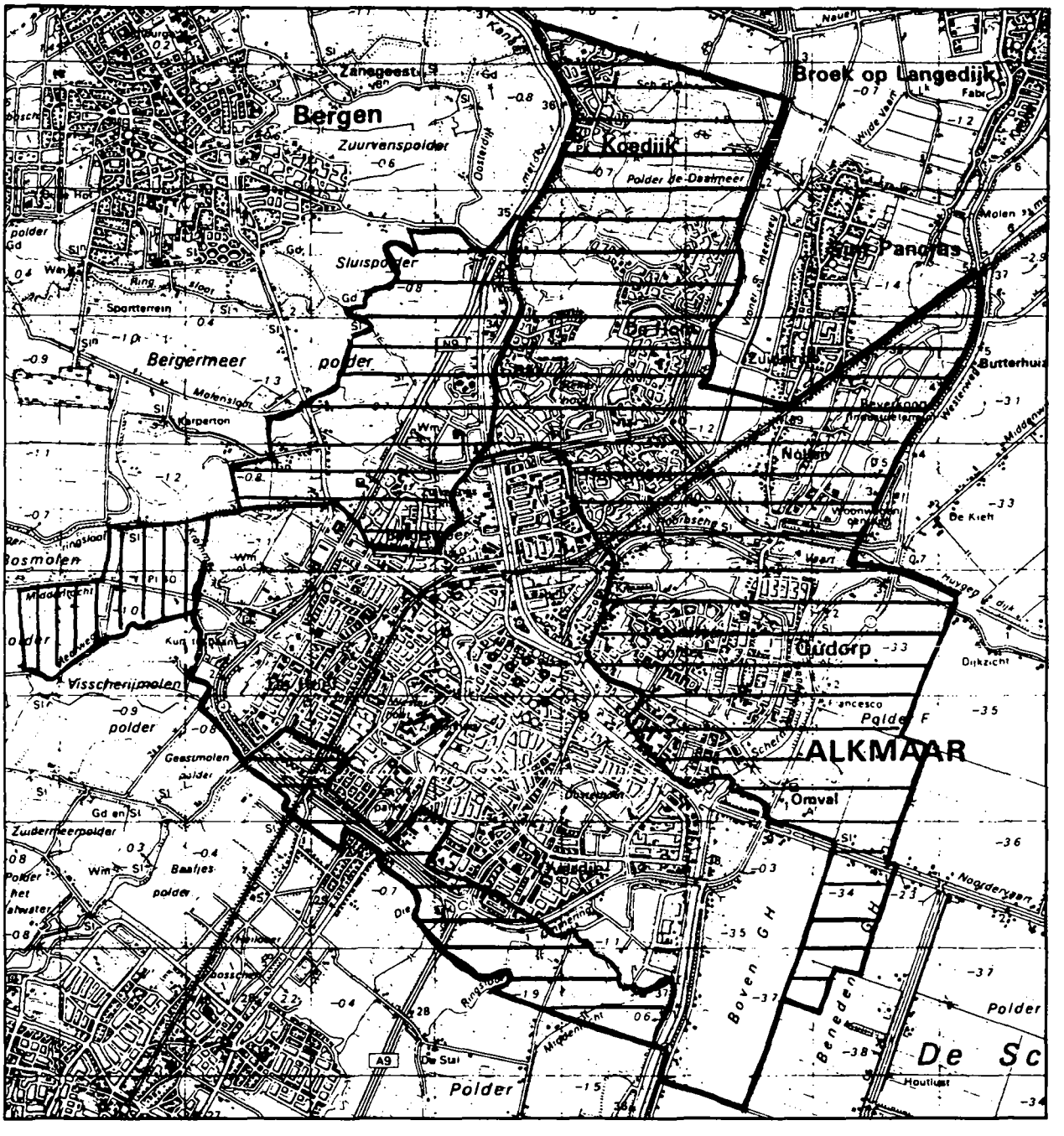

Wijziging gemeentegrenzen 1972

By Alkmaar

By Egmond

9. Bodem en grondgebruik

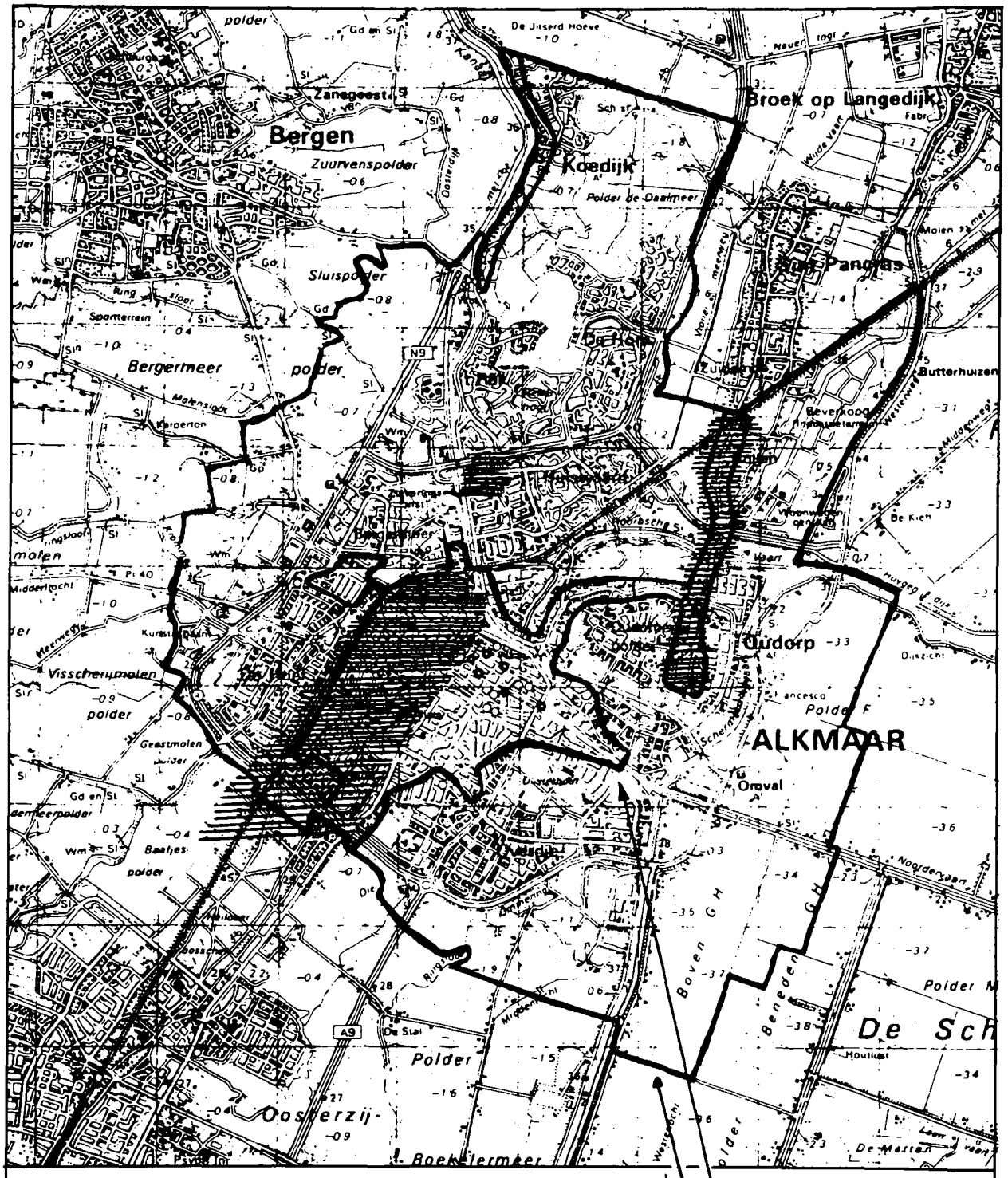

10. Infrastructuur

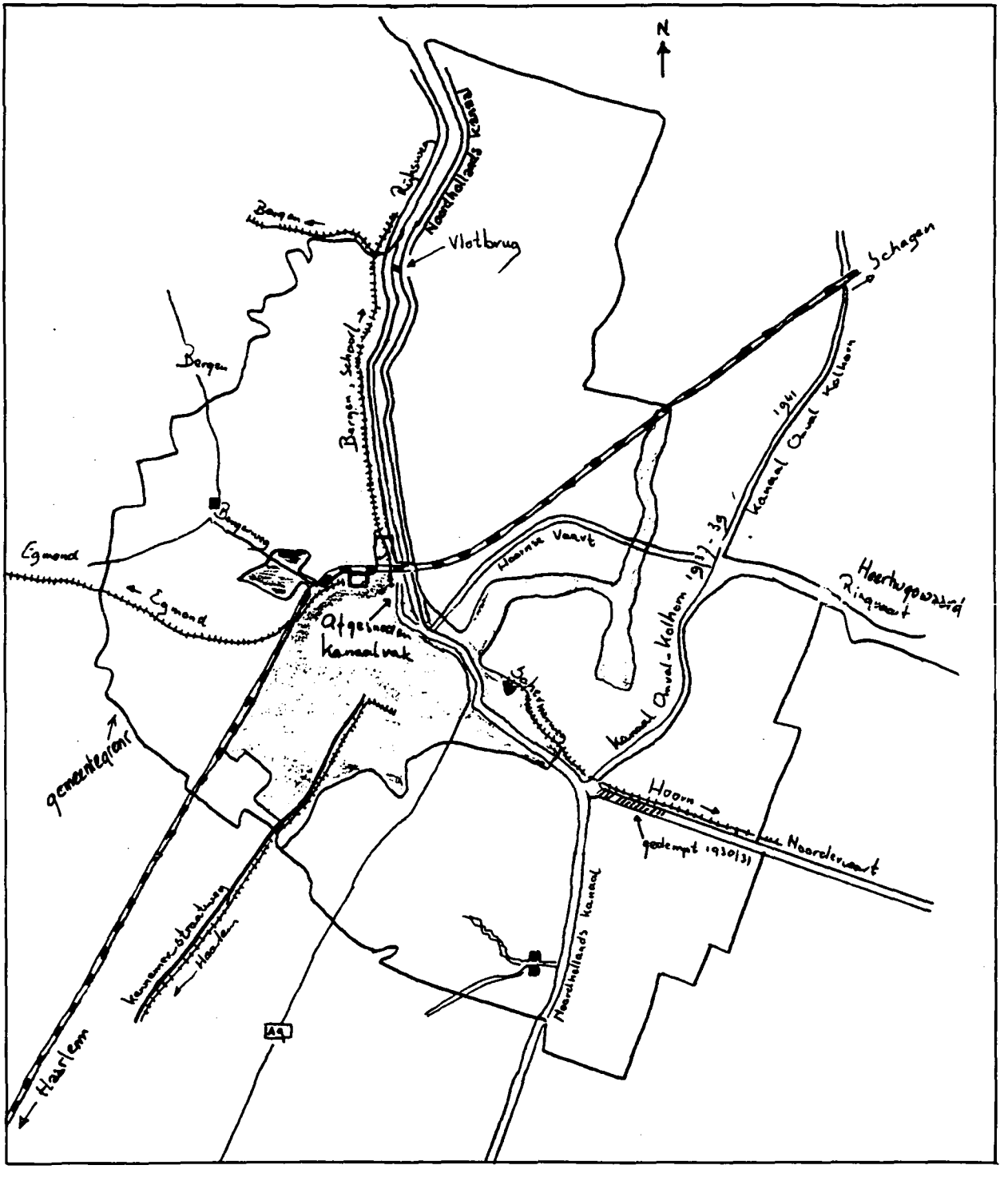

landweg

waterweg

spoorlijn

voormalige tramlijn

spoorwegstation

voormalig tramstation

poldergemalen

bebouwde kom 1940

11. Stedebouwkundige typologie

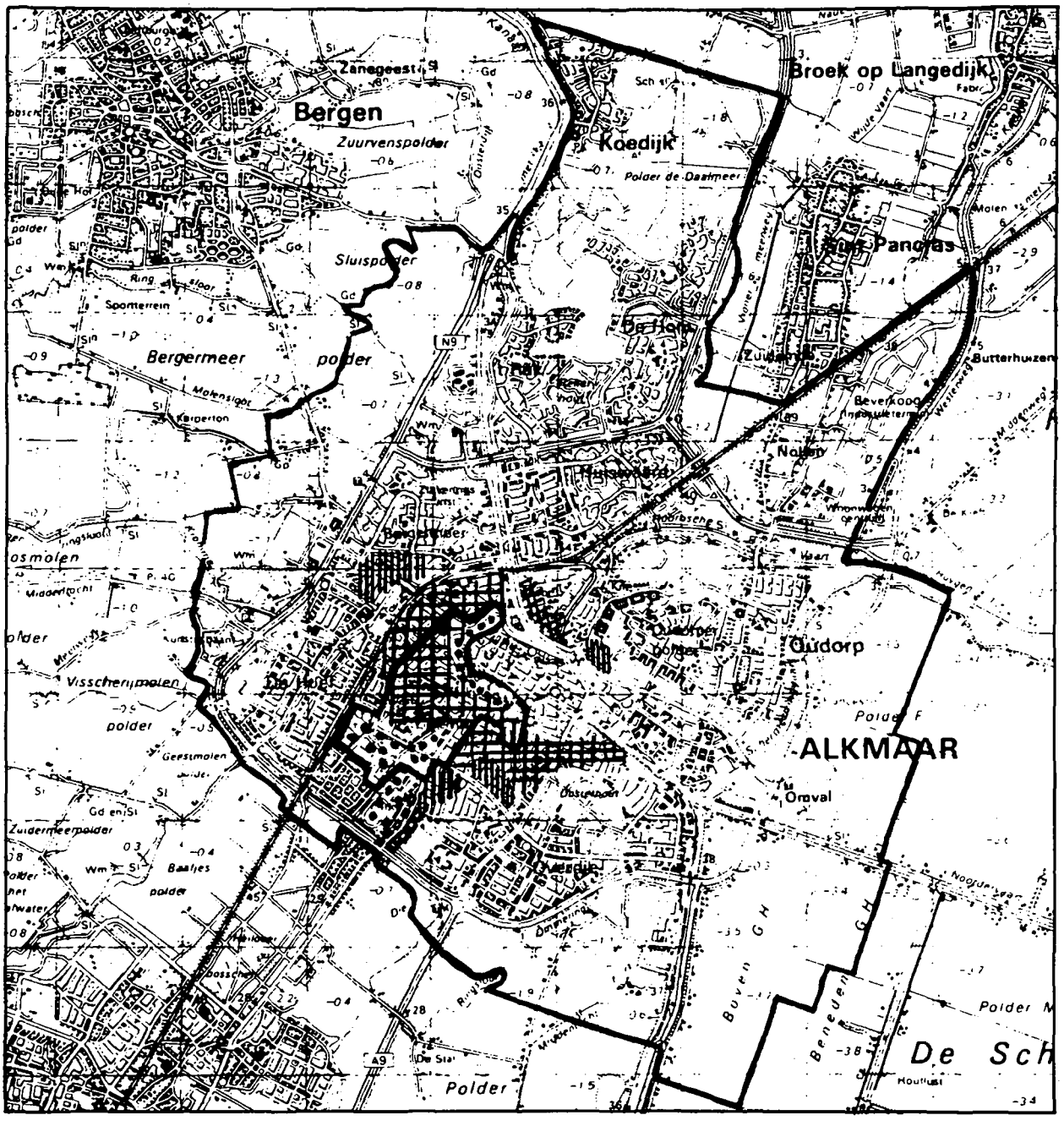

Gebied met bijzondere waarden (zie afb. 13)

Algemeen

Tuinwijkachtige ontwikkelingen

Groene gebieden

Lineaire ontwikkelingen

Gemeentegrens

12. Gebied met bijzondere waarden

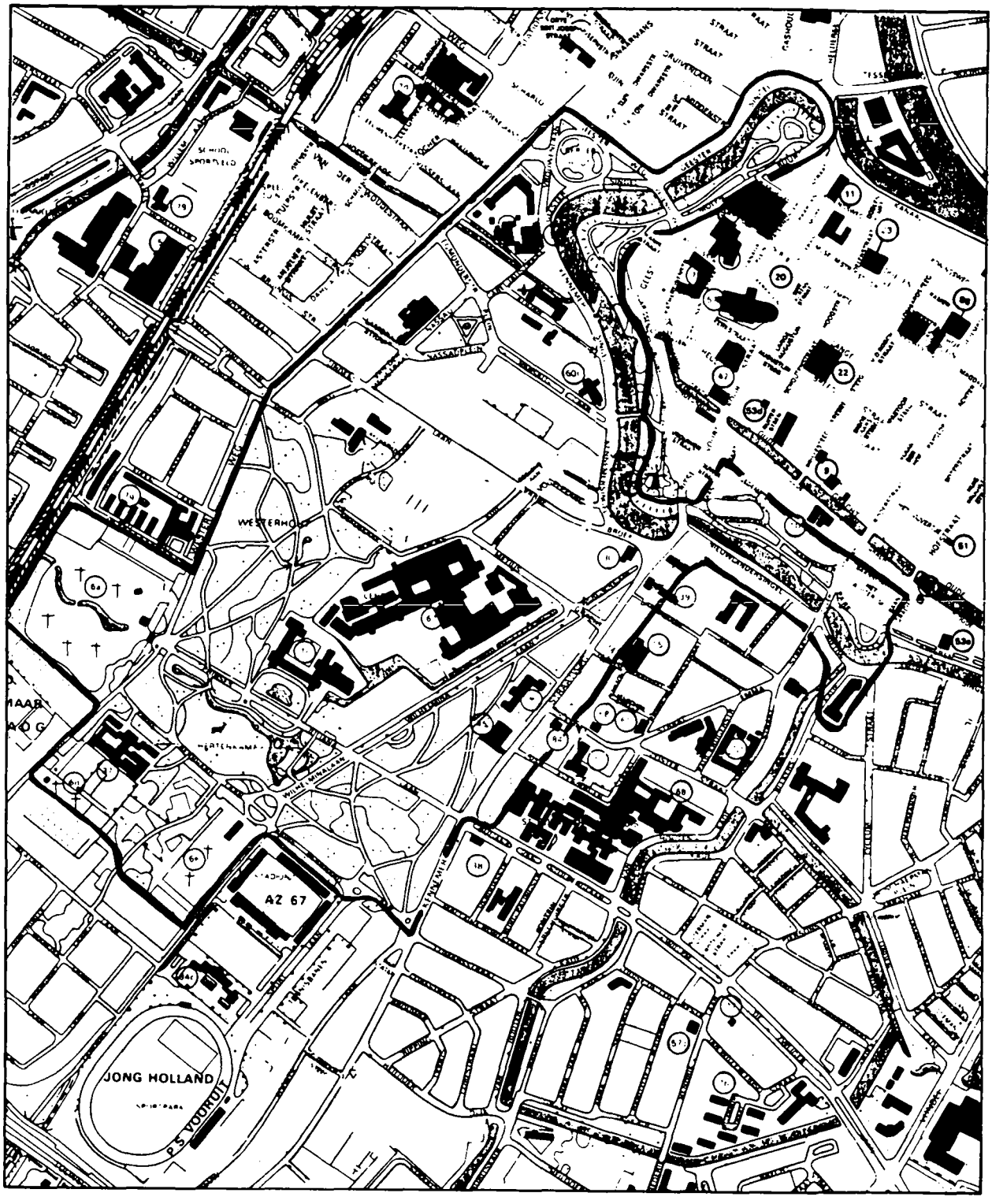

13. Alkmaar rond 1560

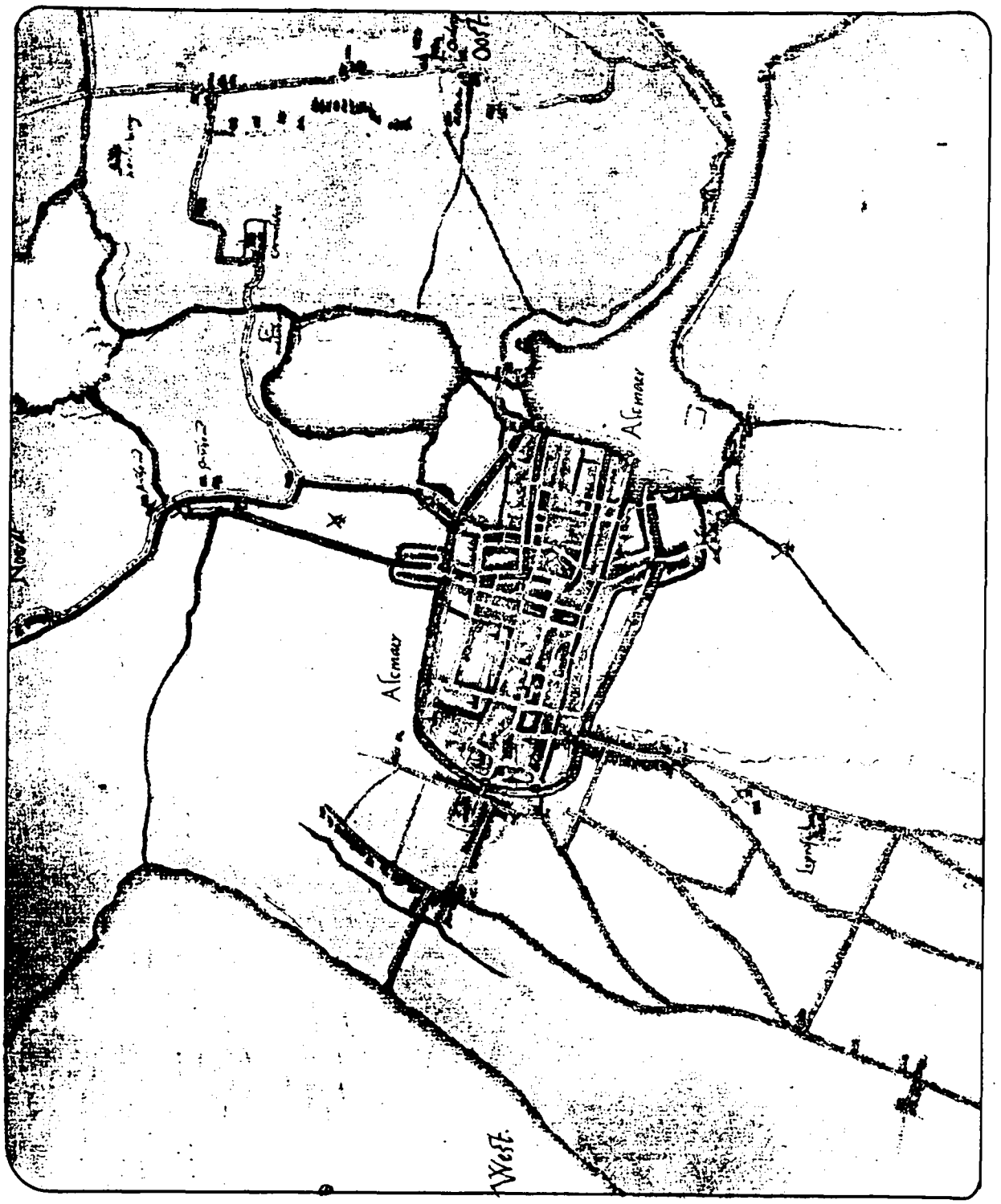

14. Alkmaar rond 1650

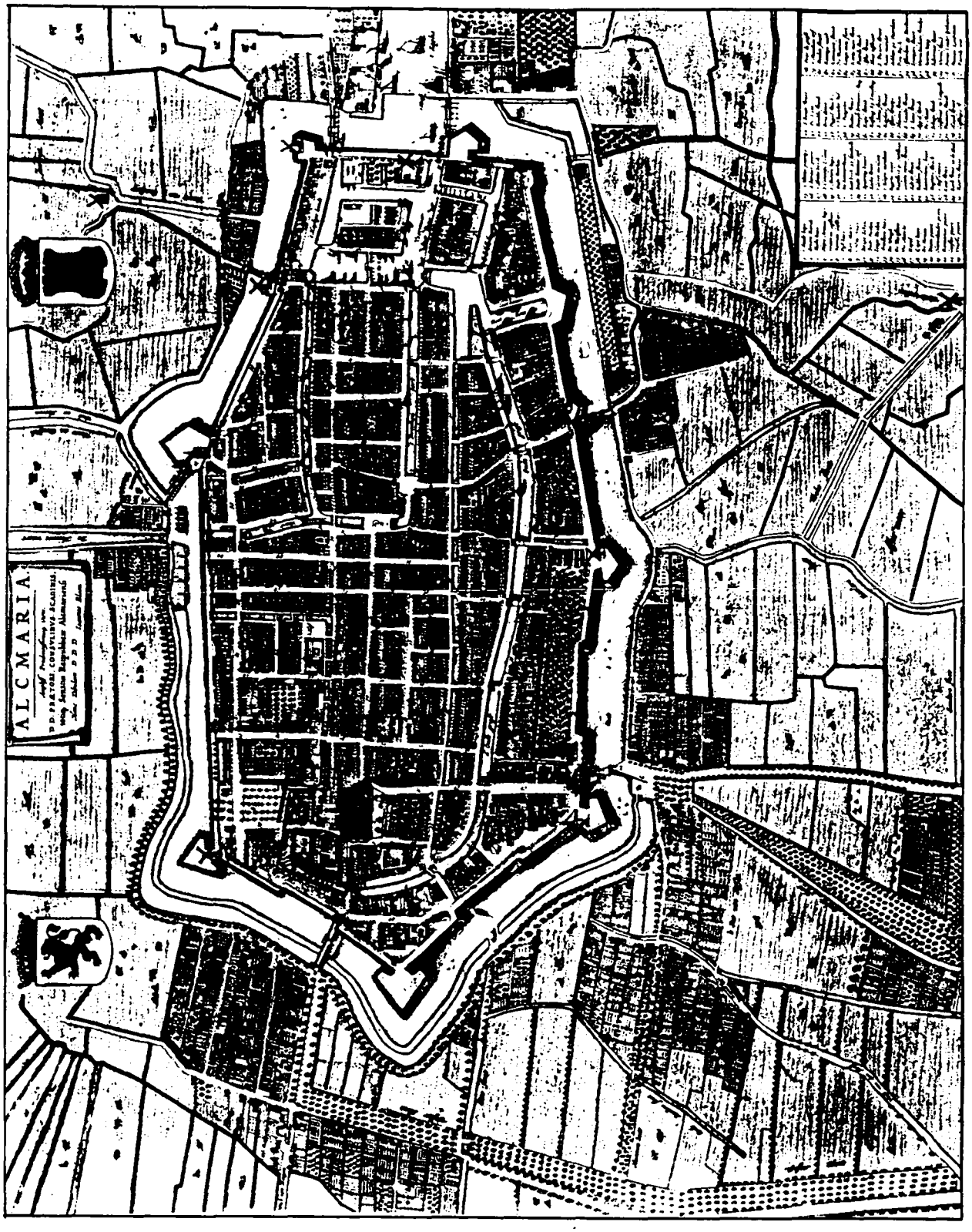

15. Alkmaar rond 1750

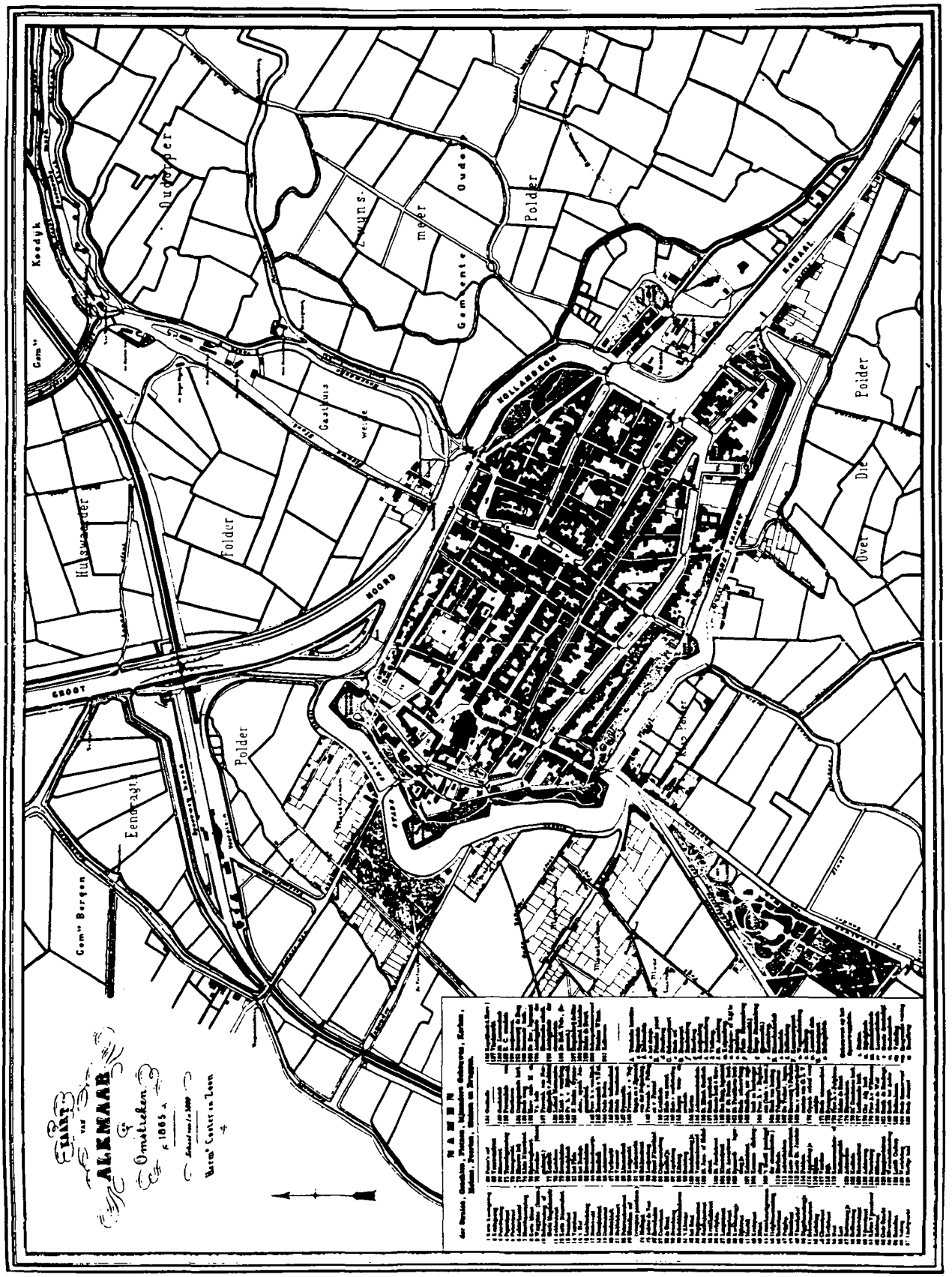

16. Alkmaar omstreeks 1865

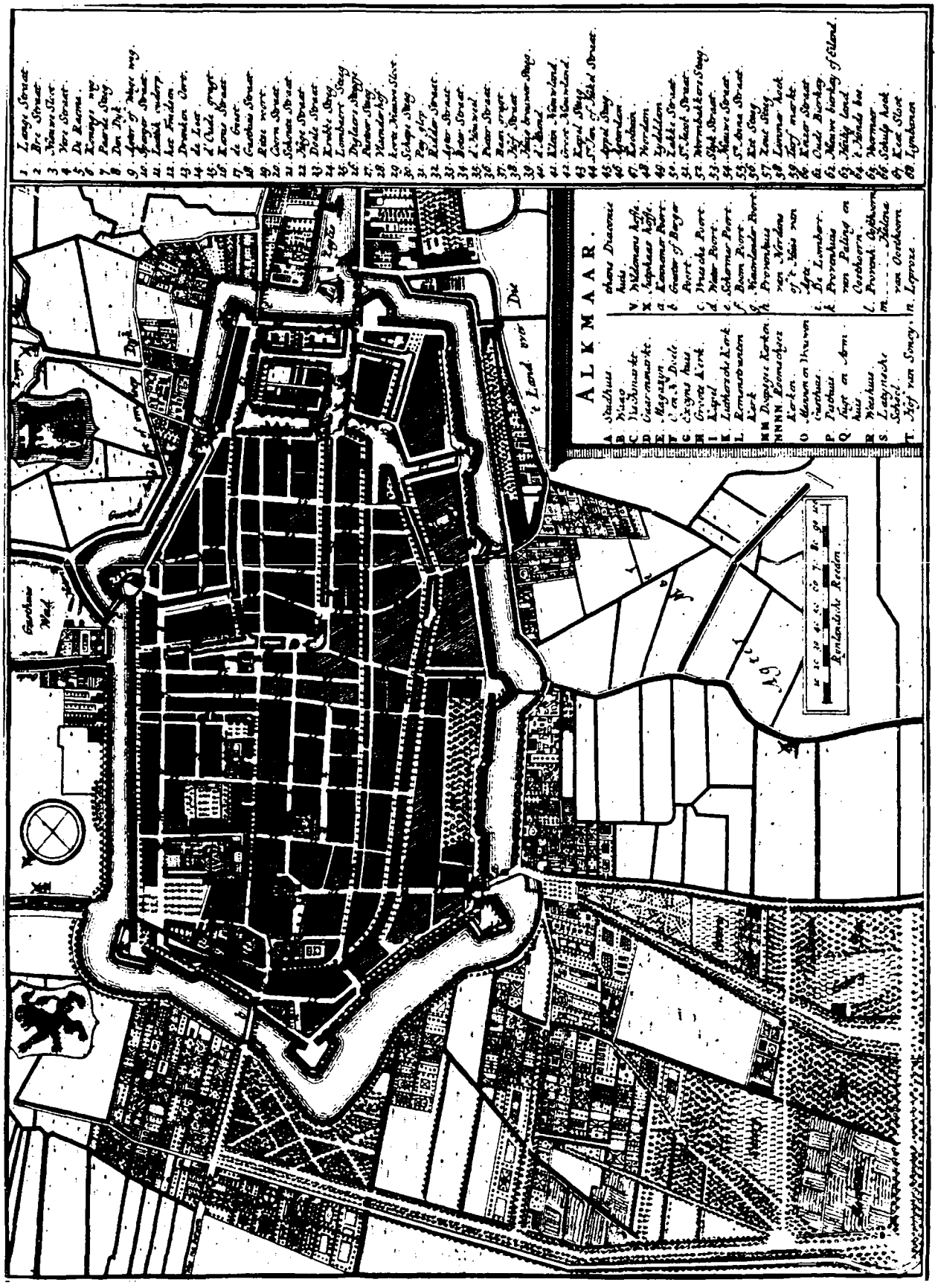

17. Alkmaar rond 1880

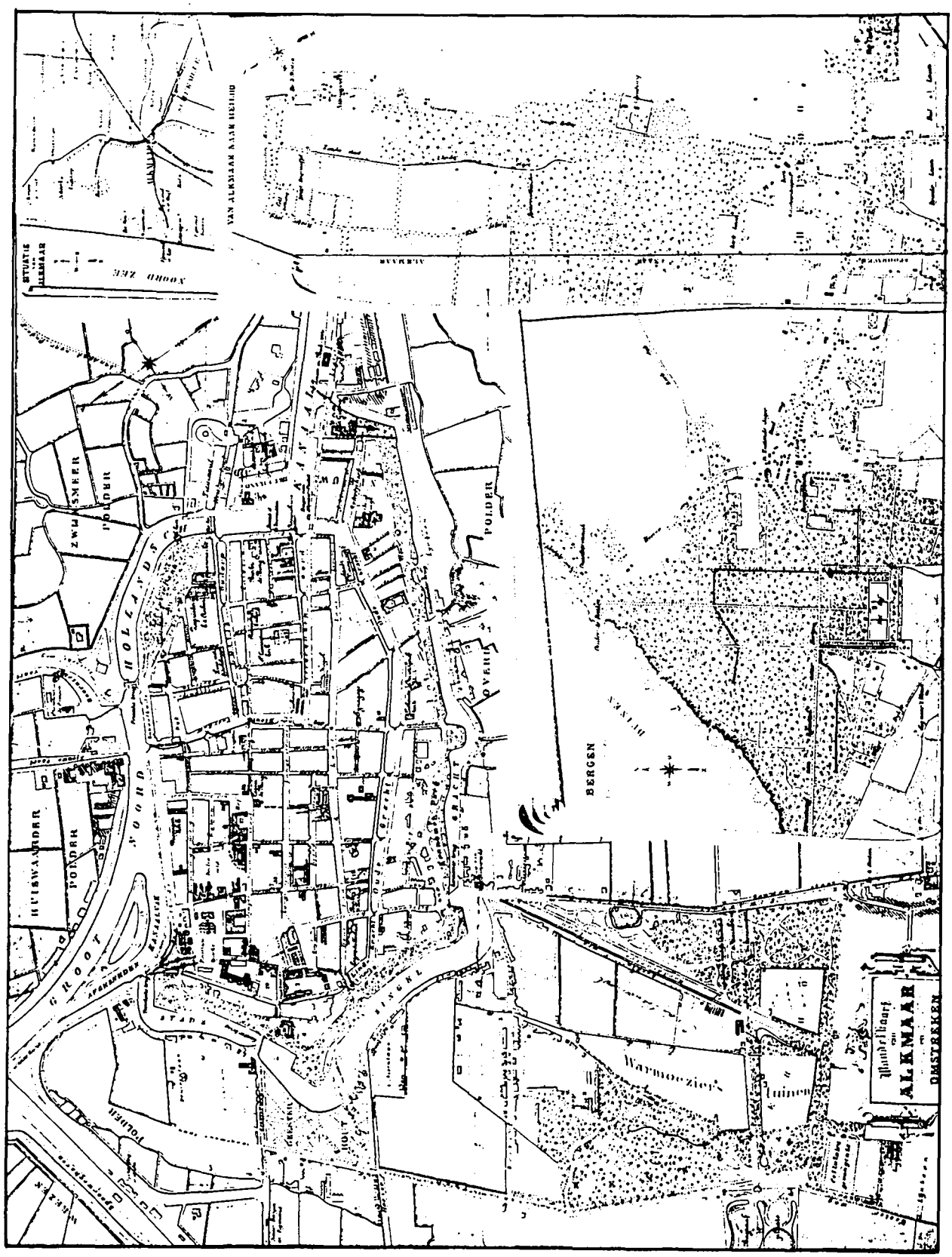

18. Plan van uitbreiding (zuid-oostelijk deel)

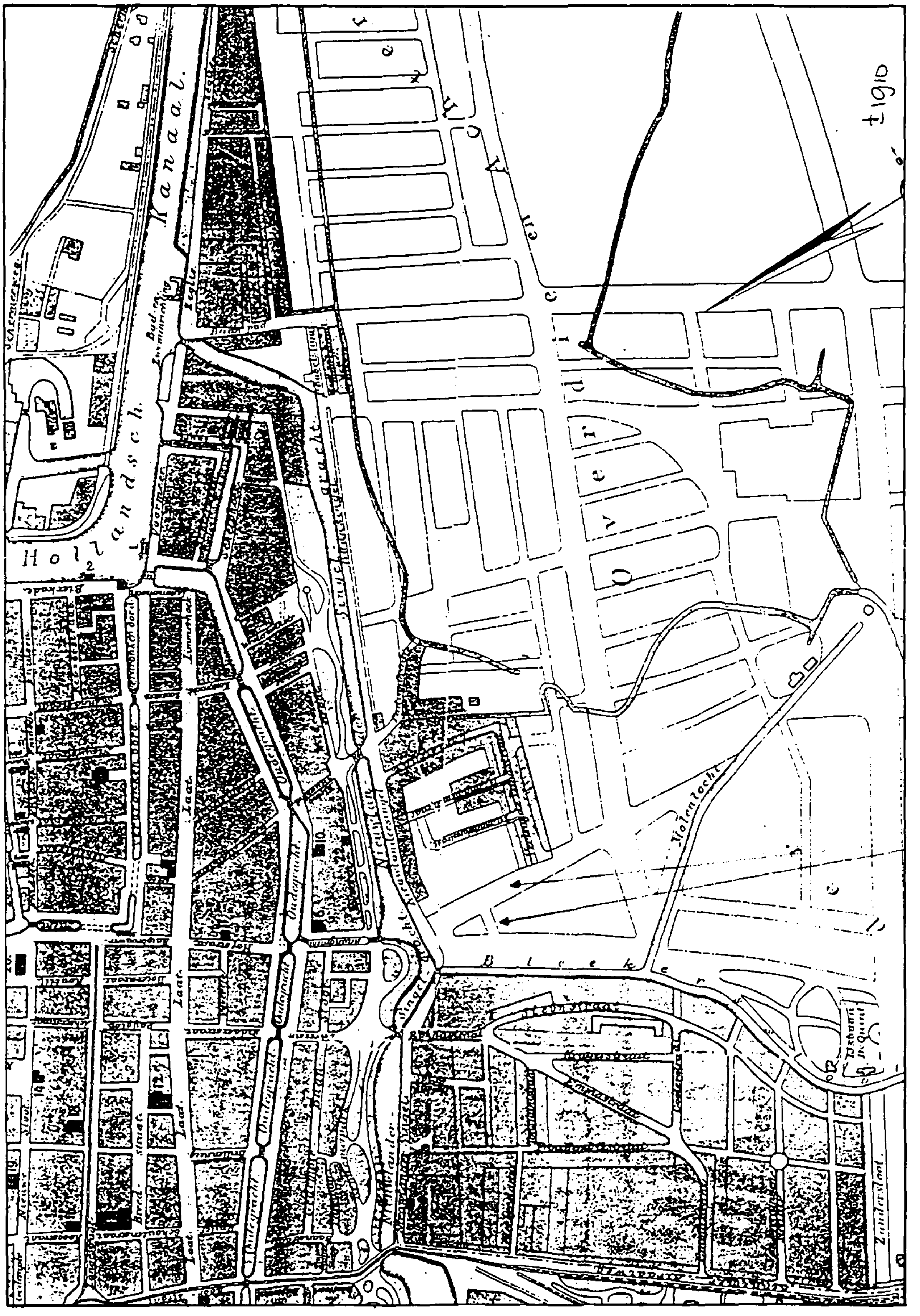

19a. Fragment huidige stadsplattegrond Alkmaar

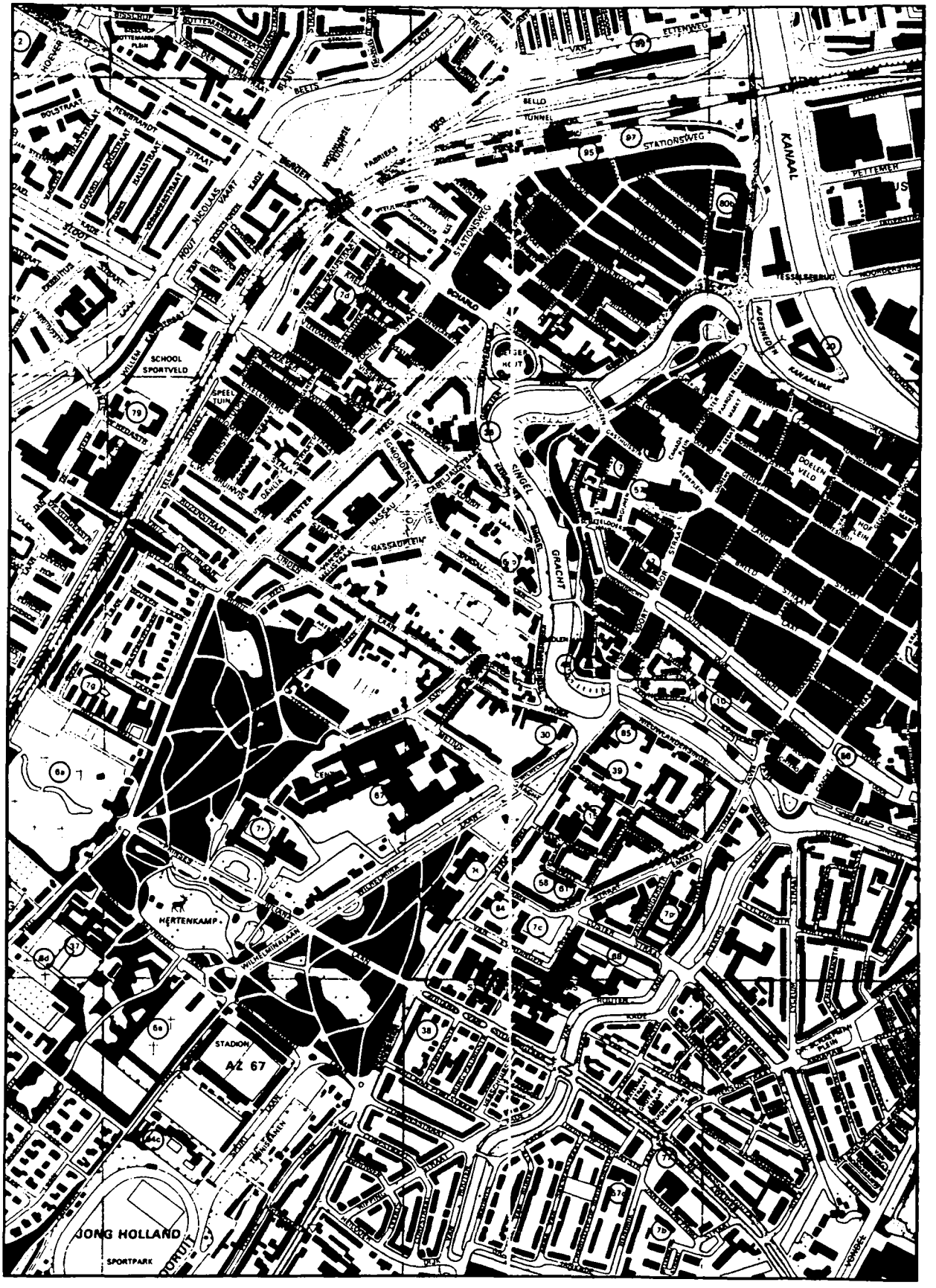

19b. Fragment huidige stadsplattegrond Alkmaar

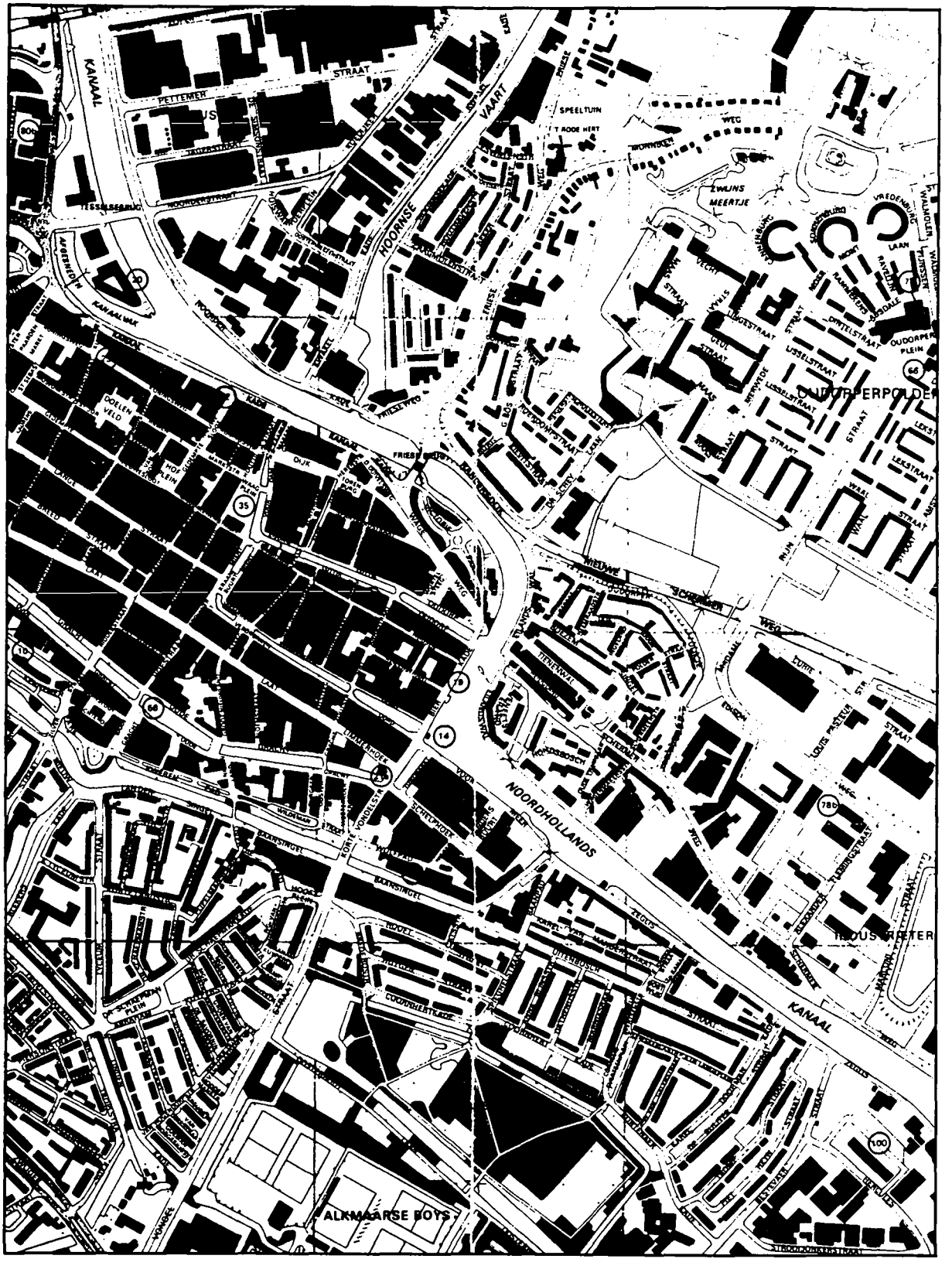

Register

Alkmaar/Centrum

061	Achterdam 1, 3, 5	Winkelwoonhuis	568
068	Achterstraat	Bank van Wisselink	569
069	Achterstraat 15	Kaaspakhuis	570
001	Appelsteeg 1	Winkelpand	278
002	Baanstraat 3 t/m 13	Woonhuizen	279
358	Breedstraat 93	Kantoor	3250
003	Canadaplein	Mon. met bank en lantaarn	571
004	Canadaplein 1	Overdekt zwembad	280
005	Dijk 2, 4	Woonhuis met stal/Antiekhandel	281
006	Dijk 6, 8	Bedrijfsp. met bovenw.	282
323	Doelenstraat 9	Schoolgebouw	572
324	Doelenstraat 21, 23	Schoolgeb. + onderwijzersw.	573
007	Fnidsen 60	Winkelpand	283
008	Fnidsen 85	Winkel AH met bovenw.	284
009	Fnidsen 87	Winkelpand	285
010	Gasthuisstraat 4	Gemeentekantoor	286
011	Gedempte Nieuwesloot 2,4	Woonhuis	287
012	Gedempte Nieuwesloot 17,19	Bedrijfsp. met bovenw.	288
013	Gedempte Nieuwesloot 36	Kad. en Hyp. en Kon. Postkant.	289
014	Gedempte Nieuwesloot 50	Geb. Nutsspaarbank	290
015	Gedempte Nieuwesloot 59	Winkelpand	291
016	Gedempte Nieuwesloot 71, 73	Winkelwoonhuis	292
017	Gedempte Nieuwesloot 91, 93	Café Billard Het W. van Haarl.	293
018	Gedempte Nieuwesloot 99	Kantoorpand	294
019	Gedempte Nieuwesloot 119	Winkelpand	295
020	Gedempte Nieuwesloot 153	Verenigingsgebouw	296
021	Geest 9 t/m 25	Arbeiderswoningen	297
022	Geest 43	Schilderswerkplaats	298
325	Heiligland 65	Tolhuis	574
023	Hekelstraat 2a, 2b	Pakhuis	299
326	Hekelstraat 20, 22, 24	Winkelp. met bovenw.	575
327	Heul 1	Kantoorp. Nederlandse Bank	576
328	Hofstraat 13	Synagoge	577
329	Hofstraat 26	Bedrijfsp. met bovenw.	578
025	Houttil 3	Kaaspakhuis	579
330	Houttil 44	Winkelpui Tabak en Sigarenh.	580
331	Houttil 48	Winkelwoonhuis	581
031	Kanaalkade 2, 3	Woonhuis	306
032	Kanaalkade 16	Pakhuis	306
033	Kanaalkade 19	Bedrijfspand	307
026	Kanaalkade 40	Winkelpand	300
027	Kanaalkade 46	Woonhuis	301
028	Kanaalkade 54, 54a	Woonhuis	302
029	Kanaalkade 56	Woonhuis	303
030	Kanaalkade 65	Fabriekspand	304
346	Kapelsteeg 2	Pakhuis	582
057	Kapelsteeg 3	Consistoriekamer	583
034	Kennemerpark 1-6	Woonhuizen onder één kap	308
035	Kennemerpark 7-10	Herenhuizen	309
036	Kennemerpark 11-14	Herenhuizen	310
037	Kennemerpark 15, 16, 17	Herenhuizen	311
038	Kennemerpark 18, 19	Herenhuizen	312
039	Kennemerpark 20, 21, 22	Herenhuizen	313

040	Kennemerpark 23, 24, 25, 26	Woonhuizen	314
041	Kennemerpark 31	Villa 'Hofdijk'	315
042	Kennemerpark 32,33	Herenhuizen Almagio, Lauernes	316
044	Kennemerpark 28, 30, 27, 29	Herenhuizen	318
045	Kennemerpark 34, 35	Dubbel herenhuis	319
043	Kennemerpark 36	Herenhuis	317
046	Kennemerpark 37	Herenhuis	320
047	Kerkplein 9	Politiebureau	584
048	Koningsstraat 2	Kaaspakhuis	321
049	Koningsstraat 4	Bedrijfspand	322
051	Koningsstraat 9, 11	Winkelwoonhuis	324
050	Koningsstraat 15, 17	Pakhuis	323
052	Koningsweg 2, 4	Dubbel woonhuis met souterrain	325
227	Koningsweg 12	Doopsgezinde Kerk	585
053	Koningsweg 49	Schoolgeb. LO 'De Burcht'	326
054	Koorstraat 59	Apotheek met bovenw.	586
322	Kraanbuurt 2	Winkelpand	587
055	Kwerepad 11	Parochiezaal	588
056	Kwerepad 15, 16	Verlosserskerk + Pastorie	327
058	Laat 91 t/m 97	Bedrijfs-woonpanden	589
059	Laat 112	Bedrijfspand	590
060	Laat 118	Winkelpand Kreymborg	591
062	Laat 145	Warenhuis V&D	592
063	Laat 152	Winkelpand	593
064	Laat 217	RK Meisjesschool	594
065	Laat 223	RK Gemeenschapgeb.	595
066	Langestraat/Houttil	Tearoom The café Soecker	597
067	Langestraat 3	Modemagazijn Meyer	328
333	Langestraat 9	Woonhuis	596
070	Langestraat 14	Winkelpui	598
071	Langestraat 29	Winkelpand	599
072	Langestraat 46	Winkelpand	600
073	Langestraat 54	Winkelwoonhuis	601
075	Langestraat 64,66	Winkelp. met bovenwoningen	602
074	Langestraat 82	Theater Victoria (bioscoop)	329
076	Langestraat 90, 92, 94	Winkelpand	330
077	Langestraat 100	Hotel-Restaurant	331
078	Langestraat 102	Winkelp. met bovenw.	332
079	Langestraat 99, 101	Winkelpand	333
081	Lombartsteeg 2, 4	Schouwburg 'Harmonie'	604
082	Luttik Oudorp 49	Pakhuis	334
083	Luttik Oudorp 79	Bedrijfspand	335
084	Luttik Oudorp 100	Pakhuis 'Korenbeurs'	336
085	Luttik Oudorp 108, 110, 112	Woonhuizen	337
086	Luttik Oudorp 114	Winkelpand met bovenwoning	338
334	Mient 1	Winkelpui	605
335	Mient 16	Winkelpand met bovenwoning	606
336	Mient 17, 19	Winkelpand met bovenwoning	607
087	Molenbuurt 9	Schoolgebouw Evardus Wittesch.	339
088	Oude Gracht 38	Pakhuis A. Meiboom	608
089	Oude Gracht 90	Woonhuis	609
090	Oude Gracht 136	Herenhuis	610
091	Oude Gracht 157	Gereformeerde kerk	611
092	Oude Gracht 164	Winkelpand	612
093	Oude Gracht 176	Woonhuis	613
094	Oude Gracht 212	Kantoorpand	614
095	Oude Gracht 214, 216	RK Klooster	615
096	Oude Gracht 220	Schoolgebouw	616

097	Oude Gracht 291	Kantoorpand	617
098	Paardenmarkt 1	Rijks Hogere Burgerschool	340
099	Parkstraat 1	Woonhuis	341
100	Parkstraat 2	Woonhuis	342
101	Parkstraat 3	Woonhuis Rosmade	343
102	Parkstraat 4-16	Woonhuizen	344
337	Payglop 7,8	Winkelpand	618
103	Pieterstraat 1	Bedrijfspand	345
104	Pieterstraat 3-9	Kaaspakhuis	346
105	Ritsevoort 18, 18b	Winkelpand met bovenw.	347
106	Ritsevoort 34, 36	Winkelpand	348
338	St. Annastraat 2, 4	Pakhuis	619
080	St. Laurentiusstraat 1, 3, 5	Kantoor verz.mij. 't Hooge Huys	603
339	Tienenwal 16a, 18, 20	Woon- en bedrijfspanden	620
107	Verdronkenoord	Visbanken	349
108	Verdronkenoord 28	Schoolgebouw Luzac College	621
340	Verdronkenoord 68	RK kerkgeb. St. Laurentius.	622
341	Verdronkenoord 95	Woonhuis	623
342	Verdronkenoord 102	Winkelpui	624
343	Verdronkenoord 112	Winkelp. met bovenw.	625
344	Verdronkenoord 114	Winkelpand	626
345	Verdronkenoord 117	Woonhuis	627
109	Victoriepark	Victoriabeeld	350
347	Victoriepark	IJkkantoor	628
348	Voordam 3	Kantoorpand	629
349	Waagplein	Lunchroom met woningen	630
110	Wageweg 37	Woonhuis	351
350	Zilverstraat 12	Winkelpand met bovenwoning	631

Alkmaar/Westerhoutkwartier

111	Akerslaan 51	Boswachterswoning	352
114	Prins Bernhardlaan 10-21	Gevangenis Schutterswei	355
115	Hertenkamp	Dierenverblijf	356
116	Hertenkamp	Vogelhuis	357
117	Houtweg 34	Woonhuis	358
118	Prinses Julianalaan 2	Woonhuis	359
119	Prinses Julianalaan bij 2	Herdenkings-zitbank	360
120	Prinses Julianalaan 14	Bejaardentetehuis	361
121	Kennemerstraatweg	A.L.C. Bosboom Toussant	362
122	Kennemerstraatweg 2	Villa Huize Voorhout	363
123	Kennemerstraatweg 4	Woonhuis	364
124	Kennemerstraatweg 6,8	Auto-garage	365
125	Kennemerstraatweg 32, 43	Woonhuizen	366
126	Kennemerstraatweg 118 t/m 126	Woonhuizen	367
127	Kennemerstraatweg 128	Woonhuis	368
128	Kennemerstraatweg 142, 144	Huize Alcmaria Dubb. woonh.	369
129	Kennemerstraatweg 148	St. Laurens van Oosthoorn	370
130	Kennemerstraatweg 152, 154	Dubbel woonhuis	371
131	Kennemerstraatweg 168	Woonhuis	372
113	Kennemerstraatweg 317	RK Begraafplts. St. Barbara	354
132	Lindenlaan 101	Basisschool 'Lindebloesem'	373
133	Metiusgracht 1, 2, 3, 4	Woonhuizen	374
134	Metiusgracht 5, 6, 7, 8, 9, 10	Woonhuizen	375
135	Metiusgracht 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17	Woonhuizen	376
136	Metiusgracht 19, 20, 21, 22, 23	Woonhuizen	377

137	Metiusstraat 1, 3, 5	Woonhuizen	378
138	Nieuwpoortslaan 111 t/m 143	Woonhuizen	379
139	Sportlaan	Tribune Sportpark J. Holland	380
140	Varnebroek	Villa 'Kennemerhoek'	381
141	Varnebroek 2, 4	Woonhuizen	382
142	Varnebroek 15	Woonhuis	383
143	Varnebroek 27	Patr. geb. St. Josephparochie	384
144	Vierstaten 1, 2, 3	Ruimzicht, De Vierstaten, Levenslust	385
145	Westerweg 250	Algemene Begraafplaats	386
146	Westerweg	Israelitische Begraafplaats	387
147	Wilhelminalaan 2	Woonhuis	388
148	Wilhelminalaan 3	Woonhuis	389
149	Wilhelminalaan 4	Woonhuis	390
150	Wilhelminalaan 5 t/m 10	Woonhuizen	391
151	Wilhelminalaan 11	Cadettenschool	392
152	Wilhelminalaan 21 t/m 24	Woonhuizen	393
153	Wilhelminalaan 25, 26, 27	Woonhuizen	394
154	Wilhelminalaan 28	Woonhuis	395

Alkmaar/Spoorbuurt

155	Bergerweg	Watertoren	396
156	Forestusstraat NS Empl.	NS Transformatorstation	397
157	Forestusstraat 2 t/m 26	Woonhuizen	398
158	Forestusstraat 21 t/m 39	Woonhuizen	399
159	Geesterweg 3	Woonhuis met autogarage	400
351	Geesterweg 7	Woonhuis	632
160	Geesterweg 21	Woonhuis/Kantoorpand	401
352	Helderseweg 1	Woonh. dir. marg. fab. Kinheim	633
353	Helderseweg 14	Gasbedrijf kop Noord-Holland	634
354	Helderseweg 24	Gemeente Slachthuis	635
161	St. Josephstraat 1 t/m 21; 2 t/m 20	Woningwetbouw	402
162	Kinheimstraat 1 t/m 41; 2 t/m 34	Woonhuizen	403
163	Snaarmanslaan 19	School LO	404
356	Snaarmanslaan 21, 23, 25, 27, 29	Woningwetbouw	636
164	Snaarmanslaan	Woonhuizen	405
166	Spoorstraat 4, 6, 8	Woonhuizen	407
165	Spoorstraat 67 t/m 101	Woonhuizen	406
167	Stationstraat 50 t/m 58	Woonhuizen	408
168	Stationsweg 1, 3, 13, 15, 17	Woonhuizen	409
169	Stationsweg 2	Winkelpui Slagerij	410
170	Stationsweg 17 t/m 27	Woonhuizen met portiek	411
171	Stationsweg 22, 24, 26, 28	Woonhuizen	412
172	Stationsweg 36	Hotel	413
173	Stationsweg 47	NS Station Alkmaar	414
175	Stationsweg 54, 56	Woonhuizen	416
174	Stationsweg 70 t/m 78	Woonhuizen	415
176	Stuartstraat 9 t/m 71	Woningbouwver. Alkmaria	417
177	Tuinstraat 47 t/m 53	Woningbouwver. Kennemerland	418

Alkmaar/Emmakwartier

178	Costerstraat 24	Kantoorpand	419
179	Emmastraat 2	Woonhuis	420
180	Emmastraat 3 t/m 15	Woonhuizen	421
181	Emmastraat 16	Kantoorpand	422
182	Emmastraat 17, 19, 21, 23	Woonhuizen	423

183	Emmastraat 18	Schoolgebouw	424
184	Emmastraat 20	Dubbele villa	425
185	Emmastraat 22	Villa	426
186	Emmastraat 24	Industrie- en Huishoudschool	427
187	Emmastraat 26 t/m 30	Woonhuizen	428
188	Emmastraat 27 t/m 31	Woonhuizen	429
189	Emmastraat 33, 35	Woonhuizen	430
190	Emmastraat 38	Woonhuis	431
191	Emmastraat 73, 75	Woonhuis	432
192	Emmastraat 97	Woonhuis	433
193	Emmastraat 97 t/m 109	Woonhuis	434
194	Emmastraat 109, 111	Woonhuis	435
195	Van Everdingenstraat 2 t/m 16	Woonhuizen	436
196	Van Everdingenstraat 3 t/m 13	Woonhuizen	437
197	Van Everdingenstraat 18	St. Elisabeth Ziekenhuis	438
198	Hofdijkstraat 1, 3, 5	Woonhuizen	439
199	Hofdijkstraat 2	Woonhuis	440
200	Hofdijkstraat 4 t/m 10	Woonhuizen	441
201	Kennemerstraatweg 13 t/m 19	Woonhuizen	442
202	Kennemerstraatweg 31, 33, 35	Woonhuizen	443
203	Kennemerstraatweg 35 t/m 73	Woonhuizen	444
204	Kennemerstraatweg 43	Rentenierswoning	445
379	Kennemerstraatweg 63, 65	Dubbel woonhuis	3270
205	Kennemerstraatweg 75	Woonhuis	446
206	Kennemerstraatweg 77, 79	Woonhuis	447
207	Kennemerstraatweg 81 t/m 93	Woonhuizen	448
208	Kennemerstraatweg 95 t/m 105	Woonhuizen	449
378	Kennemerstraatweg 99	Herenhuis	3269
377	Kennemerstraatweg 107	Herenhuis	3268
209	Kennemerstraatweg 113	Woonhuis met toren	450
210	Kennemerstraatweg 117	Woonhuis	451
211	Paul Krugerstraat 4	Schoolgebouw	452
212	Nieuwlandersingel 41 t/m 47	Woonhuizen	453
213	Nieuwlandersingel 48 t/m 52	Woonhuizen	454
214	Nieuwlandersingel 53, 55	Woonhuizen	455
215	Nieuwlandersingel 56	Woonhuis	456
216	Nieuwlandersingel 57	Woonhuis	457
217	Nieuwlandersingel 58, 59	Dubbel woonhuis	458
218	Steynstraat 1	Woonhuis	459
219	Steynstraat 14 t/m 26, 50 t/m 70	Hof Paling van Foreest	460
220	Steynstraat 72	Woonhuis	461
221	Toussaintstraat 2 t/m 20	Woonhuizen	426

Alkmaar/Nassaukwartier

222	Bergerhout	Murmellius Gymnasium	466
223	Cabeljouwstraat 2 t/m 10	Woonhuizen	467
224	Cabeljouwstraat 3 t/m 9	Woonhuizen	468
225	Cabeljouwstraat 15	Showroom kantoor	469
226	Egmonderstraat 2 t/m 14	Woonhuizen	470
228	Geestersingel 13	Gerechtsgebouw	471
229	Geestersingel 15	Huis van Bewaring	472
230	Kennemersingel 1	Rentenierswoning	473
231	Kennemersingel 1a	Dubbel woonhuis	474
232	Kennemersingel 2	Woonhuis 'Anjer'	475
233	Kennemersingel 11, 12	Woonhuizen 'Amarijke'	476
234	Koornlaan 2, 4	St. Theresiaschool	477
235	Koornlaan 12	Cornelis Drebbelcollege	478

236	Nassaulaan 1,3,5,7,9	Woonhuizen	479
237	Nassaulaan 2, 4	RK Kerk St. Joseph	480
238	Nassaulaan 6 t/m 24	Woonhuizen	481
239	Nassaulaan 9	Woonhuis	482
240	Nassaulaan 11	Woonhuis	483
241	Nassaulaan 19	Woonhuis	484
242	Nassaulaan 21, 23, 25, 27, 29, 31, 33	Woonhuizen	485
243	Nassaulaan 26, 28	Dubbel woonhuis	486
244	Nassaulaan 30	Huize St. Louis	487
245	Nassaulaan 32, 34	Dubbel woonhuis	488
246	Nassaulaan 37, 39	Dubbel woonhuis	489
247	Nassaulaan 41	Woonhuis	490
248	Nassaulaan 45	Huize Nassau	491
249	Nassaulaan 49	Woonhuis	492
250	Nassauplein 1, 2, 3	Woonh. onder één kap	493
251	Nassauplein 7	Woonhuis	494
252	Nassauplein 10	Schoolgebouw	495
253	Nassauplein 11, 11a	Conservatorium	496
254	Nassauplein 12, 13	Woonhuizen	497
255	Nassauplein 18 t/m 21	Woonhuizen	498
256	Nassauplein 23	Woonhuis	499
257	Nassauplein 25	Woonhuis	500
258	Westerweg 3 t/m 29	Woonhuizen	501
259	Westerweg 33 t/m 65	Woonhuizen	502

Alkmaar/Bloemenkwartier

260	Bergerweg 1	Ambachtschool LTS	503
261	Boomkampstraat 10 t/m 24	Arbeiderswoningen	504
262	Boomkampstraat 34,36	Volkshuisvesting	505
263	Dahliastraat 37,39	Woonhuizen	506
264	Eikelenbergstraat 6 t/m 72	Coop. Arbeiderswoningen	507
265	Eikelenbergstraat 9 t/m 27	Woningwetbouw	508
266	Eikelenbergstraat 74 t/m 80	Woningwetbouw	509
267	Van der Kaaystraat 26, 27	Bedrijfspand + bovenwoning	510
268	Krelagestraat 1	Bejaardentehuis	511
269	Krelagestraat 5	Schoolgebouw De Waegh	512
270	Visserslaan 2 t/m 22	Woningwetbouw	513
271	Visserslaan 31, 33, 35	Woningwetbouw	514
272	Westerweg 14	Rentenierswoning Bergerhout	515
273	Westerweg 62, 62a	Villa Maria	516
274	Westerweg 82, 84	Woonhuizen	517

Alkmaar/Lyceumkwartier

275	Baansingel 4 t/m 104	Woningwetbouw	518
276	Blekerskade 11	Petrus Canisius College RK Lyceum	519
278	Cort van der Lindekade 33	Gemaal polder Het Overdie	520
279	Korte Lyceumstraat 1 t/m 15	Woonhuizen onder één kap	521
277	Landstraat 1 t/m 65	Part. goedkope woningbouw	522
280	Nieuwlandersingel 40	St. Adelbertus/ St. Dominicusschool	523
281	De Ruyterstraat/Zeglis	Transformatorstation	524
282	Dr. Schaepmankade 1	Kleuterschool	525
283	Dr. Schaepmankade 2 t/m 23	Woningwetbouw	526
284	Uitenboschstraat 1 t/m 79	Woningwetbouw	527
285	Uitenboschstraat 16 t/m 30	Woningwetbouw	528

355	Uitenboschstraat 48 t/m 62	Woningwetbouw	637
286	Uitenboschstraat 66 t/m 141	Woningwetbouw	529
287	Vondelstraat 6	Schoolgebouw	530

Alkmaar/Rochdalekwartier

288	Bleekerskade 12	Openbare Lagere School	531
289	K. van 't Veerstraat 2 t/m 108, 1 t/m 91		532

Alkmaar/Burgemeesterswijk

290	Brouwerstraat	Lantaarnpaal	535
291	Corfstraat 27, 29	Woonhuizen met garage	536
292	Heilooërdijk	'Mauritsbrug'	537
293	Van Houtenkade 16 t/m 21	Woningen	538
294	Kennemerstraatweg 135 t/m 145	Woningen	539
295	Kennemerstraatweg 161 t/m 169	Woningen	540
296	Kennemerstraatweg 183 t/m 197	5 identieke dubb. woonhuizen	541
297	Kennemerstraatweg 263	Boerderij (stolp)	542
298	Kennemerstraatweg 273 t/m 281	Woonhuizen	543
299	Juliana van Stolberglaan 1	Woonhuis	544
359	Juliana van Stolberglaan 5	Woonhuis	3251
360	Burgemeester Palingstraat 6	Schoolgebouw	3252

Alkmaar/Alkmaar-West

112	Bergerweg 76	Woonhuis	353
300	Nicolaas Beetskade 21 t/m 35	Woningen	545

Alkmaar/Koedijk

315	Kanaaldijk 192	Woonhuis	560
316	Kanaaldijk 208	Boerderij	561
317	Kanaaldijk 211	Raadhuis	562
318	Kanaaldijk 215	Boerderij	563
319	Kanaaldijk 217	Boerderij	564
320	Kanaaldijk 231	Boerderij/Opslagruimte	565
321	Kanaaldijk 236	Transformatorstation	566
322	Kanaaldijk 277	Boerderij	567
376	Noordhollands Kanaal	Vlotbrug	3267

Alkmaar/Oudorp

301	Herenweg 10	Reformatorische Wijkgemeente 'De Terp'	546
303	Herenweg 11	Klein woonhuis	548
304	Herenweg 12	Raadhuis, Wijkplaats	549
305	Herenweg 16	Klein woonhuis	550
302	Herenweg 77	RK Kerkgebouw	547
306	Herenweg 86	Woonhuis	551
307	Jupiterstraat 2	Woonhuis	552
308	Munnikenweg 1, 3, 5, 7	Woonhuizen	553
309	Munnikenweg 8	Stolpboerderij	554
310	Munnikenweg 9	Stolpboerderij	555
311	Munnikenweg 18	Schoolgebouw 'De Nieuwburch'	556
312	Westerstraat 2	Stolpboerderij	557
313	Westerstraat 18	Klein woonhuis	558
314	Westerstraat 57	Stolpboerderij met schaapskooi	559

Alkmaar/Buitengebied

364	Bergerweg 110	Voormalig tolhuis	3256
365	Bergerweg 114	Elektrisch gemaal	3257
362	Bergerweg 149	Boerderij	3254
363	Bergerweg 163	Boerderij (stolp)	3255
366	Groeneweg 17	Boerderij (stolp)	3258
361	Kogendijk 96	Boerderij	3253
380	Laanenderweg 26	Elektrisch gemaal	3510
375	Nieuwe Schermerweg bij 1	Klapbrug	3266
357	Noorderkade 9, 10	Bedrijfspand	3249
373	Noordervaart 207	Boerderij (stolp)	3264
372	Noordervaart 209	Boerderij	3263
374	Westdijk 13	Boerderij (stolp)	3265
369	Zeglis 244	Landarbeiderswoning	3261
371	Zeglis 245	Boerderij (stolp)	3262
368	Zeglis 251	Boerderij (stolp)	3260

Register en wijkverwijzing

Gemeente Alkmaar

Achterdam 1, 3, 5	Centrum
Achterstraat –, 15	Centrum
Akerslaan 51	Westerhoutkwartier
Annastraat, St. 2, 4	Centrum
Appelsteeg 1	Centrum
Baanstraat 3-13	Centrum
Baansingel 4-104	Lyceumkwartier
Beetskade, Nicolaas, 21-35	Alkmaar-West
Bergerhout 1	Nassaukwartier
Bergerweg 1	Bloemenkwartier
Bergerweg 76	Westerhoutkwartier
Bergerweg Watertoren	Spoorbuurt
Bergerweg 110	Buitengebied
Bergerweg 114	Buitengebied
Bergerweg 149	Buitengebied
Bergerweg 163	Buitengebied
Bernhardlaan, Prins, 10-21	Westerhoutkwartier
Bleekerskade 11	Lyceumkwartier
Bleekerskade 12	Rochdalekwartier
Boomkampstraat 10-24, 34, 36	Bloemenkwartier
Brouwerstraat –	Burgemeesterswijk
Cabeljouwstraat 2-10, 3-9, 15	Nassaukwartier
Canadaplein –, 1	Centrum
Corfstraat 27, 29	Burgemeesterswijk
Costerstraat 24	Emmakwartier
Dahliastraat 37, 39	Bloemenkwartier
Doelenstraat 9, 21, 23	Centrum
Dijk 2, 4, 6, 8	Centrum
Egmonderstraat 2-14	Nassaukwartier
Eikelenbergstraat 6-72, 9-27, 74-80	Bloemenkwartier
Emmastraat 2, 3-15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26-30, 27, 31, 33, 35, 38, 73, 75, 97, 97-109, 109, 111	Emmakwartier
Everdingenstraat, van 2-16, 3-13, 18	Emmakwartier
Fnidsen 60, 85, 87	Centrum
Forestusstraat –, 2-26, 21-39	Spoorbuurt
Gasthuisstraat 4	Centrum
Gedempte Nieuwesloot 2, 4, 17, 19, 36, 50, 59, 71, 73, 91, 93, 99, 119, 153	Centrum
Geest 9-25, 43	Centrum
Geestersingel 13, 15	Nassaukwartier
Geesterweg 3, 7, 21	Spoorbuurt
Groeneweg 17	Buitengebied
Heiligland 65	Centrum
Heilooërdijk –	Burgemeesterswijk
Hekelstraat 2a,b, 20, 22, 24	Centrum
Helderseweg 1, 14, 24	Spoorbuurt
Herenweg 10, 11, 12, 16, 77, 86	Oudorp
Hertenkamp –	Westerhoutkwartier
Heul 1	Centrum
Hofdijkstraat 1, 2, 3, 4-10, 5	Emmakwartier
Hofstraat 13, 26	Centrum
Houtenkade, van 16-21	Burgemeesterswijk
Houttil 3, 44, 48	Centrum

Houtweg 34	Westerhoutkwartier
Josephstraat, St. 1-21	Spoorbuurt
Julianalaan, Prinses 2, bij 2, 14	Westerhoutkwartier
Jupiterstraat 2	Oudorp
Kaaystraat, van der 26, 27	Bloemenkwartier
Kanaaldijk 192, 208, 211, 215, 217, 231, 236, 277	Koedijk
Kanaalkade 2, 3, 16, 19, 40, 46, 54, 54a, 56, 65	Centrum
Kapelsteeg 2, 3	Centrum
Kennemerpark 1-6, 7-10, 11-14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37	Centrum
Kennemersingel 1, 1a, 2, 11, 12	Nassaukwartier
Kennemerstraatweg 2, 4, 6, 8, 32, 43, 118-126, 128, 142, 144, 148, 152, 154, 168, 317	Westerhoutkwartier
Kennemerstraatweg 13-19, 31, 33, 35, 35-73, 43, 63, 65, 75, 77, 79, 81-93, 95-105, 99, 107, 113, 117	Emmakwartier
Kennemerstraatweg 135-145, 161-169, 183-197-264, 273-281	Burgemeesterswijk
Kerkplein 9	Centrum
Kinheimstraat 1-41	Spoorbuurt
Kogendijk 96	Buitengebied
Koningsstraat 2, 4, 9, 11, 15, 17	Centrum
Koningsweg 2, 4, 12, 49	Centrum
Koornlaan 2, 4, 12	Nassaukwartier
Koorstraat 59	Centrum
Korte Lyceumstraat 1-15	Lyceumkwartier
Kraanbuurt 2	Centrum
Krelagestraat 1, 5	Bloemenkwartier
Krugerstraat, Paul 4	Emmakwartier
Kwerepad 11, 15, 16	Centrum
Laanenderweg 26	Buitengebied
Laat 91-97, 112, 118, 145, 152, 217, 223	Centrum
Landstraat 1-65	Lyceumkwartier
Langestraat 3, 9, 14, 29, 46, 54, 64, 66, 82, 90, 92, 94	Centrum
Laurentiusstraat, St. 1, 3, 5	Centrum
Lindekade, Cort van der 33	Lyceumkwartier
Lindenlaan 101	Westerhoutkwartier
Lombartsteeg 2, 4	Centrum
Luttik Oudorp 49, 79, 100, 108, 110, 112, 114	Centrum
Metiusgracht 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 23	Westerhoutkwartier
Metiusstraat 1, 3, 5	Westerhoutkwartier
Mient 1, 16, 17	Centrum
Molenbuurt 9	Centrum
Munnikenweg 1, 3, 5, 8, 9, 18	Oudorp
Nassaulaan 1, 2, 3, 4, 5, 6-24, 7, 9, 11, 19, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 39, 41, 45, 49	Nassaukwartier
Nassauplein 1, 2, 3, 710, 11, 11a, 13, 13, 18-21, 23, 25	Nassaukwartier
Nieuwe Schermerweg (bij) 1	Buitengebied
Nieuwlandersingel 40	Lyceumkwartier
Nieuwlandersingel 41-47, 48, 50, 52, 49, 51, 53, 55, 56, 57, 58, 59	Emmakwartier
Nieuwpoortslaan 111-143	Westerhoutkwartier
Noorderkade 9, 10	Buitengebied
Noordervaart 207, 209	Buitengebied
Oude Gracht 38, 90, 136, 157, 164, 176, 212, 214, 216, 220, 291	Centrum
Paardenmarkt 1	Centrum
Payglop 7, 8	Centrum

Pieterstraat 1, 3-9	Centrum
Ritsevoort 18, 18b, 34, 36	Centrum
Ruyterkade, de –	Lyceumkwartier
Schaepmankade, dr. 1, 2-23	Lyceumkwartier
Snaarmanslaan 19, 21-27,	Spoorbuurt
Spoorstraat 4, 6, 8, 67-101	Spoorbuurt
Sportlaan –	Westerhoutkwartier
Stationstraat 50-58	Spoorbuurt
Stationsweg 1, 2, 3, 13, 15, 17-27, 22, 24, 26, 28, 36, 47, 54-56, 70-78	
Steynstraat 14-26, 50-70, 72	Emmakwartier
Stolberglaan, Juliana van 1, 5	Burgemeesterswijk
Stuartstraat 9-71	Spoorbuurt
Tienenwal 16a, 18, 20	Centrum
Toussaintstraat 2-20	Emmakwartier
Tuinstraat 47-53	Spoorbuurt
Uitenboschstraat 1-79, 16-30, 48-62, 66-141	Lyceumkwartier
Varnebroek –, 2, 4, 15, 27	Westerhoutkwartier
Veerstraat, K. van 't 1-91, 2-108	Rochdalekwartier
Verdronkenoord –, 28, 68, 95, 102, 112, 114, 117	Centrum
Victoriapark –, –	Centrum
Vierstaten 1, 2, 3	Westerhoutkwartier
Visserslaan 2-22, 31, 33, 35	Bloemenkwartier
Vondelstraat 6	Lyceumkwartier
Voordam 3	Centrum
Waagplein -	Centrum
Wageweg 37	Centrum
Westdijk 13	Buitengebied
Westerstraat 2, 18, 57	Oudorp
Westerweg 3-29, 33-65,	Nassaukwartier
Westerweg 14, 62-62A, 82, 84	Bloemenkwartier
Westerweg 250, –	Westerhoutkwartier
Wilhelminalaan 2, 3, 4, 5-10, 11, 21-24, 25, 26, 27, 28	Westerhoutkwartier
Zeglis 244, 245, 251	Buitengebied
Zilverstraat 12	Centrum

Colofon

Uitgave
Provinciaal Bestuur van Noord-Holland
Dreef 1, 2012 HR Haarlem
telefoon 023 - 14 44 00

Samenstelling
drs. E. v.d. Kleij
Bureau Cultuur
Dienst Welzijn, Economie en Bestuur

Vormgeving, zetwerk en drukwerk
Bureau Grafische Produktie
Centrale Bestuursdienst

Oplage
200 exemplaren

Haarlem, juni 1991.

Alkmaar